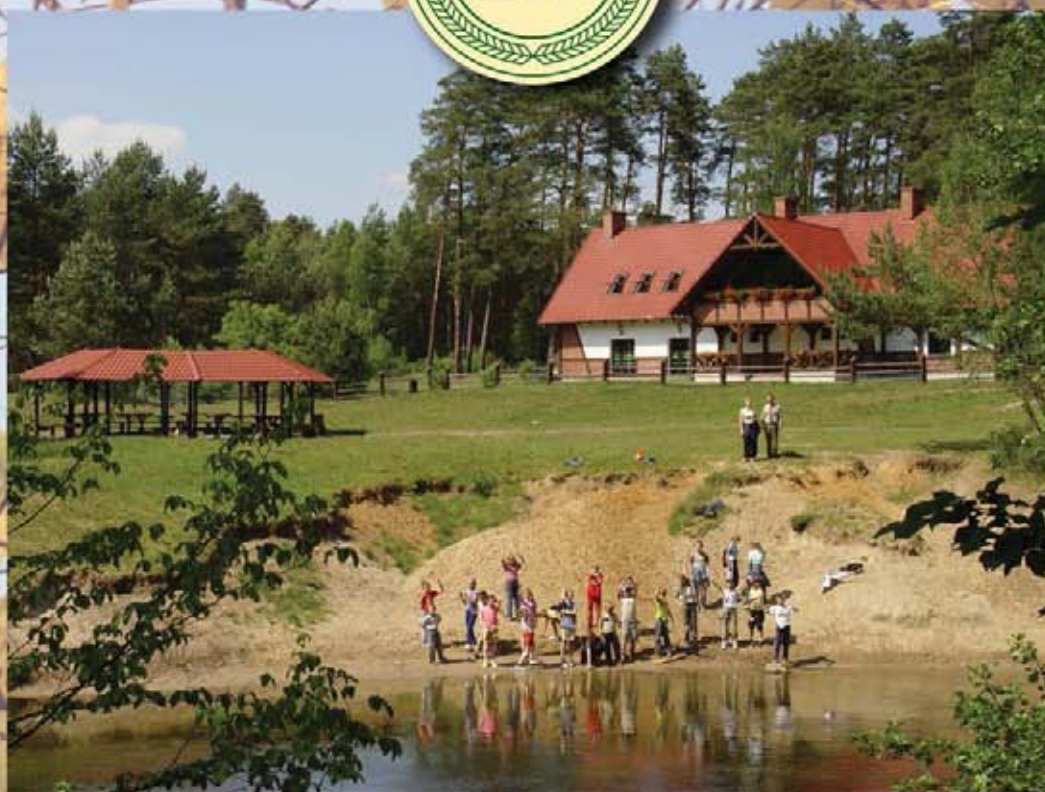

OŚRODKI EDUKACJI LEŚNEJ

w Lasach Państwowych

Dyrekcja Generalna Lasów Państwowych
Warszawa 2007

SPIS TREŚCI

Ośrodki edukacji w Lasach Państwowych	3
Ośrodek Kultury Leśnej w Gołuchowie	4
Dom Pamięci im. Adama Loreta w Spale	8

Regionalna Dyrekcja LP w Białymstoku

Ośrodek Edukacji Leśnej JAGIELLOŃSKIE	10
Ośrodek Edukacji Leśnej WOJCIECHÓWKA	11

Regionalna Dyrekcja LP w Gdańsku

Ośrodek Edukacji MUZA w Nadleśnictwie Wejherowo	13
Izba edukacyjna w Nadleśnictwie Gdańsk	15

Regionalna Dyrekcja LP w Katowicach

Ośrodek LEŚNIK w Ustroniu Jaszowcu	16
Ośrodek przy Nadleśnictwie Gidle	18
Ośrodek Edukacji w Istebnej	20
Ośrodek w Nadleśnictwie Węgierska Górka	21
PSZCZYŃSKIE ŻUBRY przy Nadleśnictwie Kobiór ..	22
Stodoła edukacyjna w Nadleśnictwie Brynek	23
Leśna sala przy Nadleśnictwie Katowice	24
Izba leśna Nadleśnictwa Kup	26
Zielone Centrum Nadleśnictwa Opole	27
Centrum Edukacji w Nadleśnictwie Prószków	28
Izba Edukacji Leśnej w Nadleśnictwie Siewierz	29
Centrum Edukacji w Nadleśnictwie Zawadzkie	30

Regionalna Dyrekcja LP w Krośnie

Ośrodek HRENDÓWKA	
w Nadleśnictwie Rymanów	32
Centrum Edukacji w Bierówce	34

Regionalna Dyrekcja LP w Lublinie

Ośrodek Edukacji w Janowie Lubelskim	35
--	----

Regionalna Dyrekcja LP w Olsztynie

Ośrodek Edukacji Leśnej KUDYPSKA POLANA	37
Leśny Ośrodek Edukacyjny w Spychowie	39
Edukacja w Nadleśnictwie Mrągowo	41
Edukacja w Nadleśnictwie Strzałowo	41

Regionalna Dyrekcja LP w Pile

Ośrodek Edukacji w Nadleśnictwie Potrzebowice	42
Ośrodek MORZYCÓWKA	
w Nadleśnictwie Wałcz	43
Ośrodek Edukacji przy Nadleśnictwie Zdrojowa Góra	45
Ośrodek ZWIERZYNYEC w Nadleśnictwie Złotów	46

Regionalna Dyrekcja LP w Radomiu

Ośrodek w Jedlni	48
------------------------	----

Regionalna Dyrekcja LP w Szczecinie

Ośrodek Edukacji przy Nadleśnictwie Kliniska	50
Zielona Klasa w Nadleśnictwie Gryfino	52

Regionalna Dyrekcja LP w Toruniu

Ośrodek Edukacji w Woziwodzie	55
Zielona Szkoła w Woziwodzie	56
Letnia Klasa przy Nadleśnictwie Tuchola	58

Regionalna Dyrekcja LP w Warszawie

Izba Leśna w Podzamczu	59
------------------------------	----

Regionalna Dyrekcja LP we Wrocławiu

Centrum Edukacji w Nadleśnictwie Świeradów	60
Ośrodek Edukacji Leśnej w Łądku Zdroju	62
Izba edukacyjna Nadleśnictwa Wołów	64

Regionalna Dyrekcja LP w Zielonej Górze

Ośrodek Edukacji w Jeziorach Wysokich	65
---	----

Dyrekcja Generalna Lasów Państwowych
Warszawa 2007

Przygotowanie tekstów i fotografii: zespół autorów
Opracowanie redakcyjne: Tadeusz Chrzanowski
Opracowanie graficzne: Marek Abramowicz
Opracowanie techniczne: Daniel Morzyński
Współwydawca i przygotowanie do druku: SAR POMORZE, Bydgoszcz
Zdjęcia na okładce: Waldemar Wencel (Zielona Szkoła w Woziwodzie),
Marek Abramowicz („Jesień”)
Druk: Z.P. ARGONEX, Bydgoszcz

ISBN 978-83-88245-46-6

Nakład: 1000 egz.

Edukacja leśna społeczeństwa to działalność Lasów Państwowych, której dynamiczny rozwój zapoczątkowało powołanie leśnych kompleksów promocyjnych w 1994 roku. W ciągu ostatnich kilkunastu lat powstało na terenie kraju wiele obiektów służących tej edukacji. Nadleśnictwa posiadają leśne ścieżki dydaktyczne, izby leśne, wiaty edukacyjne, a już w ponad dwudziestu z nich utworzono ośrodki edukacji przyrodniczo-leśnej.

Ośrodki edukacji w Lasach Państwowych

Działalność edukacyjna jednostek Lasów Państwowych od 2004 r. nabrała charakteru planowego, gdy wprowadzono do praktyki zawodowej dokument pod nazwą "Program edukacji leśnej społeczeństwa w nadleśnictwie". Na podstawie corocznych sprawozdań stała się możliwa ocena działalności edukacyjnej Lasów Państwowych w skali nadleśnictwa, regionu i całego kraju.

W różnych formach edukacji leśnej uczestniczy rocznie ponad 1,5 mln osób. Najczęściej są to zajęcia terenowe, wycieczki z przewodnikiem-leśnikiem po ścieżkach dydaktycznych, lekcje w ośrodku edukacji lub izbie leśnej oraz lekcje prowadzone przez leśników w szkołach.

Najbardziej atrakcyjne formy edukacji leśnej odbywają się na terenach leśnych, na świeżym powietrzu, w bezpośrednim kontakcie z naturą. Cennym wsparciem i zapleczem tej działalności terenowej leśników jest infrastruktura w postaci izb leśnych i ośrodków edukacji.

Niniejsze opracowanie "Ośrodki edukacji leśnej w Lasach Państwowych" jest pierwszą próbą krótkiego opisanie takich obiektów na terenie całego kraju. W przygotowaniu publikacji uczestniczyły osoby zajmujące się bezpośrednio działalnością edukacyjną w zaprezentowanych ośrodkach i... izbach leśnych. W publikacji opisano działalność 38 obiektów, z których 24 można zakwalifikować jako ośrodki edukacji, natomiast pozostałych 14 reprezentują izby leśne, których w kraju jest już ponad dwieście.

Autorzy tej pionierskiej, w pewnym sensie publikacji, dalekiej jeszcze od doskonałości, opisują obiekty edukacyjne swoich nadleśnictw poszerzając opis o informację na temat programu, wiodącej tematyki, wyposażenia ośrodka, ale również zasad jego działania wraz

praktycznymi informacjami o warunkach udostępniania i możliwością nawiązania bezpośredniego kontaktu z gospodarzem.

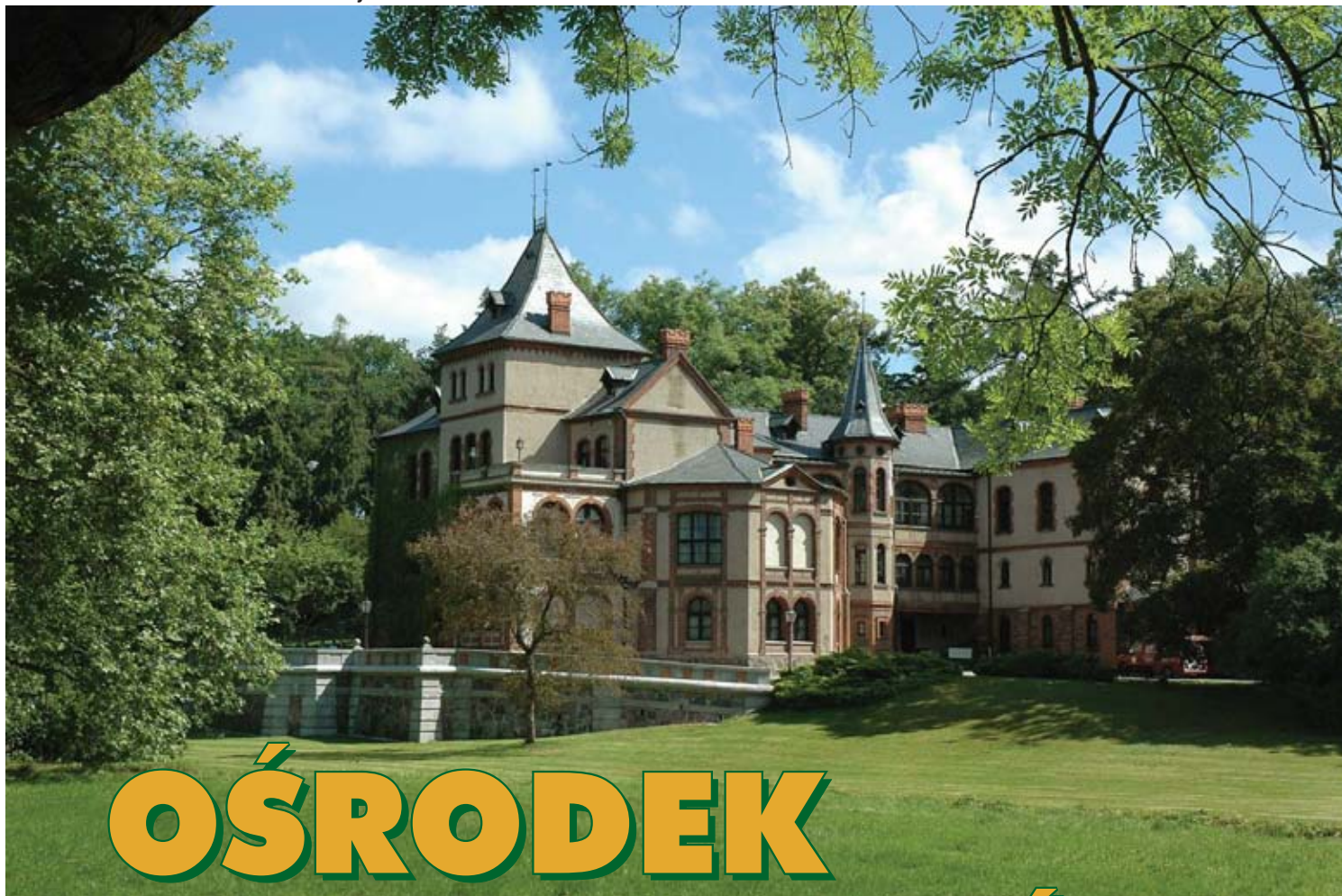
Doświadczenie autorów poszczególnych artykułów jest bardzo zróżnicowane. Niektóre obiekty działają od 1996 r., a niektóre były tworzone dziesięć lat później. Zróżnicowany jest wiek, zakres obowiązków i staż pracy tych osób w edukacji leśnej. Niemniej, autorzy opracowania wyrażają przekonanie, że ta nieco robocza w swoim charakterze publikacja, może być źródłem potrzebnych informacji nie tylko dla środowiska leśników zaangażowanych na co dzień w działalność edukacyjną, ale również dla tych, którzy sporadycznie mają z nią do czynienia, dla tych, którzy dopiero planują i organizują działalność edukacyjną i obiekty jej służące na terenie swojego nadleśnictwa. Może też być źródłem informacji, swego rodzaju przewodnikiem, dla osób spoza Lasów Państwowych, np. nauczycieli, którzy będą chcieli z oferty edukacyjnej opisanych ośrodków korzystać w swojej działalności zawodowej.

Publikację tę traktujemy jako pierwszą próbę i swego rodzaju zwiastun opracowania docelowego, kompletnego, które w niedalekiej przyszłości mogłoby być przygotowane w Lasach Państwowych i być wtedy skierowane do szerokiego kręgu odbiorców, zainteresowanych leśną ofertą edukacyjną.

Tadeusz Chrzanowski

Członek Zespołu

ds. wspomagania merytorycznego
w zakresie edukacji leśnej społeczeństwa
w Lasach Państwowych

OŚRODEK KULTURY LEŚNEJ w Gołuchowie

Ośrodek Kultury Leśnej w Gołuchowie to szczególna jednostka organizacyjna Lasów Państwowych o zasięgu krajowym. Gołuchów zlokalizowany jest w Wielkopolsce, przy drodze krajowej Kalisz – Poznań, w granicach Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Poznaniu. Placówka ta powołana została przez Naczelnego Dyrektora Lasów Państwowych w 1986 roku.

Do podstawowych zadań Ośrodka należy ochrona dziedzictwa kulturowego polskiego leśnictwa oraz szeroka popularyzacja tego dorobku wśród społeczeństwa. Ośrodek prowadzi także edukację dzieci i młodzieży wyjaśniając im wszechstronną rolę lasu w historii i współczesności naszego kraju. Placówka sprawuje mecenat nad twórczością artystyczną leśników oraz twórców, których dzieła są inspirowane lasem

i leśnictwem. Ponadto, Ośrodek aktywnie uczestniczy w hodowli żubra i konika polskiego.

Ośrodek Kultury Leśnej w Gołuchowie ochrania i rewaloryzuje jedną z czołowych rezydencji arystokratycznych Polski udostępniając publiczności zabytki architektury jako siedzibę muzeum leśnictwa oraz zabytkowy park dendrologiczny jako miejsce turystyki i edukacji.

Geneza

Początek drogi prowadzącej do powstania Ośrodka Kultury Leśnej sięga XIX wieku i związany jest z działalnością Galicyjskiego Towarzystwa Leśnego, w którego gronie pojawił się pomysł utworzenia w Polsce krajowej wystawy poświęconej lasom i leśnictwu. Pomysł ten przerodził się w okresie międzywojennym w głęboko uzasadnioną koncepcję utworzenia w Polsce muzeum leśnictwa. Koncepcja ta opracowana przez profesora Juliana Rafalskiego spotkała się z pełnym poparciem uczestników II Polskiego Naukowego Zjazdu Leśniczego we Lwowie w 1937 r. podczas obrad Sekcji Leśnictwa XV Zjazdu Lekarzy i Przyrodników Polskich. Jednak wybuch drugiej wojny światowej przeszkodził w podjęciu prac realizacyjnych. Także okres odbudowy kraju po zniszczeniach wojennych nakazywał czekać z inicjatywą w tej sprawie. Dopiero na początku lat 60-tych XX wieku kierowana przez

profesora Antoniego Żabko-Potopowicza komisja historyczna Polskiego Towarzystwa Leśnego przygotowała starannie umotywowany wniosek o utworzenie Muzeum Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego. Decyzja o tworzeniu takiej placówki podjęta została w czerwcu 1968 roku przez Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego, leśnika Romana Gesinga. Pierwszym organizatorem muzeum był doktor Stanisław Fiolek, pracownik Instytutu Badawczego Leśnictwa. Jemu to dzisiejszy ośrodek zawdzięcza pierwsze zbiory muzealne. Zbiory te z początku gromadzone w skromnych pokojach stacji badawczej IBL w Przegorzalach, na obrzeżu Krakowa trafiły w 1975 r. do Gołuchowa, gdzie działał już powołany przez dyrektora Okręgowego Zarządu Lasów Państwowych w Poznaniu Zespół ds. organizacji muzeum leśnictwa w Gołuchowie. Dwa lata później naczeln-

Obiekty ośrodka

Obecnie w Ośrodku Kultury Leśnej w Gołuchowie oglądać można przywrócone do świetności liczne budynki XIX-wiecznej rezydencji rodziny Czartoryskich adaptowane głównie na cele muzealne, edukacyjne i turystyczne. I tak w szeregu zabytkowych obiektów podziwiać i odwiedzać można:

Oficynę – zwaną pałacem, siedzibę główną Muzeum Leśnictwa z dwiema wystawami stałymi, na których eksponowane są zbiory sztuki inspirowanej lasem oraz muzealia związane z historią gospodarki leśnej na ziemiach polskich;

Powozownię – dawniej stajnię podworską z powozami, obecnie muzeum leśnictwa ze stałą wystawą przyrodniczą o lasach w Polsce;

Owczarnię – dawny budynek gospodarczy, adaptowany na stałą wystawę muzealną techniki leśnej;

Kasę – dawną intendenturę, obecnie siedzibę administracji ośrodka z udostępnianą biblioteką i czytelnią;

Mauzoleum – dawną kaplicę, od 1899 r. grobowiec hr. Izabeli Działyńskiej z książąt Czartoryskich;

Oborę – dawny budynek gospodarczy adaptowany na salę dydaktyczną, konferencyjną i pokoje gościnne;

Dom Pracy Twórczej – dawny dom zarządcy majątku Gołuchów, obecnie hotel z restauracją;

Dybul – dwa dawne budynki gospodarcze, obecnie pracownie edukacyjne i plastyczne;

Park-arboretum – zabytkowy ogród dworski, stworzony w stylu krajobrazowym, o pow. 160 ha;

Pokazową Zagrodę Zwierząt – stado hodowlane żubrów, koniki polskie, dziki i daniela.

ny dyrektor Lasów Państwowych powołał Radę Naukową muzeum, której pierwszym i długoletnim przewodniczącym był profesor Bohdan Kielczewski. Usytuowanie muzeum w centrum kraju, w zabytkowym założeniu zamkowo-parkowym stwarzało duży potencjał rozwoju bazy materialnej tej placówki oraz szerokie grono odbiorców związane z dużym ruchem turystycznym w tej miejscowości. Z wielu powodów formuła muzeum rozwinęta została w 1978 roku do roli ośrodka, kiedy to przemianowano nazwę komórki organizacyjnej na Zespół ds. organizacji Ośrodka Kultury Leśnej w Gołuchowie, działający przy Nadleśnictwie Taczanów. Kiedy w połowie grudnia 1986 roku zarządzeniem naczelnego dyrektora Lasów Państwowych powołano Ośrodek Kultury Leśnej jako samodzielną jednostkę organizacyjną placówka ta udostępniała już społeczeństwu dwie stałe wystawy muzealne, Pokazową Zagrodę Żubrów, rewaloryzowany park dendrologiczny oraz szkółkę drzew i krzewów ozdobnych.

Muzeum Leśnictwa – Powozownia. Fot. Tadeusz Chrzanowski

Żubry w Pokazowej Zagrodzie Zwierząt. Fot. Tadeusz Chrzanowski

Zwiedzanie wystawy techniki leśnej. Fot. Tadeusz Chrzanowski

Szkolenie liderów edukacji leśnej na terenie Parku – arboretum. Fot. Tadeusz Chrzanowski

Obchody Dnia Ziemi. Fot. Alicja Antonowicz

Oferta edukacyjna ośrodka

Ośrodek Kultury Leśnej w Gołuchowie oferuje społeczeństwu bogate pod względem treści i środków wyrazu cztery stałe ekspozycje muzealne. W Oficynie zapoznać się można z "Kulturotwórczą rolą lasu". Na wystawie pod tym tytułem eksponowane jest rzemiosło artystyczne, malarstwo, grafika, rzeźba, intarsja, szkło artystyczne, hyloplastyka, korzenioplastyka i tkanina artystyczna, a także przykłady literatury pięknej i partytur muzyki inspirowanej lasem.

Następna stała wystawa muzealna stworzona została w celu zobrazowania społeczeństwu zagadnień związanych z historią gospodarstwa leśnego na ziemiach polskich. Eksponowane są tu makiety dawnych profesji leśnych, miniaturowe kolekcje historycznych mundurów leśnych, archiwalne mapy, operaty, podręczniki, fotografie, plakietki, medale, sztandary i różnorodne pamiątki, dokumenty oraz wydawnictwa z zakresu historii polskiego leśnictwa i zawodu leśnika.

Ośrodek poleca uwagę również stałą wystawę przyrodniczą zatytułowaną "Spotkanie z lasem" znajdującą się w Powozowni. Jest to ekspozycja poświęcona lasom w Polsce, ich rozmieszczeniu, różnorodności siedliskowej i gatunkowej, wielorakim funkcjom, zagrożeniom oraz formom ochrony. Zobaczyć tutaj można wiele naturalnych preparatów glebowych, roślinnych i zwierzęcych. Dużym zainteresowaniem cieszą się XIX-wieczne "Księgi drzewne", współczesne księgi drzew leśnych, piękna diorama grądu środkowoeuropejskiego w aspekcie wiosennym oraz największe rzadkości botaniczne, zoologiczne i mykologiczne z polskich lasów umieszczone w Polskiej Czerwonej Księdze.

Czwartą stałą wystawą Ośrodka jest bogata ekspozycja techniki leśnej. Zobaczyć na niej można narzędzia, maszyny i urządzenia stosowane dawniej w wielu działach gospodarki leśnej takich jak: urządzenie lasu, hodowla, ochrona i jego użytkowanie. Zgromadzono tu zabytkowe prototypy, pionierskie egzemplarze oraz przykłady rozmaitych sprzętów produkowanych przez znane polskie i zagraniczne firmy. Prawdziwym rarytasem na tej wystawie jest kolekcja makiet dawnego przemysłu leśnego przedstawiających: potażarnię, dziegciarnię, terpentyniarnię, destylarnię żywicy, jamę smolarską i różne typy mielerzy.

W kilku salach muzealnych urządzone są często wystawy czasowe o tematyce przyrodniczo-leśnej, wystawy poplenerowe i pokonkursowe. Ponadto na terenie Ośrodka jest wystawa terenowa z "Ochrony lasu" i wiata turystyczna, w której także prowadzi się lekcje terenowe.

W oparciu o stałe wystawy muzealne, park-arboretum, zagrodę zwierząt i salę dydaktyczną prowadzone są lekcje muzealne i terenowe, wycieczki z przewodnikiem, warsztaty i seminaria dla nauczycieli i leśników zajmujących się edukacją. Edukacja w Ośrodku prowadzona jest na podstawie własnych scenariuszy zajęć dostosowanych do każdego poziomu nauczania. Stosowane są tu aktywne metody prowadzenia zajęć obejmujące interdyscyplinarne treści z zakresu wiedzy o lesie i leśnictwie. Najczęściej integrowane są takie przedmioty jak: przyroda, biologia, geografia, historia oraz wychowanie plastyczne. Na zajęciach zachowywana jest równowaga pomiędzy nauką, zabawą i rekreacją. Największym zainteresowaniem cieszą się u nas zajęcia zatytułowane: "Szukamy dendrologicznych skarbów", "Będziemy chronić to, co poznamy", "Historia i biologia żubra", "Gatunki leśne z Polskiej Czerwonej Księgi" oraz "Jak żyje las?".

Corocznie na terenie Ośrodka Kultury Leśnej w Gołuchowie w czerwcu organizowany jest festyn dla dzieci i młodzieży zatytułowany "Spotkanie z lasem". W ramach tego wydarzenia występują teatry szkolne, zespoły muzyczne oraz wystawcy prezentujący profesje związane z lasem. Prowadzone są wtedy różne konkursy i ciekawe pokazy takie jak: czerpanie papieru, wyrób dziegciu, obróbka krzemienia, wyplatanie wikliny, bicie pamiątkowych monet, zbiór szyszek z drzew stojących oraz rzeźbienie pilarką i dłutem. Także, co rok uroczyście obchodzony jest w ośrodku "Dzień Ziemi" w czasie, którego odbywają się spektakle ekologiczne, przyznawane są odznaki Honorowego Opiekuna Miejsc Przyrodniczo Cennych Gołuchowa, a także sadzone jest w parku pamiątkowe drzewo. Ośrodek włącza się w coroczną akcję Sprzątania świata oraz organizuje własne działania np. Ratujmy kasztanowce.

W ramach działalności kulturalnej Ośrodek organizuje Ogólnopolski Przegląd Twórczości Amatorskiej Leśników - OPTAL oraz współorganizuje koncerty muzyczne i plenery artystyczne pod wspólną nazwą "Leśne klimaty".

Placówka uczestniczy także w olimpiadach, festynach i targach leśnych, ekologicznych, turystycznych i kulturalnych poza własną siedzibą na terenie powiatu, województwa i kraju.

Ośrodek Kultury Leśnej w Gołuchowie oferuje dla dorosłych i dla dzieci własne wydawnictwa edukacyjne na temat lasu, leśnictwa, tradycji zawodu leśnika oraz kultury ekologicznej w lasach. Ośrodek udostępnia społeczeństwu swoją bibliotekę i czytelnię. Znajduje się tu literatura naukowa i popularno-naukowa o tematyce przyrodniczej oraz literatura fachowa z zakresu leśnictwa. W czytelni prenumerowane są

23 tytuły czasopism leśnych, ekologicznych oraz z zakresu ochrony przyrody i środowiska. Ponadto Ośrodek prowadzi wynajem sali seminaryjnej i konferencyjnej.

Frekwencja i współpraca

Ośrodek Kultury Leśnej cieszy się coraz większym zainteresowaniem turystów i nauczycieli, którzy chętnie korzystają z oferty edukacyjnej. Roczna frekwencja przekracza 100 tysięcy osób. Wśród grup wiekowych dominują dorośli (35,7%) oraz dzieci ze szkół podstawowych (31,6%), następnie dzieci przedszkolne (18,4%), dalej młodzież gimnazjalna (10,1%), a najrzadziej przyjeżdża tu młodzież ponadgimnazjalna i studenci (4,2%). W Ośrodku prowadzi się 14 form edukacji leśnej, a liczba zajęć z bezpośrednim udziałem leśnika kształtuje się na poziomie 660 rocznie. Ponad 150 zadań edukacyjnych w Ośrodku prowadzonych jest we współpracy z 90 partnerami zajmującymi się edukacją ekologiczną, w tym 50 szkołami. Do największych sojuszników w tym zakresie należą szkoły podstawowe i gimnazja, muzea przyrodnicze, parki narodowe oraz liczne redakcje prasowe.

Współpraca ze szkołami skupia się głównie na organizacji akcji, imprez okolicznościowych, konkursów i wystaw pokonkursowych.

Współpraca z muzeami i parkami narodowymi polega na przygotowaniu wystaw i pokazów, a wydarzenia te są chętnie opisywane przez prasę.

Pracownicy zaangażowani w edukację

W Ośrodku Kultury Leśnej w Gołuchowie wyodrębniony jest dział organizacyjny

Fragment wystawy przyrodniczej.
Fot. Alicja Antonowicz

zajmujący się edukacją i informacją, w którym pracuje siedem osób. Ponieważ jednostka ma charakter placówki wyższej użyteczności publicznej, odwiedzanej na co dzień przez różnych przedstawicieli społeczeństwa, zadania z zakresu edukacji i komunikacji społecznej są wpisane w obowiązki zawodowe łącznie 20 pracowników. Niemal wszystkie te osoby mają wyższe wykształcenie, w tym 7 leśne, 3 biologiczne, pojedyncze osoby są absolwentami ochrony środowiska, architektury krajobrazu, historii, etnografii, wychowania plastycznego i administracji. Ponadto cztery osoby mają formalne przygotowanie pedagogiczne.

Barbara Czołnik

Ośrodek Kultury Leśnej w Gołuchowie udostępnia:

1. Zabytkowy Park-arboretum i Pokazową Zagrodę Zwierząt. Godziny otwarcia: codziennie, od 7⁰⁰ do zmierzchu, wstęp wolny.

2. Muzeum Leśnictwa. XI-IV: wtorek-niedziela, 10⁰⁰-15⁰⁰; V-X: wtorek-niedziela, 10⁰⁰-16⁰⁰. Nieczynne: w każdy poniedziałek, Niedzielę Wielkanocną, Boże Ciało, 1 listopada i 25 grudnia. Bilety wstępu do każdego obiektu muzealnego są osobne. Ceny: normalny 5 i 6 zł, ulgowy 3 zł, rodzinny 13 zł, opłata za przewodnika 10 zł.

Wstęp wolny mają: kombataneci, inwalidzi wojenni, pracownicy Lasów Państwowych, uczniowie i nauczyciele szkół leśnych, osoby niepełnosprawne, dzieci i opiekunowie domów dziecka, dzieci do lat 4.

3. Sale seminaryjne i konferencyjne oraz pokoje gościnne.

4. Sklep z pamiątkami i wydawnictwami. Czynny w godzinach otwarcia muzeum.

W Ośrodku Kultury Leśnej prowadzone są lekcje terenowe w cenie 50 zł za 1 godzinę od grupy 30 osobowej.

Na terenie ośrodka prowadzone są:

Dom Pracy Twórczej – hotel, restauracja czynna całą dobę. Tel. 062 76 15 044.

Kawiarnia "Muzealna" – czynna: 10⁰⁰ - 21⁰⁰ przez cały rok. Tel. 062 76 15 027.

Kontakt

Ośrodek Kultury Leśnej, ul. Działyńskich 2, 63-322 Gołuchów

tel./fax 062 76 15 045; 76 15 046, e-mail: okl@sisco.pl, www.okl.sisco.pl

Dział Edukacji i Informacji, tel. 062 76 15 010, e-mail: okl_dybul@sisco.pl

Lasów Państwowych Adama Loreta – inicjatora powołanego już w 1933 roku Przysposobienia Wojskowego Leśników. Aresztowany przez NKWD w pierwszych dniach sowieckiego najazdu, zginął w Związku Sowieckim.

“Tragiczny los AKowców” – to pełna goryczy ekspozycja represjonowanych leśników i drzewiarzy przez władze sowieckie. Zwiedzający są pełni wdzięczności za upamiętnienie tych, którzy nie doczekali prawdziwie wolnej Ojczyzny. Bez względu na represje stosowały władze so-

DOM PAMIĘCI im. Adama Loreta w Spale

Dom Pamięci, Walki i Męczeństwa Leśników i Drzewiarzy Polskich im. Adama Loreta w Spale to miejsce, gdzie wraca pamięć o tych leśnikach i drzewiarzach, którzy w walce o wolność Ojczyzny w latach drugiej wojny światowej zapłacili najwyższą cenę – cenę życia.

Dom Pamięci im. Adama Loreta został utworzony w 1983 r. Działa przy Nadleśnictwie Spale w Leśnym Kompleksie Promocyjnym “Lasy Spalsko-Rogowskie” na terenie Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Łodzi.

Trzy sale

W sali “Hołdu” Domu Pamięci w Spale zgromadzone są dokumenty dotyczące tragedii polskich leśników i drzewiarzy w czasie wojny zgotowanej przez hitlerowskie Niemcy. W ekspozycjach znajdują się zdjęcia leśników i drzewiarzy, którzy zginęli w walkach frontu wrześniowego oraz tych, którzy ginęli w egzekucjach i niemieckich obozach koncentracyjnych. Za działalność w konspiracji Niemcy wydawali wyroki śmierci na całe rodziny leśników nie wyłączając dzieci i ludzi w sędziwym wieku. W ekspozycji umieszczono zdjęcia

zamordowanej rodziny leśniczego Romana Plewińskiego, gajowego Karola Pluty, gajowego Andrzeja Szwedę, ponadto zdjęcia leśniczego Emila Borzędowskiego, Jana Lizykowski, Stanisława Konarzewskiego i ich synów. Takich tragedii wśród rodzin leśników było dużo. Wszystkich tych ludzi chcielibyśmy uchronić od zapomnienia, ukazując dokumentację w ekspozycjach Domu Pamięci.

Dokumenty eksponowane w sali “Pamięci” dotyczą tragicznych wydarzeń na wschodnich ziemiach II Rzeczypospolitej po najeździe sowieckim. Mottem całości ekspozycji jest – “Obszar gehenny Polaków w bezkresach sowieckiego mołocha”. Eksponowane materiały potwierdzają bezwzględne represje władz sowieckich wobec polskich leśników oraz członków ich rodzin. Wśród dokumentów znajduje się zdjęcie patrona Domu Pamięci – dyrektora

wiekie wobec leśników z Armii Krajowej, widząc w nich zagrożenie dla radzieckiego komunizmu. Największa deportacja leśników wraz z rodzinami w syberyjskie bezkresy miała miejsce w lutym 1940 roku. W ekspozycjach znajdują się zdjęcia i dokumenty leśników i drzewiarzy wywiezionych do łagrów.

Zesłani na Syberię i bezkresy Związku Sowieckiego zatrudniani byli w pracach ponad ludzkie siły, tracili zdrowie i życie. Liczba Polaków, którzy zginęli w Związku Sowieckim jest trudna do ustalenia. Liczy się ich w setkach tysięcy. Ekspozycje wschodniej gehenny Polaków stają się dla zwiedzających uzupełnieniem odległych cenzurowanych przez władze komunistyczne lekcji historii.

W sali kominkowej Domu Pamięci znajdują się wybrane fragmenty ekspozycji z poprzednich lat. W ekspozycji “Oddziały partyzanckie leśników” pokazano kadrowy oddział partyzancki leśników – batalion “Las” Armii Krajowej, zaś w ekspozycji “Lasy Śląskie w Polsce Walczącej” oddział partyzancki “Hardego” kpt. Gerarda Woźnicy i “Twardego” ppor. Stanisława Wencela. Wśród partyzantów tych oddziałów było wielu leśników i drzewiarzy.

Kolejna ekspozycja to: "Ostępy leśne w służbie mjr. Hubala". Mgła tajemnicy, jaka osnuła miejsce pochówku mjr. Hubala przez Niemców jest często początkiem dysputy o polskim oficerze, który dotrzymał złożonej przysięgi - walki z najeźdźcą na ojczyściej ziemi do kresu życia.

Spalski Panteon Leśników to także Kościół Polowy Armii Krajowej wzniesiony w 1992 roku przez leśników Nadleśnictwa Spala. Zwiedzający stają pełni zadumy przed stacjami drogi krzyżowej Kościoła Polowego, na których splatają się dwa motywy: religijne i żołnierskie. Kościół Polowy stał się holdem i upamiętnieniem walki "Akowców" o wolną i niepodległą Polskę.

Frekwencja

Dom Pamięci w 2005 roku odwiedziło 4 670 osób. Zwiedzającymi byli głównie uczestnicy kursów i konferencji odbywających się w spalskich ośrodkach wczasowych. Znaczącą liczbę stanowili uczestnicy wycieczek autokarowych. Młodzież szkolna odwiedza Dom Pamięci najczęściej grupowo – jako wycieczki szkolne, uczestnicy letnich kolonii, obozów harcerskich i zgrupowań sportowych. Duża frekwencja zwiedzających miała miejsce w dniach Dożynek Prezydenckich, Jarmarków Spalskich, Zlotu Harcerskiego i Spalskiego Hubertusa. Wśród gości powyżej wymienionych imprez rozprowadzane były wizytówki Domu Pamięci, co przyczyniło się do ułatwienia zwiedzającym lokalizacji Panteonu Pamięci Leśników i Drzewiarzy Polskich. W imieniu harcerzy uczestniczących w Zlocie delegacja Hufca z Brzeziny złożyła wiązkę kwiatów i zapaliła znicze pod tablicą poświęconą "Harcerkom spalskim" – córkom leśników – rozstrzelanym w obozie koncentracyjnym w Ravensbrück.

Uroczysty charakter nabierały dni zwiedzania Domu Pamięci przez leśników i drzewiarzy z racji odbywanych w Spale konferencji oraz spotkań kombatanckich. Dom Pamięci odwiedzali goście z Nadleśnictwa Spala księża kapelani leśników polskich i kół łowieckich. Szczególną rangę miało zwiedzenie Domu Pamięci przez ostatniego Prezydenta II Rzeczypospolitej Ryszarda Kaczorowskiego z towarzyszącymi mu osobistościami. Wśród tekstów wpisujących się do kroniki Domu Pamięci są teksty w obcych językach – to zwiedzający z wielu państw świata.

W pełni zadumy zwiedzają Dom Pamięci członkowie rodzin poległych leśników i drzewiarzy. Na podkreślenie zasługuje fakt, iż w rodzinach tych przekazuje się tradycje pamięci najmłodszemu pokoleniu – wnukom poległych leśników i drzewiarzy.

Zwiedzanie

Słowo "żywe" stanowiące wstęp informacyjny o Spalskim Panteonie Pamięci leśników i drzewiarzy jest przekazywane zwiedzającym przez kustosa Domu Pamięci. Następnie, oglądanie ekspozycji przechodzi zazwyczaj w rodzaj zwiedzania indywidualnego. W tym czasie nastrój godny temu miejscu wprowadzają melodie i słowa wybranych pieśni żołnierskich, partyzanckich i patriotycznych. Brzmienie melodii jest odpowiednio wyciszone. W miarę potrzeby kustosz kontynuuje prelekcję ogólną lub nawiązuje rozmowy indywidualne.

Zwiedzający otrzymują foldery: "Panteon Pamięci Leśników i Drzewiarzy Polskich", "Leśny Kompleks Promocyjny – Lasy Spalsko-Rogowskie", "Lasy Spalsko-Rogowskie – edukacja", "Lasy Spalsko-Rogowskie – ochrona przyrody" oraz

książki "Kościół Polowy AK w Spale", "Cierniste drogi żołnierzy AK", "Szumi las wokół nas", "Lasy spalskie" i "Święty Hubert wrócił do Spali".

Oferta i współpraca

Dom Pamięci spełnia swoje posłannictwo przekazywania zwiedzającym prawdy o wojennym etosie polskich leśników i drzewiarzy. W ofercie edukacyjnej dla zwiedzających są prelekcje z filmami video, a dla młodzieży szkolnej również muzealne lekcje historii. Inne pomoce dydaktyczne to: zdjęcia, plansze, albumy, foldery, taśmy filmowe, płyty DVD, CD.

Współpraca w zakresie edukacji z administracją Nadleśnictwa Spala w celu koordynacji edukacji historycznej z edukacją leśną, ponadto z przewodnikami turystycznymi celem ukierunkowania trasy zwiedzania interesujących miejsc i obiektów w okolicy.

Stanisław Pawłowski

Kadra i udostępnianie

Dom Pamięci obsługuje kustosz – historyk mgr Stanisław Pawłowski we współpracy z administracją leśną Nadleśnictwa Spala. Wstęp do Domu Pamięci jest bezpłatny. Dni i godziny zwiedzania: czwartek i niedziela w godz. 10⁰⁰-13⁰⁰ i 14⁰⁰-16⁰⁰, oprócz Świąt Bożego Narodzenia, Nowego Roku, Świąt Wielkanocnych i Bożego Ciała. Możliwość zwiedzania w innych terminach, po wcześniejszym uzgodnieniu z kustoszem.

Adres: Dom Pamięci, ul. Mościckiego 21, 97-214 Spala. Tel. 044 725 70 57, kom. 602 470 540.

Pomnik upamiętniający leśników - ofiary II wojny światowej.
Fot. Tadeusz Chrzanowski

W Izbie Pamięci.
Fot. Tadeusz Chrzanowski

W Izbie Holdu. Fot. Marek Leszczyński

Ośrodek Edukacji Leśnej JAGIELLOŃSKIE

Ośrodek Edukacji Leśnej Jagiellońskie działa w Nadleśnictwie Białowieża, w Leśnym Kompleksie Promocyjnym Puszcza Białowieża na terenie Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Białymstoku. Został utworzony w 1998 roku. Realizowany program edukacyjny obejmuje m.in. tematykę z zakresu ochrony przyrody i środowiska, historii leśnictwa, hodowli, ochrony i użytkowania lasu, środowiska geograficznego i kulturotwórczej roli lasu.

Ośrodek ma do dyspozycji 50 miejsc w salach edukacyjnych, bibliotekę, sprzęt audiowizualny oraz miejsce ogniskowe. Zrehabilitowano przy nim żwirownię, która wykorzystywana jest jako geologiczny punkt dydaktyczny oraz naturalny amfiteatr.

Zajęcia organizowane przez Ośrodek Jagiellońskie i Nadleśnictwo Białowieża to w większości lekcje terenowe mające charakter wycieczki edukacyjnej, rzadziej warsztaty terenowe, realizowane najczęściej na trasie ścieżki dydaktycznej Krajobrazy Puszczy lub w lesie otaczającym Ośrodek. Edukacją zajmuje się specjalista ds. ekologii i edukacji wspomagany doraźnie przez kierownictwo i Służbę Leśną nadleśnictwa.

Ośrodek Jagiellońskie zwiedza ponad 4,5 tys. osób rocznie, zaś w zajęciach edukacyjnych uczestniczy 2,5 tys. osób. W czasie pobytu odwiedzający zapoznają się z wystawami i tablicami edukacyjnymi oraz otrzymują bezpłatne materiały edukacyjne i informacyjne o Puszczy Białowieżskiej. Naszą rolą w tej formie edukacji jest udzielanie odpowiedzi na pojawiające się pytania.

Ścieżki edukacyjne

Szlak Dębów Królewskich – najstarsza ścieżka edukacyjna, istniejąca od 1978 r., znajduje się w uroczysku Stara Białowieża. Prezentowane jest na niej zgrupowanie starych dębów rosnących w miejscu dawnej osady, Sędziwym dębom nadano imiona Wielkich Książąt Litewskich i Królów Polskich (niektóre upamiętniają ich mał-

Wejście na ścieżkę Puszczańskie drzewa.
Fot. Krzysztof Zamojski

Ośrodek Jagiellońskie.

Fot. Krzysztof Zamojski

żonki). Odnosząc się w kilku zdaniach do związków z Puszcza Białowieżską podkreśla się ich zasługi dla tego miejsca lub wytyka zaniedbania. Długość trasy wynosi 1,5 km.

Miejsce Mocy – uroczysko owiane legendą przedchrześcijańskiego kultu, a ponadto miejsca o dużym promieniowaniu energetycznym. Występują tu niezwykle, wielopienne formy drzew oraz skupisko głązów. Długość trasy wynosi 2,5 km.

Krajobrazy Puszczy – na trasie można zaobserwować skutki działalności i wpływ człowieka na środowisko przyrodnicze, budowę lasu, a ponadto podejmowane są zagadnienia z zakresu ochrony lasu i przyrody. Ścieżka biegnie przez skraj osady Białowieża, zalesione grunty porolne, rezerwat Wysokie Bagno (przypominający syberyjską tajgę). Przy odrobinie szczęścia można tu zaobserwować bobry, które często żerują w pobliżu ścieżki nad rzeką Narewką. Zwiedzanie tej trasy kończy się w Ośrodku Edukacji Leśnej Jagiellońskie. Długość ścieżki wynosi 4,5 km.

Dwie ścieżki Żebra żubra i Puszczańskie drzewa spinają symbolicznie w jedną pętlę świat roślin i zwierząt Puszczy Białowieżskiej. Idąc nimi dochodzi się do Rezerwatu Pokazowego Zwierząt Białowieżskiego Parku Narodowego. Na trasie można podziwiać całą gamę zbiorowisk roślinnych z siedliskami wilgotnymi, które pokonujemy po kładkach. Tablice edukacyjne ustawione na trasie ścieżki są dwujęzyczne polsko-angielskie. Teren Puszczy Białowieżskiej odwiedza wielu cudzoziemców (rocznie ponad 10 tys. osób). Trasa Puszczańskie Drzewa ma długość 3 km, natomiast trasa Żebra Żubra – 4,5 km.

Współpraca

W zakresie edukacji i turystyki współpracujemy z naszymi sąsiadami: Nadleśnictwem Hajnówka i Nadleśnictwem Browsk. Naszym sąsiadem jest również Białowieżski Park Narodowy z dużym zapleczem edukacyjno-muzealnym. Wspólnie

Wiaty w Białowieży.
Fot. Tadeusz Chrzanowski

staramy się, aby nasze oferty edukacyjne nie pokrywały się, natomiast w możliwie dużym zakresie – uzupełniały co do wiedzy przyrodniczej i historycznej.

Lista współpracujących z Ośrodkiem podmiotów jest długa, część z nich to współpracownicy sezonowi, jak np. organizatorzy rajdów harcerskich, imprez artystycznych i samorządowych. Część to współpracownicy stali. Należą do nich: Zespół Szkół Leśnych w Białowieży, Szkoła Podstawowa i Gimnazjum w Białowieży, Dom Dziecka, Zespół Szkół z Białoruskim Językiem Nauczania z Hajnówki.

Należy podkreślić, że ważną dziedziną naszych działań jest prowadzenie praktyk zawodowych dla uczniów Zespołu Szkół Leśnych w Białowieży. Z tym zagadnieniem (jako że jest to edukacja wewnątrzśrodowiskowa) wiąże się też organizacja pobytu leśników przyjeżdżających na teren Puszczy Białowieskiej z różnych stron Polski i Europy. Nadleśnictwo współpracuje z Kółem Przewodników PTTK w zakresie podnoszenia kwalifikacji przewodniczkich organizuje szkolenia w terenie oraz w Ośrodku Jagiellońskie. Obiekty edukacyjne i turystyczne Nadleśnictwa Białowieża odwiedza rocznie około 50 tys. turystów.

Krzysztof Zamojski

Udostępnianie i kontakt

Edukację przyrodniczo-leśną w Ośrodku Jagiellońskie prowadzi specjalista ds. ekologii i edukacji. Ponadto osobą zaangażowaną w edukację jest inżynier nadzoru w Nadleśnictwie Białowieża. Doraźnie udział w edukacji biorą również: nadleśniczy, zastępca nadleśniczego oraz leśniczowie. Opłaty za zwiedzanie nie są pobierane. Ośrodek otwarty jest od poniedziałku do piątku w godz. 9⁰⁰-15⁰⁰.

Tel. (085) 681 29 71,

e-mail: bialowieza@bialystok.lasy.gov.pl

Ośrodek Edukacji Leśnej WOJCIECHÓWKA

Ośrodek Edukacji Leśnej Wojciechówka utworzony został w Rucianem Nidzie przy Nadleśnictwie Maskulińskie, w Leśnym Kompleksie Promocyjnym Lasy Mazurskie, na terenie Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Białymstoku.

Ośrodek jest położony na terenie XIX-wiecznej wyluszczeniarni nasion im. Zdzisława Borońskiego w Rucianem Nidzie. Mieści się w zaadaptowanym do celów edukacyjnych zabytkowym magazynie szyszek, zbudowanym w latach 1890-92.

Wypożyczenie Ośrodka

W ośrodku znajduje się sala konferencyjna mieszcząca 120 osób, wyposażona w sprzęt multimedialny (audio, wideo, komputer przenośny z projektorem, apa-

rat cyfrowy, rzutnik do folii, ekran 2,5x2m) i nagłośnienie. W obiekcie jest też kuchnia z zestawem naczyń, szatnia, magazyn, toalety, w tym jedna przystosowana dla osób niepełnosprawnych. Ośrodek jest wyposażony w zbiory entomologiczne z Puszczy Piskiej, tablice z chronionymi gatunkami roślin, zwierząt i grzybów, mapę LKP Lasy Mazurskie o wymiarach 2,5x2,5m, eksponaty spreparowanych zwierząt (m.in.: żubr, łось, jeleń, bóbr, bielek, bataliony, puchacz, muflon i in.), filmy o tematyce przyrodniczej i związane z gospodarką leśną, zbiór siekier i innych dawnych narzędzi używanych do prac w lesie.

Formy edukacji

Spotkania edukacyjne obejmują takie formy jak: prelekcje, pogadanki, elementy wykładów z ćwiczeniami, wykłady połączone ze współzawodnictwem, prowadzone w oparciu o materiały własne i filmy o tematyce przyrodniczej i gospodarczej. Nadrzędnym celem tego typu spotkań jest uzupełnianie wiedzy i nabywanie nowych umiejętności w oparciu o programy nauczania realizowane w szkołach. Oferta skierowana do studentów i osób dorosłych obejmuje przede wszystkim prezentację walorów przyrodniczych, ►

1. Ośrodek Wojciechówka
2. Ośrodek Jagiellońskie

zasobów i działań prowadzonych przez nadleśnictwo.

Konkursy są formą edukacji, która cieszy się największym zainteresowaniem. Przygotowywane są głównie we współpracy ze szkołami. Obejmują wiedzę zdobywaną podczas edukacji szkolnej w ramach programów nauczania oraz podczas specjalnych zajęć obejmujących tematykę z zakresu leśnictwa i ochrony przyrody. Sprawdzane są następnie w formule współzawodnictwa i czynnego uczestnictwa w zajęciach. Przedsięwzięcia te ukie-

Jedną z form edukacji w Wojciechówce są konkursy o tematyce leśnej

XIX-wieczna wyluszcarnia w Rucianem Nidzie

W edukacyjnej wiacie przy wyluszcarni. Fot. Tadeusz Chrzanowski

chowań i nabywanie umiejętności prowadzących do ograniczenia zaśmiecania środowiska naturalnego. Dominują formy plastyczne, których tematyka wymaga posiadania wiedzy na temat otaczającej przyrody i skłania do kreowania zachowań proekologicznych.

Z pozostałych form edukacji prowadzonych przez nadleśnictwo na uwagę zasługują wystawy tworzone przez dzieci i uczniów szczególnie zaangażowanych w zdobywanie wiedzy o środowisku. Wystawy stają się coraz bardziej popularną formą edukacji, w którą angażują się uczniowie różnych szkół tworząc wspólne przedsięwzięcia.

Przy Nadleśnictwie Maskulińskie istnieje od 2002 r. Zespół Sygnalistyki i Muzyki Myśliwskiej "Galindowe Rogi", który bierze udział w wielu konkursach oraz spotkaniach propagując kulturę i obyczaje myśliwskie.

W 2005 r. została zorganizowana wspólnie z nadleśnictwami LKP Lasy Mazurskie I edycja kursu dla przewodników po Puszczy Piskiej. W kursie obejmującym 11 spotkań w różnych miejscach na terenie Puszczy Piskiej wzięło udział 23 osoby głównie z nadleśnictw LKP Lasy Mazurskie, a także nauczyciele i przewodnicy turystyki.

Obiekty towarzyszące

Zabytkowa Wyluszcarnia Nasion im. Zdzisława Borońskiego (wieloletniego jej kierownika), typu PENTZ, jest udostępniona do zwiedzania. Najstarszy budynek Wyluszcarni pochodzi z 1890 roku. Można tu zobaczyć od lat niezmienny cykl produkcyjny i urządzenia służące do luszczania nasion. Obecnie Wyluszcarnia jest wyposażona także w nowoczesną linię technologiczną do luszczania i "obróbki" nasion.

Leśna Ścieżka Dydaktyczna Jezioro Chudek ma długość 1,6 km. Ścieżka rozpoczyna się przy wyluszcarni nasion i przebiega wokół jeziora Chudek. Na trasie ścieżki prezentowane są m.in.: grąd jako przykład siedliska leśnego, ślady działalności bobrów, przykłady trwałości i różnych funkcji lasu, zarastające jezioro eutroficzne z grzybieniem białym, sukcesja naturalna pastwiska, siedliska podmokłe wokół jeziora.

Ścieżka ma na celu poszerzenie i popularyzowanie wiedzy o lesie oraz kształtowanie postaw, zachowań i świadomości ekologicznej uczestników edukacji. Edukacja prowadzona jest w oparciu o walory przyrodnicze terenu. W przypadku dzieci i młodzieży szkolnej także na podstawie programów nauczania, w oparciu o przyrodnicze i krajobrazowe walory oraz infrastrukturę edukacyjną.

Tematyka prezentowana na trasie ścieżki skierowana jest do wszystkich grup

wiekowych i zawodowych. Edukacja może odbywać się indywidualnie w oparciu o tablice informacyjne lub z przewodnikiem z nadleśnictwa.

Ogródek dendrologiczny przy Ośrodku Edukacji Leśnej w Rucianem Nidzie skupia niemal wszystkie występujące w Puszczy Piskiej gatunki drzew i krzewów. Celem tego obiektu jest umożliwienie praktycznej nauki rozpoznawania gatunków roślin drzewiastych występujących w Puszczy Piskiej. W 2005 r. ekspozycja została powiększona o stojak z przekrojami drzew oraz przekrój ponad 300-letniego dęba.

Leśna Wiata Edukacyjna na terenie wyluszcarni nasion stwarza możliwość prowadzenia zajęć w terenie. Jest ona wyposażona w stoły i ławy, a także w palenisko.

Leśna Ścieżka Dydaktyczna "Ruciański las – szlakiem starych dębów" posiada własny parking i prowadzi przez tereny o dużym zróżnicowaniu przyrodniczym i topograficznym dwoma szlakami o długości 2,5 i 4 km. Ścieżka biegnie przez lasy o dużym stopniu naturalności, ze starymi dębami, przez tereny podmokłe i zalewane. Dla udostępnienia trasy został wykonany most przez ciek wodny, pomost dla ukazania walorów krajobrazowych i przyrodniczych jeziora Gaik oraz podesty prowadzące przez ols, teren podmokły i punkt widokowy nad jeziorem Guzianka.

Frekwencja i współpraca

W różnych formach edukacji leśnej organizowanych przez Nadleśnictwo Maskulińskie, głównie na bazie Ośrodka Edukacji Leśnej i ścieżek dydaktycznych w 2005 r. wzięło udział ponad 9 tys. osób.

Ośrodek współpracuje głównie z miejscowymi szkołami współorganizując różne formy edukacji przyrodniczo – leśnej. Współpraca jest podejmowana również z ośrodkami edukacji w nadleśnictwach LKP Lasy Mazurskie oraz z Ośrodkiem Edukacji Przyrodniczej PAN Popielno i Mazurskiego Parku Krajobrazowego.

Tekst i zdjęcia: **Rafał Sienkiewicz**

Udostępnienie i kontakt

Ośrodek jest udostępniany szkołom nieodpłatnie od poniedziałku do piątku w godzinach od 7⁰⁰-15⁰⁰, po wcześniejszym ustaleniu dokładnego terminu wizyty. Osobą obsługującą ośrodek jest starszy specjalista ds. ekologii Rafał Sienkiewicz.

Adres: Nadleśnictwo Maskulińskie, ul. Rybacka 1, 12-220 Ruciane Nida, tel. 087 424 16 00,

Ośrodek Edukacji Leśnej Wojciechówka, Wyluszcarnia Nasion, tel. 087 423 10 10
e-mail: maskulinskie@bialystok.lasy.gov.pl

Ośrodek Edukacji MUZA w Nadleśnictwie Wejherowo

Ośrodek Edukacji Przyrodniczo-Leśnej Muza powstał w 1998 r. w Nadleśnictwie Wejherowo, w Leśnym Kompleksie Promocyjnym Lasy Oliwsko-Darżlubskie, na terenie Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Gdańsku.

Ośrodek Edukacji

Nadleśnictwo Wejherowo posiada własny Ośrodek Edukacji Przyrodniczo-Leśnej Muza, znajdujący się w środku cennego pod względem przyrodniczym kompleksu leśnego Puszczy Darżlubskiej. W Ośrodku znajduje się sala wykładowa (na 40 osób) z możliwością projekcji slajdów, filmów video, CD oraz DVD i prezentacji multimedialnych. Ponadto urządzona jest stała ekspozycja tematyczna, na którą składają się:

1) sala dydaktyczna Świat Zwierząt – gdzie prezentowane są eksponaty spreparowanych ptaków i ssaków zamieszkujących polskie lasy, można się dowiedzieć o ich zwyczajach oraz cechach ułatwiających rozpoznawanie ich w naturze,

2) sala dydaktyczna Świat Roślin – eksponowane są tu gabloty tematyczne: pędownik (zbiór pędów drzew i krzewów), ksyłoteka (zbiór różnych wałków drewna do rozpoznawania po korze), zbiór liści, nasion i szyszek,

3) sala dydaktyczna Gospodarka leśna – prezentujemy tu profile glebowe różnych typów siedliskowych lasu sporządzone na terenie nadleśnictwa, zagad-

nienia związane z ochroną lasu, narzędzia używane w leśnictwie dawniej i dziś.

Na wyposażeniu Ośrodka znajduje się zbiór biblioteczny z ponad 500 tytułami (encyklopedie przyrodnicze, atlasy, klucze do oznaczania roślin i zwierząt itp.) wykorzystywany w trakcie prowadzenia zajęć. W pomieszczeniach Ośrodka organizowane są wystawy tematyczne, np. pokonkursowe: fotograficzne i plastyczne.

Oferta edukacyjna

Istnieje możliwość zwiedzania obiektu z przewodnikiem a także przeprowadzenia zajęć tematycznych w lesie. Celem zajęć jest zapoznanie uczestników z wybranymi zagadnieniami przyrodniczymi przy użyciu mapy, lupy, kompasu oraz przyrządów do pomiaru wysokości i średnicy drzewa. Zdobywanie wiedzy polega na bezpośrednim zaangażowaniu dzieci i młodzieży w proces poznawczy poprzez wykonywanie prostych obserwacji, pomiarów oraz opracowanie i prezentacje wyników.

Zajęcia składają się z dwóch części: kameralnej, która stanowi wykład teoretyczny, będący wstępem do zajęć tereno-

wych, ilustrowany slajdami, foliogramami lub filmem (odbywa się w sali wykładowej Ośrodka) oraz części terenowej, która przeprowadzana jest w pobliskim lesie i polega na obserwacji, wykonywaniu pomiarów oraz wypełnieniu kart pracy.

Realizowane tematy (dostosowane są do wieku odbiorców): Leśnik gospodarzem lasu, Mieszkańcy lasu – zwierzęta znane i nieznane, Mikroklimat lasu, Warstwowa budowa lasu, Typy lasów, Zagrożenia i sposoby ochrony lasu, Rozpoznawanie gatunków drzew i krzewów leśnych, Formy ochrony przyrody na terenie Nadleśnictwa Wejherowo.

Obiekty towarzyszące

Na terenie Nadleśnictwa Wejherowo znajdują się trzy ścieżki dydaktyczne (Las za Muzą, Puszcza Darżlubska oraz Okolice Jeziora Orle) przygotowane w celu

przeprowadzania zajęć terenowych z zakresu edukacji leśnej. Na ścieżkach znajdują się liczne tablice omawiające zagadnienia związane z gospodarką leśną i pracą leśników. Przy Ośrodku Muza mają swój początek dwie ścieżki przyrodnicze. Dla dzieci młodszych przeznaczona jest krótsza i łatwiejsza – Las za Muzą o łącznej długości ok. 1,5 km, a dłuższa (ok. 4 km długości) i z trudniejszą tematyką wykorzystywana jest dla gimnazjalistów i licealistów. Ponadto, przy Ośrodku znajduje się wiata dla 60 osób, z możliwością bezpiecznego rozpalenia ogniska.

Frekwencja

Ośrodek odwiedza co roku ok. 3 tysiące osób. Głównie są to zorganizowane grupy szkolne, z tego ponad 70 proc. ze szkół podstawowych. Większość odwiedzających korzysta z bogatej oferty dydaktycznej w połączeniu z zajęciami terenowymi ("lekcje w lesie") na pobliskich ścieżkach dydaktycznych. Najbardziej obleganymi miesiącami są: maj, czerwiec oraz wrzesień i październik.

Współpraca w edukacji

Pracownicy Nadleśnictwa Wejherowo od lat biorą czynny udział w edukacji przyrodniczo-leśnej organizując seminaria i lekcje poświęcone problemom ochrony przyrody, liczne konkursy, zajęcia terenowe, wystawy promujące ochronę przyrody i sponsorując imprezy o tematyce

leśnej. W dalszym ciągu działalność edukacyjna oparta jest na rozpoznaniu oczekiwań i potrzeb społeczności lokalnej. W tym celu nadleśnictwo inicjuje szereg spotkań z władzami samorządowymi, dyrektorami i nauczycielami szkół.

Nadleśnictwo Wejherowo współpracuje z poniższymi podmiotami w następującym zakresie:

- Szkoły (podstawowe, gimnazja, licea, szkoły ponadgimnazjalne) – udział leśników w apelach, lekcjach, pogadankach, wspólnej organizacji spotkań ekologicznych, Akcji Sprzątania Świata, zielonych lekcjach, ekogimnazjadach, sejmikach ekologicznych, rajdach, warsztatach, konkursach, wystawach, dokarmianiu zwierzyzny,

- Nadmorski Park Krajobrazowy – wspólna organizacja spotkań ekologicznych, pikników naukowych, festynów i warsztatów ekologicznych,

- Liga Ochrony Przyrody – wspólna organizacja konkursów, wystaw, festynów i spotkań ekologicznych,

- Wejherowskie Centrum Kultury – wspólna organizacja wystaw, pomoc w organizacji festynów i imprez ekologicznych,

- Muzeum Piśmiennictwa i Muzyki Kaszubskiej - wspólna organizacja wystaw, pomoc w organizacji festynów i imprez ekologicznych,

- Centrum Handlowe Kaszuby - wspólna organizacja wystaw,

- Związek Harcerstwa Polskiego – po-

Spotkanie z przyrodą na ścieżce dydaktycznej. Fot. Marzena Wysocka

Zajęcia w Ośrodku Muza. Fot. Nadleśnictwo Wejherowo

gadanki na obozach, sprzątanie terenów leśnych i ochrona przeciwpożarowa terenów leśnych,

- Ochotnicza Straż Pożarna – pogadanki i ochrona przeciwpożarowa terenów leśnych,

- Koła łowieckie – akcje dokarmiania zwierzyzny,

- Biura turystyczne – zielone lekcje i zielone szkoły,

- Samorządy lokalne – spotkania na tematy związane z ochroną środowiska, zagospodarowaniem turystycznym, zaśmiecaniem terenów leśnych, organizacją Akcji Sprzątania Świata,

- Kaszubski Uniwersytet Ludowy – wykłady z ochrony przyrody i edukacja przyrodniczo-leśna.

Marzena Wysocka

Udostępnianie i kontakt

Osobą obsługującą Ośrodek jest Izabela Kashyna-Pleskot – specjalista SL (wykształcenie wyższe leśne) oraz w przypadku nieobecności osobami zastępującymi są: Kornelia Odrzywołek, Joanna Daszkowska – podleśniczki i Adam Semmerling – podleśniczy.

Aby skorzystać z oferty edukacyjnej Ośrodka Muza należy umówić się telefonicznie na konkretny termin oraz ustalić tematykę zajęć, pod nr tel. (058) 672 98 06 lub do sekretariatu (058) 672 98 01, e-mail: izabela.pleskot@gdansk.lasy.gov.pl.

Ośrodek jest czynny od poniedziałku do piątku w godz. 7⁰⁰-15⁰⁰ (po wcześniejszym telefonicznym uzgodnieniu terminu).

Opłatność wynosi 2,00 zł od osoby za zwiedzanie ośrodka.

Adres: Nadleśnictwo Wejherowo, ul. Sobieskiego 247 B, 84-200 Wejherowo
Tel.: (058) 672 98 16 lub do sekretariatu (058) 672 98 01

e-mail: wejherowo@gdansk.lasy.gov.pl
www.wejherowo.gdansk.lasy.gov.pl

W siedzibie Nadleśnictwa Gdańsk w Leśnym Kompleksie Promocyjnym Lasy Oliwsko-Darżlubskie na terenie Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Gdańsku funkcjonuje izba przyrodniczo-leśna. Korzystają z niej głównie dzieci, młodzież i nauczyciele szkół trójmiasta.

Trzy pomieszczenia

Izba znajduje się na poddaszu siedziby nadleśnictwa. Budynek nadleśnictwa otoczony jest niewielkim parkiem, w którym

Izba edukacyjna w Nadleśnictwie Gdańsk

ustawiono tablice edukacyjne. Sama izba składa się z trzech pomieszczeń. Pierwsza sala poświęcona jest historii leśnictwa. Zobaczymy tu ekspozycję odrestaurowanych, zabytkowych mebli (biurko leśniczego, szafa), poznamy historię munduru leśnego, zobaczymy stare dokumenty, narzędzia leśne oraz przedwojenne, ręcznie pisane skrypty studentów wydziału leśnego Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie. Największe zainteresowanie budzi jednak drewniana makieta lasu (istniejącego w terenie, rzeczywistego oddziału leśnego) wykonana przez Liceum Sztuk Plastycznych w Gdyni pod kierunkiem profesor Janiny Gajskiej-Bruzdowicz.

Główne pomieszczenie izby to sala z dioramą ze spreparowanymi zwierzętami i ptakami, jakie można (lub można było) zobaczyć w lasach otaczających trójmiasto. Równie wielkie emocje jak spreparowane zwierzęta budzi wśród biorących udział w zajęciach dzieci i młodzieży dotykowy ekran kiosku multimedialnego. Wchodzących wita głos ptaka leśnego. Ekran pozwala zwiedzającym obejrzenie rysunku słuchanego właśnie ptaka lub wybranie z kilkunastogatunkowej listy dowolnego innego gatunku. Podczas prowadzenia zajęć uzupełnieniem dioramy jest multimedialna prezentacja łącząca film, obraz i dźwięk – prezentowana na dużym ekranie. Ekran kiosku pełni funkcję pulpitu sterowniczego, pozwalając na kierowanie aplikacją przez np. nauczyciela biorącego udział w zajęciach.

Uzupełnienie dioramy stanowi kolekcja profili glebowych prezentowanych razem ze zdjęciami odpowiadających im drzewostanów, kolekcja kilkunastu prze-

krojów pni drzew leśnych oraz kolekcja przedmiotów znalezionych w drewnie: głównie odłamków, ale można też zobaczyć łufę karabinu czy wojskowy bagnet wrośnięty całkowicie w pień drzewa. Odłamki są nie tylko pamiątką po walkach toczonych wokół trójmiasta ale również dużym problemem gospodarczym.

W trzeciej części izby dydaktycznej uczestniczący w zajęciach mogą oglądać filmy o tematyce korespondującej z tematyką zajęć.

Tematy zajęć

Przykłady tematów realizowanych na zajęciach w izbie przyrodniczo – leśnej: leśnik i jego praca, zwierzęta, które spotkamy w naszym lesie i te, których już nie ma, nauka rozpoznawania drzew leśnych, zagrożenia naszych lasów. Tematy te realizowane są w zakresie i proporcjach zależnych od potrzeb i propozycji osób biorących udział w zajęciach.

Rozwiązywanie testu w „kiosku multimedialnym”

Ścieżki edukacyjne

W odległości ok. 3 km od izby dydaktycznej znajduje się ścieżka edukacyjna Lasy Chylońskie. Ścieżka o długości ok. 2,5 km biegnie po urozmaiconym terenie wysoczyzny morenowej. Tablice ustawione na ścieżce popularyzują gospodarkę leśną. Na końcu ścieżki znajduje się nowowytbudowany, wkomponowany w krajobraz, drewniany budynek, który w najbliższym czasie również ma pełnić funkcję edukacyjną.

Ciekawym obiektem edukacyjnym znajdującym się na terenie nadleśnictwa jest inna ścieżka edukacyjna Górki wschodnie. Ścieżka powstała w wyniku współpracy Nadleśnictwa Gdańsk, Towarzystwa Przyjaciół Wsipy Sobieszowskiej oraz Stacji Ornitologicznej PAN. Miasto Gdańsk sfinansowało budowę dwóch platform widokowych pozwalających na obserwację ptaków w rezerwacie Ptasi Raj.

Tekst i zdjęcia: **Witold Ciechanowicz**

Kontakt

Zajęcia w izbie dydaktycznej prowadzi mgr inż. leśnictwa, absolwent kursów z zakresu edukacji przyrodniczo-leśnej. W zajęciach edukacyjnych można brać udział po wcześniejszym umówieniu się. Kontakt: Witold Ciechanowicz, w.ciechanowicz@gdansk.lasy.gov.pl, tel. (058) 667 42 57, strona internetowa Nadleśnictwa Gdańsk: www.nadlesnictwo.gdansk.lasy.gov.pl

OŚRODEK LEŚNIK w Ustroniu Jaszowcu

Regionalny Leśny Ośrodek Edukacji Ekologicznej Leśnik w Jaszowcu został utworzony w 1998 r. Jest usytuowany w Nadleśnictwie Ustroń, w Leśnym Kompleksie Promocyjnym Lasy Beskidu Śląskiego na terenie Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Katowicach.

Ekspozycje w Ośrodku

W Ośrodku w Jaszowcu znajduje się ekspozycja przyrodnicza przedstawiająca ekosystemy leśne Beskidu Śląskiego. Na potrzeby ekspozycji stały zostały przeznaczone sale na piętrze budynku. W sali kawiarnianej, na parterze, urządzane są okresowe wystawy poświęcone tematyce przyrodniczej. Czas zwiedzania ekspozycji w Leśniku wynosi ok. 1,5 godz. Zwiedzanie zaczyna się zwykle od holu recepcyjnego, gdzie nad wejściem do kawiarni umieszczona jest podświetlana mapa. Obrazuje rozmieszczenie lasów, rezerwatów przyrody i innych szczegółów geograficznych w zasięgu Leśnego Kompleksu Promocyjnego Lasy Beskidu Śląskiego. Na galerii, oglądanej z drewnianej antresoli, przedstawiono trzy scenki leśne. Można zaobserwować tokujące głuszcze o poranku, jelenia przechadzającego się w południe po lesie oraz rodzinę dzików w księżycową noc. Na balustradzie zaprezentowano trofea łowieckie: poroże jelenia, parostki sarny i łopaty losia. Zespoły roślinne występujące w Beskidzie Śląskim przedstawione są w gablotach, zawierających profile glebowe, zestawy fotografii i przekroje pni drzew. W dziesięciu gablotach przedstawiono zespoły roślinne Beskidu Śląskiego w dwóch obszarach: niżu polskiego i Wyżyny Krakowsko - Częstochowskiej, a w ostatniej kolekcji skał i minerałów z pobliskiego kamieniołomu w Wiśle Obłączu.

W sali konferencyjnej można zapoznać się z pięcioma głównymi gatunkami drzew tworzącymi polskie lasy. W gablotach umieszczono ich pokroje, główne gatunki owadów żerujących na liściach i w drewnie, mapki zasięgów w Europie, nasiona, siewki i ulistnione gałązki. Inne gabloty obrazują wykorzystanie drewna i sposoby jego przerobu, obieg materii i energii w przyrodzie, piętra roślinne w Karpatach. Kolejna salka edukacyjna poświęcona jest zagadnieniom gospodarki łowieckiej. Przedstawione są modele urządzeń łowieckich oraz trofea myśliwskie. Można zapoznać się tropami zwierząt, preparatami ptaków chronionych i łownych, gryzoni oraz eksponatem rysia. W ostatniej salce „Leśnika” znajdują się eksponaty dużych drapieżników - wilka i niedźwiedzia, innych drapieżnych ssaków, takich jak kuny, borsuk, lis, tchórz czy lasica. W naturalnej aranżacji przedstawione są preparaty ptaków drapieżnych i krukowatych. W salce znajduje się część ekspozycji poświęcona wykorzystaniu drewna w codziennym życiu na przestrzeni wieków. Ciekawostką jest także model chaty góralskiej o wymiarach 2 x 2 x 2 m, postawiony tradycyjną metodą - bez użycia gwoździ.

Podczas zwiedzania ekspozycji w Ośrodku Leśnik z przewodnikiem-leśnikiem można uzyskać wiele ciekawych wiadomości z zakresu przyrody, leśnictwa

i ekologii. Istnieje również możliwość ukie-
runkowania zajęć edukacyjnych na interesującą grupę temat (po wcześniejszym uzgodnieniu z nadleśnictwem). W ośrodku znajduje się również bogato wyposażona pracownia komputerowa, w której odbywają się zajęcia z wykorzystaniem specjalnie przygotowanych programów edukacyjnych. Przeznaczona jest dla grup młodzieży do 20 osób.

Przy siedzibie nadleśnictwa

Od połowy 2007 roku Ośrodek dysponuje również filią zlokalizowaną przy siedzibie Nadleśnictwa Ustroń. W jej skład wchodzi Izba przyrodniczo - historyczna z salą konferencyjną i ekspozycją obrazującą zmiany w krajobrazie przyrodniczym Śląska Cieszyńskiego na przestrzeni dziejów w porównaniu do prowadzonej dzisiaj zrównoważonej gospodarki leśnej. W gablotach pokazane są historyczne narzędzia, zaprezentowane są stare mapy i druki, które można porównać z nowoczesnymi narzędziami pracy służby leśnej. Na tablicach informacyjnych przedstawione są najważniejsze gatunki flory i fauny Nadleśnictwa Ustroń oraz formy ochrony przyrody. W skład Izby przyrodniczo - historycznej wchodzi biblioteka, w której udostępniony jest bogaty księgozbiór nadleśnictwa i Ośrodka Edukacji. W bibliotece zainstalowane są również dwa stanowiska komputerowe z dostępem do Internetu, co w połączeniu z bogatym księgozbiorem stwarza doskonałe warunki dla osób zbierających materiały do prac naukowych lub chcących pogłębić wiedzę przyrodniczą.

Oprócz Izby przyrodniczo - historycznej przy siedzibie Nadleśnictwa Ustroń udo-

stępniony jest taras edukacyjny, w którym można przeprowadzić pogadanki edukacyjne.

Formy edukacji

Leśnicy prowadzący edukację leśną w Ośrodku zostali wyposażeni w plecaki edukacyjne zawierające pomoce dydaktyczne (lupy, lornetki, kompasy, apteczki, system GPS, lunetę ornitologiczną, elektroniczne przyrządy do określania pH, walizkę ekobadacza, przewodniki terenowe, gry edukacyjne, karty pracy).

Ośrodek Edukacji Leśnik realizuje program edukacji leśnej społeczeństwa w Nadleśnictwie Ustroń prowadząc zajęcia dla zorganizowanych grup młodzieży i dorosłych. Ośrodek realizuje wszystkie formy edukacji leśnej, jednak najbardziej popularną jest zwiedzanie ekspozycji przyrodniczych w Ośrodku i ścieżki przyrodniczo – leśnej Skalica. Podczas zwiedzania Ośrodka uczestnicy edukacji mają możliwość zapoznania się z podstawowymi informacjami przyrodniczymi i geograficznymi, które są później pokazane i omówione na ścieżce przyrodniczo-leśnej.

Bardzo lubianą przez młodzież szkolną formą edukacji są zajęcia w pracowni komputerowej. Dzięki temu, że połączone są z zajęciami terenowymi stanowią urozmaicenie i uzupełnienie typowych działań edukacyjnych. Leśnicy prowadzący zajęcia w Ośrodku są często zapraszani na prelekcje i pogadanki do szkół i przedszkoli. Zajęcia te prowadzone są z wykorzystaniem nowoczesnego sprzętu multimedialnego oraz z organizacją gier edukacyjnych. Dla grup zaangażowanych w zagadnienia związane z ochroną przyrody, kółek biologicznych czy klubów ekologicznych. Ośrodek opracował specjalne warsztaty edukacyjne. Są one ukierunkowane na rozszerzenie wiedzy z zakresu

leśnictwa i ochrony środowiska naturalnego w warunkach Beskidu Śląskiego. Ośrodek prowadzi bardzo szeroką współpracę z organizacjami pożytku publicznego organizując spotkania, konferencje i warsztaty. Wiele z tych akcji ma charakter międzynarodowy np. Konferencja "Młodzież dla zrównoważonego rozwoju - Youth for Sustainable Development" organizowana ze Stowarzyszeniem Caretakers of the Environment International w 2006 roku, w której wzięło udział 200 uczestników z 17 państw. Ośrodek prowadzi także współpracę w ramach europejskiej sieci edukacji leśnej "European Network Waldpedagogik" organizując m.in. szkolenia dla leśników oraz nauczycieli zaangażowanych w edukację leśną.

Obiekty towarzyszące

Głównym obiektem towarzyszącym ośrodkowi jest ścieżka przyrodniczo-leśna Skalica o długości 4 km. Zlokalizowanych jest na niej osiem punktów tematycznych z tablicami opisującymi istotne zagadnienia przyrodnicze. Przejście ścieżką z przewodnikiem – leśnikiem zajmuje od 1,5 do 4 godzin w zależności od kondycji grupy i wybranej opcji przejścia. Przy Leśniku powstają dwa obiekty edukacyjne: wiatka do rozpoznawania gatunków i sztuczna dziupla. Pierwszy z nich w ciekawy sposób ułatwia naukę rozpoznawania głównych gatunków drzew leśnych. Drugi obiekt jest imitacją dziupli, do której można wejść i poczuć się jej mieszkańcem. Obiektom towarzyszą tablice edukacyjne poszerzające wiedzę przyrodniczą. W bezpośrednim sąsiedztwie Leśnika znajduje się wiatka z miejscem na rozpalenie ogniska i grillem.

Większe grupy odwiedzających Ośrodek, które podróżują autokarami, zapraszamy na ognisko do wiatki edukacyjnych

w Dobce oddalonej o 3 km. Kolejne obiekty edukacyjne zlokalizowane są przy Izbie przyrodniczo-historycznej Ośrodka Leśnik to "drewniane cymbały" i "woda". Na pierwszym z nich możemy zagrać prostą melodię i zapoznać się z tablicą edukacyjną na temat wykorzystania drewna przez człowieka. Drugi obiekt służy do przeprowadzenia prostego doświadczenia ukazującego wodochronną funkcję lasu.

Frekwencja

Rokrocznie Ośrodek odwiedza około 20 tys. osób, z czego 10 tys. bierze udział w aktywnych formach edukacji leśnej. Najliczniejszą grupą uczestników edukacji jest młodzież ze szkół podstawowych, która stanowi ponad połowę odwiedzających. Grupy ze szkół gimnazjalnych, średnich oraz grupy różnowiekowe stanowią po kilkanaście procent. Najrzadziej prowadzone są zajęcia dla grup osób dorosłych. Uczestnicy zajęć edukacyjnych to głównie młodzież przyjeżdżająca ze śląskich miast, która odwiedza Ośrodek podczas wycieczek szkolnych. Liczną grupę stanowią także uczniowie lokalnych przedszkoli i szkół. Najwięcej grup odwiedza "Leśnika" w miesiącach wiosennych i jesien- ▶

Współpraca

Ośrodek Edukacji współpracuje z porządowymi organizacjami ekologicznymi. Polega ona głównie na wspólnych akcjach, konferencjach, spotkaniach oraz opracowywaniu wydawnictw. Do naszych najważniejszych partnerów zaliczyć należy: Polski Klub Ekologiczny, Fundację Arka, Fundację Zielona Liga, Ligę Ochrony Przyrody, Klub Gaja, Związek Polskich Fotografów Przyrody, Stowarzyszenie Twórców "Brzimy" i wiele innych. Prowadzimy współpracę w ramach doskonalenia

Szkolenie dla leśników zajmujących się edukacją.
Fot. Tadeusz Chrzanowski

Stała ekspozycja przyrodnicza w ośrodku Leśnik.
Fot. Tadeusz Chrzanowski

działalności edukacyjnej ze Stowarzyszeniem Nauczycieli Edukacji Początkowej (SNEP) oraz z europejskimi leśnikami w ramach projektu europejskiej sieci edukacji leśnej "European Network Waldpedagogik".

Wiktor Naturski

Udostępnianie i kontakt

Działalność edukacyjną w Ośrodku prowadzi sześć osób, które w zależności od potrzeb są do dyspozycji grup. Są to trzej pracownicy Służby Leśnej w biurze Nadleśnictwa Ustroń oraz dwóch leśniczych i podleśniczych pracujących na terenie nadleśnictwa.

Ośrodek Edukacji "Leśnik" jest udostępniony do działań edukacyjnych od poniedziałku do piątku w godzinach 7⁰⁰-15⁰⁰. Ze względu na bardzo duże zainteresowanie naszą ofertą konieczne jest wcześniejsze umówienie się telefonicznie i ustalenie szczegółów pobytu (tel. 033 854 35 21). Odpłatność za zwiedzanie Ośrodka to symboliczna złotówka, za którą uczestnicy otrzymują kartę pocztową. Za zorganizowanie ogniska, posiłku itp. pobierane są opłaty według indywidualnego wyliczenia.

Adres: Regionalny Leśny Ośrodek Edukacji Ekologicznej „Leśnik” ul. Turystyczna 7, 43-450 Ustroń. Tel. 033 854 25 72, e-mail: jaszowiec@katowice.lasy.gov.pl,

Kontakt w sprawie zajęć edukacyjnych: Wiktor Naturski tel. 033 854 35 21; tel. gsm +48 668 165 112, w.naturski@katowice.lasy.gov.pl

Szkolenie dla nauczycieli z leśnikami z Austrii. Fot. Wiktor Naturski

Ośrodek Szkoleniowo-Dydaktyczny przy Nadleśnictwie Gidle został oddany do użytku w 2006 roku. Położony przy siedzibie nadleśnictwa w miejscowości Niesulów, stylem nawiązuje do staropolskich dworów szlacheckich. Piękno otaczającej przyrody, sędziwe drzewa, w tym ponad 150 letnie dęby, jesiony, graby i dorodne klony oraz architektura całego kompleksu budynków, tworzą niepowtarzalny klimat do organizowania różnego rodzaju szkoleń, kursów, konferencji naukowych, imprez okolicznościowych.

Oferta pobytowa

Ośrodek oferuje do dyspozycji sześć pokoi dwuosobowych oraz jeden jednoosobowy wyposażonych w łazienkę oraz wspólny aneks kuchenny. Jesteśmy również w stanie przygotować i zapewnić wyżywienie dla żądanej ilości osób. W sali konferencyjnej istnieje możliwość przeprowadzenia zajęć, kursów czy konferencji dla około 30 uczestników przy wykorzystaniu nowoczesnych technik informatycznych oraz prezentacji multimedialnych.

Oferta edukacyjna

Nadleśnictwo Gidle prowadzi zajęcia edukacyjne o tematyce przyrodniczo-leśnej. Wszystkich zainteresowanych, pra-

gnących poszerzyć wiedzę ogólną o zintegrowane zagadnienia dotyczące przyrodniczych i gospodarczych podstaw funkcjonowania leśnictwa zapraszamy do zapoznania się z ofertą edukacyjną ośrodka. Adresujemy ją szczególnie do placówek oświatowych z terenu powiatu radomskiego, częstochowskiego, pączęńskiego, organizacji i stowarzyszeń pozarządowych oraz pozostałych grup społecznych. Profesjonalne wyposażenie w ekspozyty przyrodnicze – gabloty z owadami, tablice chronionych gatunków roślin, spreparowane okazy fauny i awifauny żyjące w tutejszych lasach – można oglądać w specjalnie przygotowanej do tego celu izbie edukacyjnej. Dla zorganizowanych grup

Izba edukacyjna wyposażona w ekspozyty

Bedoń, SGGW w Warszawie, AR w Krakowie, AR w Poznaniu).

Oferta dla operatorów maszyn leśnych

Na kanwie zebranych doświadczeń, już posiadanej i stale modernizowanej przez nadleśnictwo infrastruktury, uwarunkowań makroekonomicznych wyrażających się stale rosnącym postępowaniem we wdrażaniu w LP maszynowego pozyskiwania drewna, DG LP podjęła decyzję o utworzeniu na terenie siedziby Nadleśnictwa Gidle Ośrodka Szkolenia Operatorów Maszyn Leśnych. Głównym zadaniem i celem praktycznym przyświecającym idei powstania ośrodka

ra pracy maszyn (tzw. trener), maszyn stacjonarnych, programów informatycznych. Część praktyczna szkolenia realizowana jest w terenie na powierzchniach doświadczalnych.

Wolierzy z ptakami

Dodatkową atrakcją dla zainteresowanych jest możliwość obserwowania w wolierach ptactwa łownego takich gatunków jak bażanty, kuropatwy, oraz w przyległym zbiorniku wodnym wielu gatunków egzotycznych kaczek. W niedalekiej przyszłości mamy zamiar udostępnić do zwiedzania zagrodę hodowlaną ze zwierzętami leśnymi, takimi jak dzik, jeleń, daniel, sarna, które z przy-

przy Nadleśnictwie Gidle

istnieje możliwość prowadzenia zajęć o tematyce przyrodniczo-leśnej w formie warsztatów, konferencji przy użyciu technik informatycznych i prezentacji multimedialnych. Wielofunkcyjne możliwości wykorzystania ośrodka czynią go już dziś obiektem cieszącym się dużym zainteresowaniem w skali lokalnej i krajowej. Wysoki standard obiektu wraz z dobrym położeniem (pomiędzy miastami Radomsko i Częstochowa) połączone z walorami przyrodniczymi sprawiają, że może on być szczególnie chętnie wykorzystywany w celach od stricte szkoleniowych i edukacyjnych, poprzez mniej formalne jak przyjęcia, bankiety na turystyczno-wypoczynkowych kończąc. Nadleśnictwo Gidle współpracuje w zakresie edukacji przyrodniczo-leśnej z placówkami oświaty, samorządami gminnymi i powiatowymi. Jesteśmy również jednostką wdrożeniowo-rozwojową, w której testuje się praktycznie najnowsze rozwiązania i osiągnięcia nauk leśnych w zakresie doskonalenia gospodarki leśnej w szczególności odnoszące się do maszynowego pozyskiwania drewna oraz szkolnictwa leśnego. Na tym polu prowadzimy ścisłą współpracę z ośrodkami naukowymi, uczelniami wyższymi (IBL, ORWLP

jest możliwość ukończenia kwalifikowanych kursów dla operatorów specjalistycznych maszyn i urządzeń leśnych poświadczonych certyfikatem. Nadleśnictwo Gidle zaprasza do Szkoły Operatorów Specjalistycznych Maszyn Leśnych na profesjonalne kursy i szkolenia w zakresie technik obsługi oraz pozyskiwania i zrywki drewna, w tym również obsługi i konserwacji żurawii hydraulicznych typu HDS. Szkolenia praktyczne prowadzone są przy użyciu stacjonarnych i aktualnie pracujących maszyn leśnych marki Ponsse i Timberjack typu harvester i forwarder. Szkolenie praktyczno-teoretyczne odbywa się przy użyciu symulato-

czyn losowych nie mogą żyć na wolności. W celu poprawy samopoczucia fizycznego oferujemy dzieciom, młodzieży osobom dorosłym możliwość skorzystania z infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej znajdującej się tuż przy ośrodku oraz z trasy ścieżki przyrodniczo-edukacyjnej przebiegającej w pobliżu siedziby nadleśnictwa. Zapraszamy do odwiedzenia i skorzystania z profesjonalnie przygotowanej i wyposażonej izby edukacyjnej, ścieżek przyrodniczych oraz pozostałych obiektów turystycznych.

Sebastian Ojrzyński

Zdjęcia: archiwum Nadleśnictwa Gidle

Udostępnianie i kontakt

Ośrodek udostępniany jest osobom zainteresowanym oraz firmom szkoleniowo-doradczym na zasadach komercyjnych, młodzieży szkolnej nieodpłatnie. W zależności od celu i sposobu wykorzystania ośrodka może on być ogólnie udostępniany za odpłatnością w sposób ciągły, natomiast dla szkół w dniach od poniedziałku do piątku w godzinach 7⁰⁰-15⁰⁰, nieodpłatnie.

Możliwość wynajęcia ośrodka, rezerwacja terminów i nadsyłanie zgłoszeń uczestnictwa prosimy kierować faksem, pocztą e-mail lub pocztą tradycyjną na sekretariat nadleśnictwa, podając termin, ilość uczestników oraz telefon kontaktowy.

Adres: Nadleśnictwo Gidle, Niesulów 3, 97-540 Gidle, tel/fax 034 327 29 70.
e-mail: gidle@katowice.lasy.gov.pl, www.lasy.katowice.gov.pl/gidle

Tablice poglądowe w izbie edukacyjnej

Nowoczesny sprzęt do szkolenia operatorów maszyn leśnych

OŚRODEK Edukacji w Istebnej

Ośrodek Edukacji Ekologicznej w Istebnej powstał w 1997 roku, na terenie Nadleśnictwa Wisła w Leśnym Kompleksie Promocyjnym Lasy Beskidu Śląskiego w granicach Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Katowicach.

Głównym pomieszczeniem Ośrodka Edukacji w Istebnej jest sala na około 100 miejsc, wyposażona w stałą ekspozycję tzw. Panoramę beskidzką prezentującą faunę i florę Beskidu Śląskiego, sprzęt multimedialny, videotekę, pomoce dydaktyczne do prowadzenia zajęć oraz biblioteczkę. Obok sali jest również zaplecze kuchenne. W drugiej sali dydaktycznej znajduje się pracownia plastyczna dla dzieci, wyposażona w pomoce dydaktyczne do zajęć z plastyki i rzeźby glinianej wypalanej w piecu.

Oferta edukacyjna

Na ofertę edukacyjną Ośrodka składają się:

- zajęcia, szkolenia dla dzieci, młodzieży, dorosłych z zakresu prowadzonej gospodarki leśnej,
- zajęcia na leśnych ścieżkach przyrodniczo-edukacyjnych,
- zajęcia zespołu regionalno-tanecznego oraz muzycznego,
- zajęcia koła plastycznego,
- współudział w organizacji szkoleń z zakresu przyrody, ekologii, biologii itp.,

◀ Ośrodek Edukacji Ekologicznej w Istebnej.
Fot. Tadeusz Chrzanowski

- prelekcje dla młodzieży i dorosłych,
- organizacja konkursów o tematyce leśnej i przyrodniczej.

Obok Ośrodka znajduje się Ścieżka przyrodniczo-edukacyjna Olza, która stanowi terenowe uzupełnienie działalności Ośrodka Edukacji Ekologicznej.

Frekwencja i współpraca

Ośrodek odwiedza rocznie 20-30 tys. osób, głównie grup wycieczkowych, przebywających na wypoczynku w Istebnej, Wiśle czy Ustroniu. Położenie Ośrodka (przy tzw. pętli beskidzkiej) powoduje, że jest odwiedzany chętnie przez wycieczki objazdowe prowadzonych przez przewodników beskidzkich.

Ośrodek współpracuje z miejscowymi szkołami podstawowymi i gimnazjalnymi z terenu gminy Istebna i miasta Wisły. Również chętnie odwiedzany jest przez młodzież szkolną z terenu Górnego Śląska. Młodzież odwiedzając Ośrodek wysłuchuje kompozycji słowno – muzycznej na temat przyrody Beskidu Śląskiego i Nadleśnictwa Wisła, często prelekcji na wcześniej uzgodniony temat, następnie wyrusza z przewodnikiem na ścieżkę "Olza" i wycieczka kończy przejazdem pod wiatę oraz wspólnym ogniskiem.

Ośrodek współpracuje również z Gminnym Ośrodkiem Kultury w Istebnej, organizując m.in. Zaduszki Istebniańskie czy Piknik Leśny. Ponadto regularnie odbywają się tutaj próby Kapeli "Walasi", którzy prowadzą Dziecięcy Zespół Regionalny.

Andrzej Kudelka

Udostępnianie i kontakt

Ośrodek obsługuje inżynier leśnik specjalista ds. edukacji leśnej. Obiekt otwarty jest od wtorku do soboty w godz. 9⁰⁰-16⁰⁰. Oplata wynosi: 1,00 zł – bilet ulgowy (dzieci, młodzież, emeryci i renciści) oraz 2,50 zł – bilet normalny.

Adres: Ośrodek Edukacji Ekologicznej w Istebnej, Istebna 749, 43-470 Istebna
Tel. 033 855 60 14, kom. 0606 364 978.

Zajęcia w Ośrodku w Istebnej. Fot. Tadeusz Chrzanowski

OŚRODEK w Nadleśnictwie Węgierska Górka

Ośrodek Edukacji Przyrodniczo-Leśnej w Nadleśnictwie Węgierska Górka został otwarty w 2005 roku. Nadleśnictwo należy do Leśnego Kompleksu Promocyjnego Lasy Beskidu Śląskiego, na terenie Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Katowicach.

Ośrodek Edukacji przygotowany jest do przyjęcia jednorazowo 30 osób. Przygotowany jest również do przyjmowania osób niepełnosprawnych, poruszających się na wózkach. Obiekt składa się z sali wykładowej, dioramy ze zwierzętami, sali poświęconej historii lasów Nadleśnictwa Węgierska Górka i gospodarce leśnej.

Ośrodek wyposażony jest w telewizor, wideo, DVD, projektor, sprzęt nagłaśniający, 10 mikroskopów, 10 lup stereoskopowych, tablice o tematyce leśno-przyrodniczej oraz eksponaty zwierząt (ryś, wilk, niedźwiedź, głuszec, wydra i inne), eksponaty związane z gospodarką leśną, za- bytkowe dokumenty, profile glebowe z te-

◀ Ośrodek Edukacji Przyrodniczo-Leśnej w Nadleśnictwie Węgierska Górka

renu nadleśnictwa oraz biblioteczkę z czasopismami i książkami o tematyce przyrodniczej. Wydany jest folder pt. Ośrodek Edukacji Przyrodniczo-Leśnej Nadleśnictwo Węgierska Górka.

W Ośrodku prowadzone są przez leśników zajęcia poświęcone gospodarce leśnej i przyrodzie Nadleśnictwa Węgierska Górka. Nauczyciele mogą przeprowadzić lekcje biologii przy użyciu mikroskopów i lup przygotowane według własnego scenariusza.

W edukacji leśnej i przyrodniczej wykorzystywana jest ścieżka Gościnny Las, wyposażona w tablice, eksponaty i obiekty ułatwiające prowadzenie zajęć terenowych. Są to m.in. szkółka leśna, paśnik, mrowisko, rozkładające się drewno, pułapki feromonowe oraz ogród dendrologiczny z opisem gatunków drzew i krzewów.

W ciągu roku Ośrodek odwiedziło około 3 tysiące osób. Najliczniejsza grupa odwiedzających to uczniowie szkół podstawowych z terenu nadleśnictwa oraz "zielone szkoły" i wycieczki przebywające na naszym terenie.

Tekst i zdjęcia: **Paweł Konstanty**

Udostępnianie i kontakt

Ośrodek obsługują pracownicy nadleśnictwa: Władysław Żółty oraz Paweł Konstanty. Obiekt jest czynny od poniedziałku do piątku w godzinach 7⁰⁰-15⁰⁰, po wcześniejszym uzgodnieniu terminu z oprowadzającymi. Zwiedzanie ośrodka i wysłuchanie lekcji prowadzonej przez leśnika jest bezpłatne.

Adres: Nadleśnictwo Węgierska Górka, ul. Zielona 62, 34-350 Węgierska Górka, tel. 033 864 12 14, e-mail: gorka@katowice.lasy.gov.pl

Sala dydaktyczna w Ośrodku Edukacji

Fragment ekspozycji stałej w Ośrodku Edukacji

Ośrodek Edukacji Ekologicznej Pszczyńskie Żubry przy Nadleśnictwie Kobiór na terenie Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Katowicach działa od października 2006 roku. Zlokalizowany jest w miejscowości Jankowice, przy ulicy Żubrów 151.

PSZCZYŃSKIE ŻUBRY przy Nadleśnictwie Kobiór

Obiekty edukacyjne

W skład Ośrodka wchodzi kilka obiektów. Budynek dydaktyczny, wyposażony w salę konferencyjną oraz bibliotekę, jest miejscem, gdzie można uzupełnić przeprowadzone w naturze obserwacje, oglądając filmy i prezentacje, korzystając z księgozbioru, biorąc udział w konferencjach naukowych, warsztatach i wystawach fotografii przyrodniczej albo innych formach twórczości artystycznej.

Wiatra widokowa usytuowana jest na skraju zagrody żubrów z widokiem na łąkę i stanowiska karmowe, można tu usiąść i obserwować pasące się żubry, można również przeprowadzić zajęcia edukacyjne "pod chmurką".

Zagroda hodowlana dla pszczyńskiej linii żubrów mieści się na powierzchni 10 ha, obejmując łąkę i stary drzewostan bukowo-sosnowy. Przebywają tu żubry. Mimo wieloletniego krzyżowania wsobnego są to najzdrowsze żubry w Polsce a ich izolacja od reszty stada pozwoli zachować tę linię od zagłady - zarówno jako obiekt badań jak i rezerwę genetyczną dla całego gatunku.

Otoczająca zagrodę ścieżka dydaktyczna daje możliwość podglądania żubrów w ich naturalnym środowisku, w lesie i na łące, bez niepokojenia zwierząt, w sposób bezpieczny zarówno dla zwiedzających jak i dla odwiedzanych. Liczne tablice na trasie ścieżki omawiają zagadnienia związane z ochroną przyrody, ekologią lasu, ochroną przyrody a także gospodarką leśną

Obecny wygląd Ośrodka Edukacji nie stanowi kresu naszej pracy. Chcemy, aby to miejsce żyło i rozwijało się w miarę upływu czasu. W najbliższej przyszłości planowane jest założenie ogrodu dendrologicznego oraz urządzenie pomieszczenia plastyczno-warsztatowego w piwnicy.

Pomoce i metody edukacji

Dotychczas wydano folder - przewodnik po ścieżce dydaktycznej. Planowane jest wydanie ulotki na temat Ośrodka. Wyposażenie w pomoce dydaktyczne jest w trakcie realizacji. Posiadamy sprzęt multimedialny, filmy przyrodnicze realizowane przez ORWLP Bedoń, prezentacje mul-

timedialne autorstwa własnego (dla dzieci oraz dorosłych) dotyczące ochrony przyrody, atrakcji przyrodniczych w lesie, zasad zachowania w lesie. Planowany jest zakup książek i albumów do biblioteki, nakręcenie dwóch filmów o żubrach, wykonanie eksponatów - zielników, pędowników, fragmentów drewna.

Edukacja realizowana jest na poziomie szkolnym, jednak liczne są również wycieczki osób dorosłych. Zazwyczaj realizowane są prelekcje z wykorzystaniem sprzętu multimedialnego, również oprowadzanie po ścieżce dydaktycznej. W planach Ośrodka przewidujemy warsztaty dla nauczycieli i przewodników turystycznych.

W ciągu trzech tygodni od otwarcia Ośrodek odwiedziło około 2 000 osób, z czego blisko połowa to grupy zorganizowane, korzystające z prelekcji w budynku dydaktycznym. Odbyla się również konferencja naukowa: "Perspektywy rozwoju populacji żubrów".

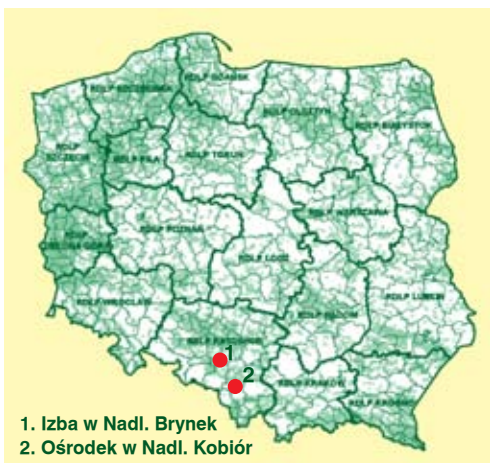
Współpracujemy z Wojewódzkim Funduszem Ochrony Środowiska i Gminą Pszczyna w zakresie wyposażenia Ośrodka

Zajęcia z wykorzystaniem prezentacji w Ośrodku Pszczyńskie Żubry

Młodzież przed wiatą edukacyjną

1. Izba w Nadl. Brynek
2. Ośrodek w Nadl. Kobiór

w materiały dydaktyczne, z powiatem pszczyńskim - w zakresie promocji regionu. Planowane jest nawiązanie współpracy z Izłą Turystyczną oraz PTTK.

Tekst i zdjęcia: **Nadleśnictwo Kobiór**

Udostępnianie i kontakt

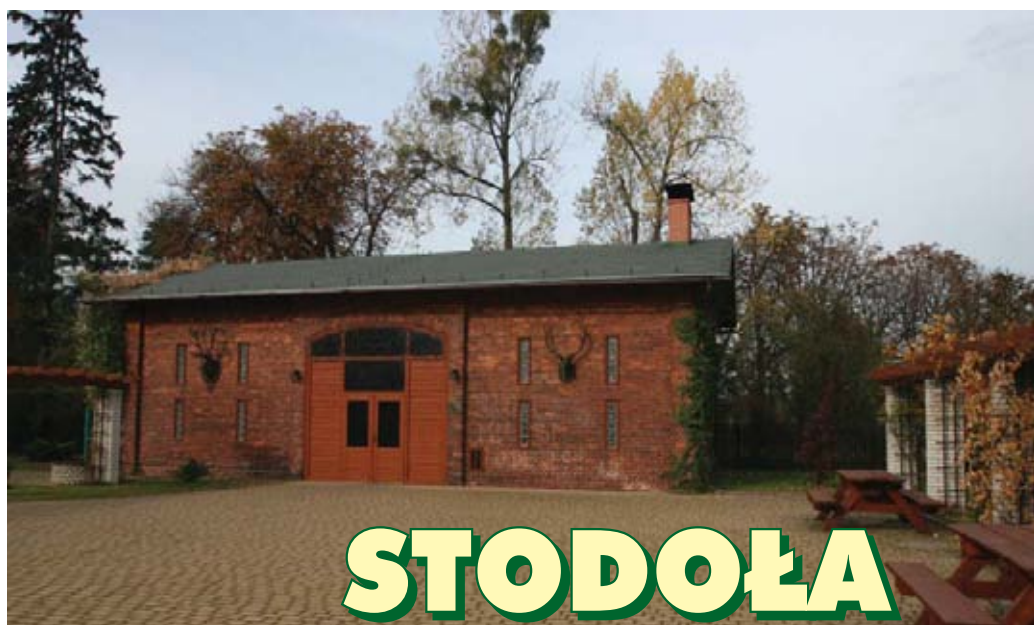
Ośrodek obsługuje jedna osoba - mgr inż. leśnictwa. Doraźnie do współpracy wytypowano trzy dodatkowe osoby. Obsługę techniczną i nadzór zapewnia jedna osoba na stanowisku robotnika.

Ośrodek jest dostępny od wtorku do niedzieli w godzinach 10⁰⁰-16⁰⁰, w poniedziałki jest zamknięty. Grupy zorganizowane przyjmuje się po wcześniejszym uzgodnieniu terminu. Turyści indywidualni mają dostęp do obiektów zewnętrznych. Prelekcje i dostęp do budynku dydaktycznego tylko dla zorganizowanych grup.

Adres: Nadleśnictwo Kobiór, ul. Leśników 3, 43-210 Kobiór, tel.: (032) 218 81 81 lub (032) 211 54 06 (bezpośrednio do Ośrodka); www.katowice.lasy.gov.pl/kobior, e-mail: kobior@katowice.lasy.gov.pl lub pigan@katowice.lasy.gov.pl (specjalista ds. edukacji ekologicznej).

Żubry w zagrodzie

STODOŁA EDUKACYJNA w Nadleśnictwie Brynek

W ramach Leśnej Ścieżki Poznawczej na terenie Nadleśnictwa Brynek funkcjonuje kilka obiektów edukacyjnych i rekreacyjnych. Jednym z nich jest leśna izba edukacyjna zwana Stodołą. Wykorzystywana jest przede wszystkim do organizacji spotkań edukacyjnych i wystaw przyrodniczych.

Ścieżka edukacyjna przy Nadleśnictwie Brynek na terenie Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Katowicach została utworzona w 1999 r. w bezpośrednim sąsiedztwie siedziby nadleśnictwa. Początkowo składała się z kilkunastu tablic dydaktycznych oraz miejsca odpoczynku. W 2001 r. została utworzona Leśna Ścieżka Poznawcza, która umożliwia dzieciom, młodzieży i osobom dorosłym zapoznanie się z podstawami leśnej ekologii oraz wybranymi tematami z zakresu gospodarki leśnej. W skład ścieżki edukacyjnej, zlokalizowanej tuż obok siedziby nadleśnictwa na terenie Leśnictwa Pniowiec, wchodzi także szkółka leśna w Brzeźnicy oraz stawy śródleśne nieopodal miejscowości Polomia, gdzie można zapoznać się z wodnym środowiskiem życia roślin i zwierząt.

Formy edukacji

Edukacja środowiskowa prowadzona w Nadleśnictwie Brynek ma charakter pozaszkolny i adresowana jest do szerokiego kręgu odbiorców. Realizowany przez nadleśnictwo program edu-

cyjny pt. Edukacja w lesie, o lesie i dla lasu, zakłada trzy podstawowe formy edukacji: prowadzenie zajęć edukacyjnych w terenie, organizowanie stałych i okresowych wystaw oraz konkursów przyrodniczych.

Obiekty edukacji

W ramach Leśnej Ścieżki Poznawczej funkcjonuje wspomniana ścieżka, składająca się z trzech części o łącznej długości 2,4 km, na której znajdujemy liczne tablice dydaktyczne, platformę widokową oraz - dla najmłodszych - baśniowy domek Baby Jagi. Na końcu trasy postawiona jest wiata oraz plac zabaw dla dzieci gdzie można odpocząć po spacerze.

W ramach Leśnej Ścieżki Poznawczej została zlokalizowana także izba leśna popularnie nazywana "Stodołą", gdzie urządzono wystawę przyrodniczo-leśną. Grupy zorganizowane przybywające do naszego nadleśnictwa mogą, oprócz poznania ścieżki i izby leśnej, wybrać się do szkółki leśnej, gdzie realizujemy temat związany z hodowlą najmłodszego pokolenia lasu. Na terenie szkółki umieszczono tablice dydaktyczne, które opisują poszczególne etapy hodowli drzew i krzewów.

Zainteresowanych wodnym środowiskiem życia zapraszamy na śródleśne stawy w Polonii. Tam także zlokalizowano kilka tablic dydaktycznych umożliwiających poznanie tajemnic życia świata wodnego.

Frekwencja i współpraca

Z opisanych obiektów edukacyjnych korzysta rocznie około 3 tysiące dzieci i młodzieży w zorganizowanych grupach szkolnych i przedszkolnych; sporadycznie młodzież uniwersytecka i grupy z zagranicy.

Współpracujemy przede wszystkim z lokalnymi placówkami oświatowymi.

Często nasi edukatorzy zapraszani są do okolicznych szkół na prelekcje o tematyce przyrodniczo-ekologicznej. Współpracujemy także z przedstawicielami lokalnych samorządów, którzy często korzystają z oferty Leśnej Ścieżki Poznawczej.

Adam Mazur

Zdjęcia: Waldemar Pańczyk

Udostępnianie i kontakt

Przedstawiony powyżej program edukacyjny jest realizowany przez grupę ośmiu osób ze Służby Leśnej Nadleśnictwa Brynek. Ich działania są koordynowane przez powołanego przez nadleśniczego koordynatora ds. edukacji leśnej. Leśna Ścieżka Poznawcza jest często i licznie odwiedzana przez zorganizowane grupy, zadaniem koordynatora jest opracowywanie comiesięcznych grafików dyżurów pełnionych na ścieżce.

Opisane powyżej obiekty funkcjonujące w ramach Leśnej Ścieżki Poznawczej przy Nadleśnictwie Brynek są udostępnione dla zorganizowanych grup w dni robocze w godzinach od 7:00 do 15:00, natomiast dla osób pragnących skorzystać z nich indywidualnie, także w dni wolne od pracy, w dowolnych godzinach; za wyjątkiem Izby Leśnej ("Stodoła") oraz obiektów zlokalizowanych na terenie szkoły leśnej Brzeźnica, które udostępnione są tylko w godzinach pracy nadleśnictwa.

Przyjęliśmy zasadę, że przyjmujemy jedną grupę dziennie. Nadleśnictwo nie pobiera żadnych opłat związanych z pobytem grup, czy pojedynczych osób na Leśnej Ścieżce Poznawczej. Grupy zorganizowane należy zgłaszać w sekretariacie nadleśnictwa ustalając termin i szczegóły pobytu pod numerem telefonu (032) 393 24 00 lub (032) 285 74 91.

Kontakt z koordynatorem ds. edukacji leśnej – tel. 032 2857463 lub kom. 609 559 808. Wszelkie inne informacje o funkcjonowaniu Leśnej Ścieżki Poznawczej można uzyskać na stronie internetowej www.katowice.lasy.gov.pl/brynek lub wysyłając e-mail na adres: brynek@katowice.lasy.gov.pl.

We wnętrzu leśnej izby edukacyjnej zwanej Stodołą, w trakcie rozstrzygnięcia konkursu przyrodniczego

Na końcu trasy Leśnej Ścieżki Poznawczej znajduje się wiatra oraz plac zabaw dla dzieci

Zimą 2005 roku w Nadleśnictwie Katowice przystąpiono do prac przy projektowaniu Leśnej Sali Edukacyjnej. W następnym roku powstały ekspozycje. Położenie tego obiektu – praktycznie w centrum konurbacji śląskiej w Katowicach przy ulicy Kijowskiej 37b, w siedzibie Nadleśnictwa Katowice – umożliwia dojazd nawet środkami komunikacji miejskiej.

LEŚNA przy Nadl

W zasięgu terytorialnym Nadleśnictwa Katowice znajduje się ponad 200 szkół podstawowych, gimnazjów i liceów. Położenie i liczebność szkół sprawia, że zapotrzebowanie na edukację leśną jest olbrzymie. Dotychczas w naszej działalności dominowały formy edukacji leśnej związane z bezpośrednimi wyjściami w ostępy leśne i na spotkaniach pracowników terenowych, leśniczych podleśniczych z grupami młodzieży. Otwarcie Leśnej Sali Edukacyjnej umożliwia prowadzenie zajęć niezależnie od warunków pogodowych, przy jednoczesnym wykorzystaniu możliwości technicznych wyposażenia sali.

Leśna Sala

Obiekt edukacyjny zlokalizowany jest w piwnicach budynku Nadleśnictwa Katowice. Do pomieszczeń Sali Edukacyjnej wchodzi się malowniczym wejściem pod okazałym bukiem. Sala dzieli się na: część ekspozycyjną prezentującą zasoby przyrodnicze naszego regionu oraz część historyczną dotyczącą nadleśnictwa i roli leśników w utrzymaniu zasobów leśnych. Ponadto jest też sala dydaktyczna, w której można przeprowadzić zajęcia z grupą.

Ośrodek wyposażony jest w urządzenia multimedialne zapewniające możliwość prezentowania filmów, dźwięków i prezentacji komputerowych. Nagłośnienie ekspozycji wystawowych umożliwia zapoznanie się osób odwiedzających nasz ośrodek z głosami natury oraz specjalnie przygotowanych prezentacji tematycznych.

Oferta edukacyjna

W ramach oferty edukacyjnej Nadleśnictwo Katowice umożliwia prowadzenie zajęć w Leśnej Sali Edukacyjnej, lekcje

SALA eśnictwie Katowice

terenowe z przewodnikiem leśnikiem oraz prowadzenie pogadek leśnika w szkole. Na terenie Leśnego Pogotowia młodzież uczy się wrażliwości i właściwego postrzegania przyrody w aspekcie środowiskotwórczej roli lasu i odpowiedzialności człowieka za środowisko przyrodnicze.

Obiektami towarzyszącymi Leśnej Sali są: ścieżka edukacyjna, wiatra oraz ekspozycje drzew, krzewów, krzewinek i bylin występujących na obszarze Śląska (silvarium), roślin miododajnych, z których uzyskiwane są różnego rodzaju pożytki, ziół i roślin użytkowych oraz przemysłowych, a także wycinków środowisk wodno-błotnych z charakterystycznymi aspektami roślinnymi dla łęgów i olsów.

Na terenie miasta Mikołów w Leśnictwie Reta znajduje się Leśne Pogotowie. W tym miejscu zwierzęta ranne lub chore otoczone troskliwą opieką leśnika odzyskują zdrowie i wracają na łono natury.

Zwierzęta, które nie mogą powrócić do pełni sił mają zapewnione schronienie do końca swoich dni. W Leśnym Pogotowiu prowadzone są również zajęcia dla młodzieży. Z uwagi na funkcję jaką ono pełni wizyty należy uzgadniać w terminie wcześniejszym.

Frekwencja

W obiektach edukacyjnych na terenie Nadleśnictwa Katowice w 2005 roku przeprowadzono 120 zajęć, w których uczestniczyło ponad 2600 osób w tym ponad połowa młodzieży szkół podstawowych. Leśnicy przeprowadzili 58 spotkań w formie prelekcji, pogadek w szkole i poza szkołami, a uczestniczyło w nich ok. 1400 osób.

Współpraca ze szkołami i przedszkolami odbywa się na zasadzie pomocy w organizowaniu akcji "Posadź swoje drzewo", "Buk przy każdej szkole" bądź też akcji "Sprzątanie Świata", Dzień Ziemi itp.

◀ Wejście do Leśnej Sali Edukacyjnej

oraz stałych kontaktów i prowadzenia edukacji leśnej i ekologicznej wspólnie z nauczycielami biologii.

Tekst i zdjęcia: **Grzegorz Skurczak**

Udostępnianie i kontakt

Kadrę naszego ośrodka stanowią pracownicy Nadleśnictwa Katowice. Osobą koordynującą działania edukacyjne jest inżynier nadzoru Grzegorz Skurczak, a leśnicy i podleśnicy prowadzą zajęcia terenowe na terenie swoich leśnictw. Oprowadzając grupy młodzieży po ciekawych fragmentach lasu przedstawiają zależności istniejące w środowisku oraz omawiają rolę człowieka w kształtowaniu obecnego stanu przyrody i rolę leśników gospodarujących lasach.

Ośrodek funkcjonuje w dni robocze w godzinach 8⁰⁰-15⁰⁰. Zajęcia prowadzone są bezpłatnie, a odwiedzenie ośrodka możliwe jest po wcześniejszym pisemnym uzgodnieniu terminu.

Adres: Nadleśnictwo Katowice, ul. Kijowska 37B, 40-754 Katowice
tel.: 032 252 51 41; 252 67 33
e-mail: katowice@katowice.lasy.gov.pl
www.katowice.lasy.gov.pl/katowice

Fragmenty stałej ekspozycji przyrodniczej w Leśnej Sali Edukacyjnej przy Nadleśnictwie Katowice

IZBA LEŚNA

Nadleśnictwa Kup

Izbę Leśną przy Nadleśnictwie Kup na terenie Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Katowicach otwarto w lutym 2003 r. Izba składa się z czterech pomieszczeń.

Aby przybliżyć zwiedzającym warunki przyrodnicze naszego nadleśnictwa w izbie edukacyjnej zaaranżowano ekspozycje o tematyce: środowisko wodne, środowisko polne oraz środowisko leśne. O gospodarowaniu w lasach nasi goście mogą dowiedzieć się między innymi z tablic informacyjnych na temat hodowli lasu, użytkowania lasu i ochrony lasu. W izbie urządzony jest również kącik historyczny "kancelaria leśniczego", z mapami pocho-

dzącymi z 1884 r., opisem taksacyjnym z 1947 r., a nawet mundurem leśniczego z lat 50. ubiegłego wieku. Ponadto zgromadzone są narzędzia używane w pracach leśnych, gabloty z owadami – szkodnikami lasu.

Oferta edukacyjna

W edukacji wykorzystywane są następujące pomoce dydaktyczne: tablice tematyczne np.: warstwowa budowa lasu, zwierzęta leśne, drzewa liściaste, drzewa iglaste, nisze pokarmowe ptaków, ptaki drapieżne, ponadto sprzęt audio-video i projektor multimedialny.

Leśnicy obsługujący izbę leśną prowadzą zajęcia w lesie i na ścieżce edukacyjnej z możliwością zrealizowania tematów: pożytki z lasu, budowa warstwowa

lasu, podstawowe gatunki lasotwórcze. Prowadzą również zajęcia w samej izbie. Oprócz zajęć tematycznych (np. gradacje owadów, przegląd ekosystemów) odbywają się tu prezentacje multimedialne, projekcje filmów przyrodniczych oraz gry i zabawy dydaktyczne.

Przy budynku nadleśnictwa wykonano tzw. ogródek przyrodniczy z tablicami dydaktycznymi, oczkiem wodnym, wiatą i miejscem na ognisko. Ponadto miłośnicy leśnych wędrówek mogą wybrać się na oddaloną pięć kilometrów od Kup ścieżkę edukacyjną w Ładzy. Jest to około 2 km trasa edukacyjna, na której można dowiedzieć się co to jest wydma, torfowisko i jakie gatunki drzew rosną w naszych lasach.

Frekwencja

Nadleśnictwo najczęściej odwiedzają uczniowie szkół podstawowych i gimnazjów, mniejszą grupę stanowią dzieci w wieku przedszkolnym, młodzież ze szkół średnich i dorośli. Kilka razy w roku przyjmujemy również wycieczki zagraniczne z Niemiec i Szwajcarii. W 2003 r. odwiedziło nas 1745 osób, w 2004 r. - 2293 osoby, a w 2005 r. już 3194 osoby.

Na niwie edukacyjnej najdłużej współpracujemy ze szkołami podstawowymi i gimnazjami. Jest to związane z materiałem obowiązującym na wyżej wymienionych poziomach edukacji (przegląd ekosystemów, gradacje szkodliwych owadów, przegląd flory i fauny leśnej). Poza tematami ściśle programowymi uczniowie szkół biorą udział w różnych akcjach porządkowania terenów leśnych np. Sprzątanie z Zieloną Ligą, udział w konkursach: I Ty posadź swoje drzewko, Czysty las, Mój las.

Ewa Szubart-Chodorowska
Zdjęcia: Daniel Chodorowski

Udostępnianie i kontakt

Kadra obsługująca ośrodek to: Ewa Szubart-Chodorowska, starszy specjalista ds. ochrony lasu, melioracji wodnych, zagospodarowania turystycznego, ochrony przyrody, edukacji leśnej społeczeństwa, Janusz Kowal – podleśniczy oraz Jerzy Bednarz – strażnik leśny.

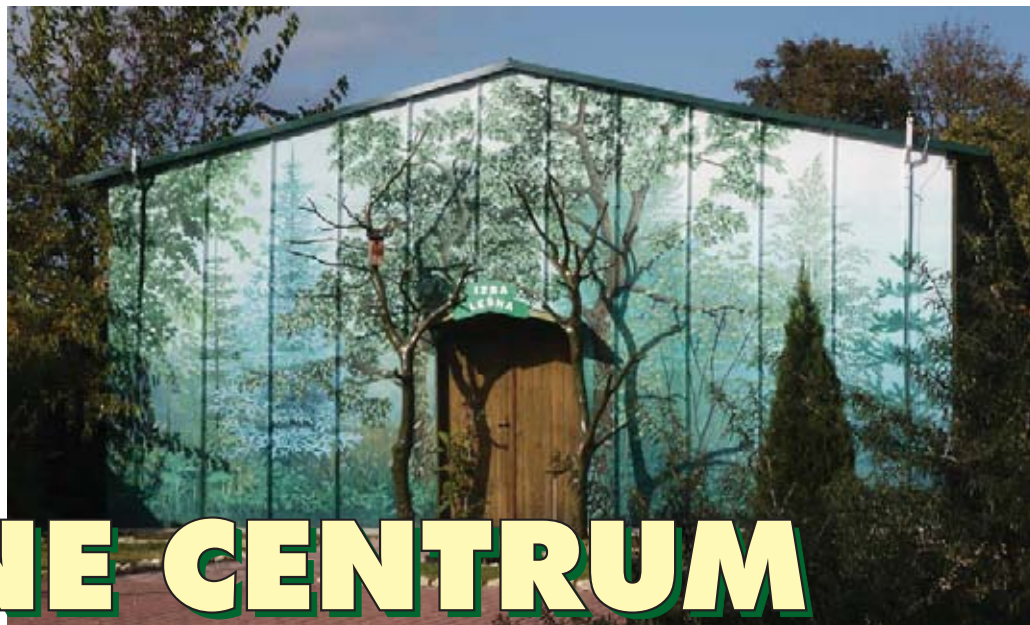
Izba Leśna jest do dyspozycji w godzinach pracy nadleśnictwa, tj. 7¹⁵-15¹⁵ w dni robocze (po uprzednim uzgodnieniu telefonicznym) lub w dni wolne od pracy również po wcześniejszym uzgodnieniu telefonicznym. Ośrodek udostępniany jest nieodpłatnie.

Adres: Nadleśnictwo Kup, ul. 1 Maja 6, 46-082 Kup, Tel. (077) 469 52 12, (077) 469 53 53, e-mail: kup@katowice.lasy.gov.pl, www.lasykatowice.com.pl/kup

Zielone Centrum Edukacji Przyrodniczo-Leśnej zostało otwarte w 2003 r. z inicjatywy Nadleśnictwa Opole wchodzącego w skład Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Katowicach. Wizyta w Zielonym Centrum rozpoczyna się zwykle w Izbie Leśnej znajdującej się przy siedzibie nadleśnictwa.

ZIELONE CENTRUM

Nadleśnictwa Opole

1. Izba w Nadl. Kup
2. Centrum w Nadl. Opole

W Izbie Leśnej Nadleśnictwa Opole odwiedzający mają możliwość wysłuchania dwuczęściowej prelekcji. Pierwsza dotyczy lasu i pracy leśnika (40 min. - Izba Leśna), druga natomiast mieszkańców lasu (40 min. - sala konferencyjna w Nadleśnictwie Opole). Zajęcia te prowadzone są równocześnie i zamiennie poprzez podział grupy na dwie części. Zarówno Izba Leśna jak i sala konferencyjna wyposażone są w sprzęt audiowizualny umożliwiający prezentacje filmów przyrodniczych. Sporządzanie posiłków umożliwia aneks kuchenny oraz kominek z grillem znajdujący się w Izbie Leśnej.

Tematy leśnej edukacji

Las i praca leśnika: rozpoznawanie gatunków drzew, praca leśnika dawniej i dziś, prezentacja narzędzi używanych w zagospodarowaniu lasu, wpływ człowieka na środowisko przyrodnicze - problematyka zaśmiecania lasów oraz pożarów, jak nie zgubić się w lesie, zasady zachowania się w lesie, ochrona lasu przed owadami - nasi skrzydlaci sprzymierzeńcy oraz znaczenie lasów w przyrodzie i życiu człowieka.

Mieszkańcy lasu: zapoznanie się z gatunkami zwierząt opolskich lasów (rozpoznanie zwierząt na podstawie eksponatów), biologia i występowanie gatunków zwierząt, relacje wewnątrz- i międzygatunkowe, łańcuchy i sieci pokarmowe oraz działanie człowieka w środowisku przyrodniczym i ich konsekwencje.

Przy Izbie Leśnej znajduje się również Mini-ogródek Dydaktyczny, gdzie zwiedzający mają możliwość zapoznania się z rodzimymi i obcymi gatunkami flory.

Zajęcia terenowe

Organizujemy również zajęcia terenowe, które kształcą zmysł obserwacji i wyobraźnię przestrzenną ucznia, a także umożliwiają zdobycie praktycznych umiejętności (np. orientacja w terenie, rozróżnianie i oznaczanie organizmów). Zajęcia prowadzone są na ścieżce przyrodniczo-łowieckiej przy strzelnicy Polskiego Związku Łowieckiego w Opolu oraz na terenie podopolskich lasów.

Zagadnienia omawiane podczas zajęć terenowych: orientacja w terenie i na mapie, formy ochrony przyrody, warstwowa budowa lasu, zwierzęta, rośliny leśne i ich przysto-

sowanie do życia w danym środowisku, użytkowanie lasu, jak zachowywać się w lesie.

W okresie zimowym organizujemy akcję dokarmiania zwierząt, podczas której uczestnicy mogą bezpośrednio zapoznać się ze sposobami dokarmiania oraz rodzajami karmy wykładanej dla poszczególnych gatunków zwierzyny. Uczniowie mają możliwość poznania tropów i śladów pozostawianych przez zwierzynę.

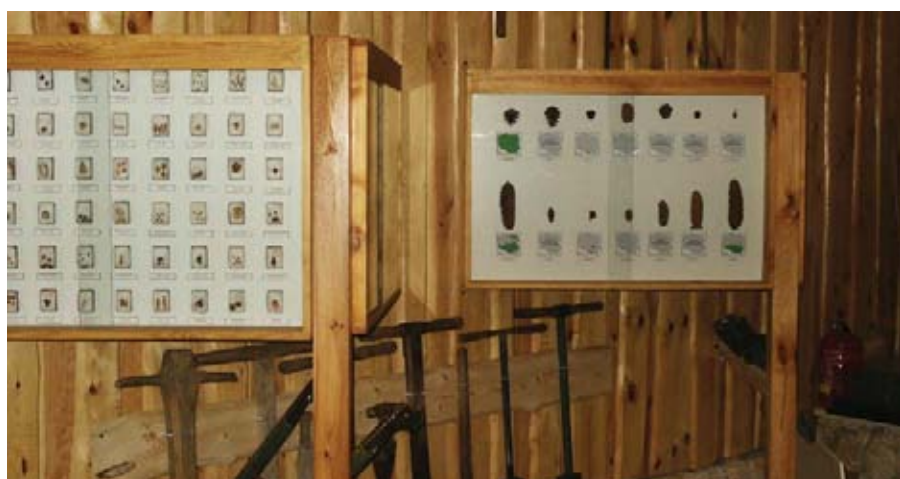
W zajęciach prowadzonych przez Nadleśnictwo Opole w Zielonym Centrum Edukacji Leśnej w 2006 roku wzięło udział ponad 3 tys. osób, głównie dzieci i młodzież szkolna.

Tekst i zdjęcia: **Nadleśnictwo Opole**

Udostępnianie i kontakt

Kadra obsługująca Ośrodek to Norbert Król oraz Maciej Pyplacz. Zielone Centrum Edukacji Leśnej współpracuje z przedsiębiorcami, szkołami podstawowymi, gimnazjami, liceami z Opola i okolic, a także z Uniwersytetem Opolskim. Wszystkie zajęcia z młodzieżą są bezpłatne.

Zapraszamy w środy i czwartki w godz. 8⁰⁰-14⁰⁰. Wszystkie zainteresowane grupy prosimy o kontakt z Andrzejem Walczakiem pod numerem tel. 077 455 05 41 wew. 53.

Stała ekspozycja w Zielonym Centrum Edukacji Przyrodniczo-Leśnej w Nadleśnictwie Opole

◀ Leśna Izba Edukacji Ekologicznej w Nadleśnictwie Prószków

zajęcia przy niekorzystnej pogodzie. Pod zadaszeniem w kształcie podkowy ustawione są ławki. Jest też miejsce do bezpiecznego palenia ogniska.

W Leśnictwie Przysiecz znajduje się szkoła leśna. Budynek i teren przyległy do niej są doskonałym miejscem do prowadzenia zajęć terenowych. Praktykowane są wycieczki po terenie szkoły, które kończą się wspólnym ogniskiem i pieczeniem kiełbasek. Leśnicy wcześniej przygotowuje

CENTRUM EDUKACJI w Nadleśnictwie Prószków

Centrum edukacyjno-dydaktyczne przy Nadleśnictwie Prószków na terenie Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Katowicach powstało w 2005 roku. W skład Centrum wchodzi Leśna Izba Edukacji Ekologicznej, ścieżka edukacyjna oraz wiata w Leśnictwie Wybłyszczów, budynek na terenie szkoły leśnej oraz letnia pracownia dydaktyczna.

Centrum edukacyjno-dydaktyczne jest projektem nastawionym na stałe zwiększanie stopnia świadomości ekologicznej dzieci i młodzieży poprzez aktywną edukację ekologiczną. Misją Centrum jest przybliżenie młodzieży, spędzającej większość życia w mieście, idei ochrony przyrody zarówno w kontekście życia codziennego (np. zmniejszanie konsumpcji i zużycia zasobów nieodnawialnych, humanitarne traktowanie zwierząt), jak i poszanowania przyrody wynikającego z zasad zrównoważonego rozwoju. Zajęcia prowadzone są rzetelnie i sumiennie. Wiedza przekazywana jest słuchaczom w sposób odpowiadający wiekowi zainteresowanych. Zakres tematyczny planowanych zajęć uzgadniany jest z nauczycielem w terminie umożliwiającym ich przygotowanie przez pracowników nadleśnictwa. Prowadzący przekazuje słuchaczom treści, a później następuje wspólne utrwalenie materiału. Dla grup bardziej zaawansowanych przygotowujemy testy z wiedzy wcześniej nabytej. Nadleśnictwo preferuje spotkania w pracowniach, jak również wycieczki terenowe, które mogą odbywać się pieszo lub na rowerach. Przy wcześniejszym uzgodnieniu można również zorganizować przejazdy bryczką konną po terenie nadleśnictwa.

Obiekty edukacji leśnej

Nadleśnictwo Prószków posiada Leśną Izbę Edukacji Ekologicznej o pow. 112 m², mieszczącą stałą ekspozycję o tematyce przyrodniczo-leśnej złożoną między innymi z dermoplastycznych preparatów zwierzęcych, profili glebowych, okazów fitopatologicznych, zbiorów entomologicznych i dendrologicznych, budek lęgowych, schronów dla nietoperzy, pułapek feromonowych itp. Izba wyposażona jest w komputer, rzutnik i system nagłaśniający.

Na ścieżce edukacyjnej znajdują się 22 punkty opisane na specjalnie do tego celu opracowanych tablicach, usytuowane są ławy drewniane, na których można odpocząć, stojaki na rowery i kosze na śmieci. Wiata to miejsce, gdzie można prowadzić

zajęcia na ognisku. Na ukończeniu jest letnia pracownia edukacyjno-dydaktyczna, mieszcząca się przy budynku nadleśnictwa.

Współpraca w edukacji

W zajęciach edukacyjnych bierze udział około 5 tysięcy osób rocznie. Są to dzieci ze szkół podstawowych i gimnazjów, a także szkół średnich. Również dzieci w wieku przedszkolnym biorą udział w zajęciach przez nas przygotowanych. Wśród uczestników są też dorośli. Zajęcia odbywają się głównie od marca do czerwca i od września do listopada.

Nadleśnictwo Prószków współpracuje z 11 szkołami, Domem Kultury w Prószkowie, lokalnymi mediami (prasa, radio, telewizja), a także tutejszą parafią. Współpraca polega na prowadzeniu lekcji o tematyce przyrodniczo-leśnej, pogadanki w szkołach, oraz organizacji imprez edukacyjnych dla społeczeństwa.

Julia Zielińska

Zdjęcia: Nadleśnictwo Prószków

Edukacyjna Wiata w Leśnictwie Wybłyszczów

Udostępnianie i kontakt

Obsługę Centrum edukacyjno-dydaktycznego zapewnia pięć osób: nadleśniczy, inżynier nadzoru, dwóch instruktorów technicznych i podleśniczy. Zajęcia prowadzone są w tematyce leśnej, a prowadzący posiłkują się materiałami będącymi na wyposażeniu pracowni, jak również swoim doświadczeniem nabytym w pracy.

Centrum edukacyjno-dydaktyczne udostępnione jest od poniedziałku do piątku, w godz. 7⁰⁰-15⁰⁰. Zainteresowani proszeni są o zgłoszenie pisemne lub osobiste do nadleśniczego. Zajęcia i udostępnienie izby jest bezpłatne.

Adres: Nadleśnictwo Prószków ul. Opolska 11, 46 - 060 Prószków, tel/fax: 077 464 80 22, e-mail: proszkow@katowice.lasy.gov.pl

1. Centrum w Nadl. Prószków
2. Izba w Nadl. Siewierz

Izba Edukacji Leśnej mieści się w budynku Nadleśnictwa Siewierz funkcjonującego w granicach Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Katowicach. Powstała w 2002 roku i przystosowana jest do prowadzenia zajęć dla grup maksymalnie 25-osobowych. Obok siedziby nadleśnictwa jest też leśna klasa - wiata edukacyjna, w której może przebywać 50-60 osób.

Izba edukacyjna

Izba edukacji jest bogato wyposażona w ekspozycje zwierząt, roślin i innych materiałów traktujących o pracy leśnika.

IZBA EDUKACJI LEŚNEJ w Nadleśnictwie Siewierz

Ponieważ grupy uczniów odwiedzające nasz obiekt najczęściej są liczniejsze niż 25 osób, do zajęć dydaktycznych wykorzystywana jest też świetlica nadleśnictwa. Zajęcia prowadzone są wówczas w dwóch grupach przez dwie osoby, po czym następuje wymiana grup. W świetlicy prowadzone są zajęcia w oparciu o multimedia, w tym prezentacje i filmy odtwarzane z komputera poprzez rzutnik na ekran.

Pomoce dydaktyczne

W izbie edukacyjnej umieszczone są gabloty tematyczne. Są to: Rezerwat Góra Chelm w Hutkach Kankach, Rezerwat Cisy w Hucie Starej, Sosna pospolita, Brzoza brodawkowata, Runo Leśne - gatunki różniące typów siedliskowych lasu, Grzyby sprawcy chorób drzew, Owady pożyteczne i szkodliwe, Gatunki lasotwórcze i domieszkowe Polski, Profile glebowe. Ponadto w izbie znajduje się odtwarzacz CD - miniwieża i rzutnik do foliogramów.

Pomoce dydaktyczne pozostające na wyposażeniu świetlicy to: magnetowid, laptop (do dyspozycji), projektor multimedialny, odtwarzacz CD (miniwieża), kamera mikroskopowa z możliwością projekcji obrazu na dużym ekranie, lupa binokularna połączona z kamerą.

Do dyspozycji prowadzącego zajęcia z dziećmi i młodzieżą są płyty CD, foliogramy i kasety VHS z nagraniami filmów i materiałów o tematyce przyrodniczo-leśnej.

Na tablicach dydaktycznych pokazano następujące tematy: Zegar kwiatowy, Owocowa strategia, Poradnik grzybiarza, Życie leśnych mrówek, Pracowite przedwiośnie - co słychać u leśnika, Obieg organiczny w przyrodzie, Śladami zwierząt leśnych, Las nie hoduje się sam, jaka będzie pogoda, Nasiona i owoce, Warstwowa budowa lasu, Dlaczego las jest taki ważny, Sprzymierzeńcy lasu, Formy ochrony przyrody, Wiewiórka pospolita, W jaki sposób odżywiają się rośliny zielne,

Gniazda ptaków oraz 10 tablic z cyklu "Praca leśnika".

W edukacji stosujemy głównie metodę pogadanki, pokazu multimedialnego, ale również konkursów i warsztatów.

W pobliżu izby

Przy budynku nadleśnictwa udostępniony został mini park i mini las z kolekcją kilkudziesięciu gatunków drzew i krzewów. Dwadzieścia najpospolitszych i najciekawszych gatunków zostało już opatrzonych małymi tabliczkami informacyjnymi. W najbliższym otoczeniu izby edukacyjnej ustawione są tablice dydaktyczne, nie stanowią jednak klasycznej ścieżki dydaktycznej z uwagi na ograniczoną przestrzeń.

Ponadto, z myślą o uczestnikach leśnej edukacji zbudowana została również zielona klasa. Jest to bardzo estetycznie wykonana wiata, w której uczestnicy zajęć dydaktycznych mogą się ukryć w razie deszczu. W wiacie znajduje się sześć

Zajęcia w tzw. Leśnej Sali Edukacyjnej przy wiacie obok nadleśnictwa. Fot. Mariusz Kowalski

Dzieci w Leśnej Izbie Edukacyjnej w budynku Nadleśnictwa Siewierz. Fot. Sylwia Sarad

dużych stołów i ławy, łącznie dla około 50-60 osób. Przy wiacie urządzono palenisko, z którego mogą korzystać odwiedzający izbę edukacyjną.

Frekwencja

W ciągu roku w zajęciach prowadzonych w obiektach edukacyjnych Nadleśnictwa Siewierz bierze udział około 3,5 tys. osób, głównie w okresie IV-VI oraz IX-XI, chociaż zajęcia są prowadzone przez cały rok, również zimą (akcja ferie z leśnikami, dokarmianie zwierząt zimą, akcja ekologiczna choinka itp.). Z naszej oferty korzystają głównie dzieci i młodzież szkolna oraz przedszkolaki.

Współpraca

Współpracujemy ze szkołami naszego regionu (łącznie jest ich 300). Współpraca to przede wszystkim: organizowanie konkursów, sponsorowanie nagród w konkursach ekologicznych organizowanych przez te szkoły, uczestnictwo w komisjach konkursowych, prowadzenie zajęć dydaktycznych terenowych i kameralnych dla uczniów w szkołach.

Wśród innych podmiotów, z którymi nadleśnictwo współpracuje w zakresie edukacji przyrodniczej można wymienić: Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Śląskiego (wymiana doświadczeń i materiałów dydaktycznych wspólnie prowadzenia zajęć w akcjach edukacyjnych), Miejskie i Gminne Ośrodki Kultury (Dąbrowa Górnicza, Siewierz, Katowice), Muzeum Miejskie w Dąbrowie Górniczej, Muzeum w Będzinie, Polski Związek Fotografów Przyrody (wspólne organizowanie wystaw przyrodniczych).

Ponadto lokalne Gminy przekazują nam środki finansowe na nagrody w konkursach i materiały dydaktyczne do prowadzenia zajęć.

Mariusz Kowalski

Udostępnienie i kontakt

W prowadzenie zajęć dydaktycznych w leśnej izbie i sąsiadujących obiektach edukacyjnych zaangażowanych jest czterech pracowników nadleśnictwa. Z zajęć korzystają grupy zorganizowane, bez ograniczeń wiekowych. Przedstawiciel grupy ustala telefonicznie termin. Zajęcia prowadzone są w dni robocze, w godzinach pracy nadleśnictwa – 7⁰⁰-15⁰⁰. Zajęcia są nieodpłatne. Osobą przyjmującą zapisy na zajęcia jest Mariusz Kowalski.

Adres: Nadleśnictwo Siewierz, ul. Łysa Góra 6, 42-470 Siewierz.
Tel. (32) 674 29 57
e-mail: siewierz@katowice.lasy.gov.pl
www.lasy.katowice.com.pl/siewierz

Centrum Edukacji Przyrodniczo-Leśnej przy Nadleśnictwie Zawadzkie na terenie Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Katowicach powstało w 2004 roku. Składają się na nie: sala edukacyjna w budynku nadleśnictwa i Izba Leśno-Przyrodnicza, Ogród Edukacyjno-Przyrodniczy im. Jana Pawła II, leśne arboretum przy leśniczówce Jaźwin oraz ścieżka edukacyjna Nad Małą Panwią w Leśnictwie Rytwiny.

Sala edukacyjna

Sala Konferencyjno-Edukacyjna (czynna przez cały rok) mieści się na strychu biurowca nadleśnictwa, gdzie wygospodarowano duże, przestronne pomieszczenie z 50 miejscami siedzącymi. Wyposażona jest w sprzęt multimedialny i pomoce dydaktyczne (gabloty z owadami, m.in. szkodnikami technicznymi różnych gatunków drzew), naturalnej wielkości profile glebowe, ptaki i trofea łowieckie. Pomieszczenie wykorzystywane jest do porad gospodarczych, spotkań leśników, a przede wszystkim do lekcji przyrodniczych i jako miejsce wystaw prac konkursowych. Odwiedzający mogą obejrzeć tu filmy wideo i na DVD o tematyce leśnej, wysłuchać płyt z odgłosami zwierząt itp.

Izba leśno-przyrodnicza

Duże zaplecze dydaktyczne posiada Izba Leśno-Przyrodnicza. Zgromadzono tu ponad 1000 eksponatów związanych m.in. z gospodarką łowiecką, użytkowaniem lasu, ochroną lasu, szkolnictwem, zarządzaniem lasu. Wiele z nich ma wartość historyczną, np: mapy z XIX wieku, sprzęty wykorzystywane w gospodarstwie. Duże zainteresowanie wzbudzają eksponaty zwierząt m.in. żubr, niedźwiedź, jelenie, sarny, wydra, borsuk i dziki.

Ogród przyrodniczy

Kolejny obiekt do odwiedzenia to Ogród Edukacyjno-Przyrodniczy im. Jana Pawła II. Ma wiele atrakcji i każdy znajdzie tu coś interesującego. Zaczynając od tablic edukacyjnych, opisujących zagadnienia typowo leśne jak i ogólnoprzyrodnicze, po osobliwe gatunki drzew, krzewów, ro-

śliny naskalne i wodne. Odwiedzający zobaczą urządzenia łowieckie, różnego typu budki lęgowe dla ptaków oraz pułapki na owady. Uwagę przyciąga zegar słoneczny, dwa trony wyrzeźbione w drewnie a także Domek Baby Jagi - olbrzymi dziuplasty pień dębowy. Świetności ogrodowi nadaje Panorama Papieska - obraz z Janem Pawłem II, fragment homilii i słowa wypowiedziane podczas Pielgrzymki Leśników do Rzymu oraz dąb wyhodowany z nasion poświęconych przez Papieża. Małe drzewko sygnowane certyfikatem nr 77 otrzymało nazwę "Zwiastuna Pokoju".

Na koniec pobytu na terenie centrum edukacji zapraszamy pod wiatę, gdzie znajduje się palenisko, a wokół stoliki i 50 miejsc siedzących. Jest to doskonałe miejsce do odpoczynku, przeprowadzenia pogadanki, podsumowania zajęć, czy podzielenia się wrażeniami z wycieczki po Ogrodzie.

Leśne arboretum

Zapraszamy też do Leśnego Arboretum przy leśniczówce Jaźwin. Historia ogrodu sięga roku 1993, kiedy to kolekcjonowaniem roślin zainteresował się miejscowy leśniczy Robert Piątek. Dzięki Jego wytrwałej pracy arboretum posiada dziś ok. 3000 taksonów. Możemy tu podziwiać wiele ciekawych gatunków roślin z całego świata. Infrastruktura ogrodu z licznymi ścieżkami, skalniakami, oczkami wodnymi, kaskadami zachwyca zwłaszcza w pełni sezonu wegetacyjnego. Jest tu duża altana z miejscami siedzącymi i paleniskiem, wykorzystywana do odpoczynku, spotkań okolicznościowych, a przede wszystkim do prowadzenia pogadarek o Arboretum, pracy i życiu w lesie. Nad całym

wystawy prac konkursowych, rajdy rowerowe (z konkursami przyrodniczymi), spływy kajakowe po rzece Mała Panew organizowane razem z PTTK.

Nadleśnictwo bierze udział w projektach: "I Ty posadź swoje drzewko", "Cztery pory roku", współorganizuje różne imprezy okolicznościowe, prowadzi własną stronę internetową. Edukacja odbywa się we wszystkich grupach wiekowych, zaś największe zainteresowanie ofertą wykazują szkoły podstawowe i gimnazja.

Frekwencja i współpraca

Z oferty Centrum Edukacji Przyrodniczo-Leśnej przy Nadleśnictwie Zawadzkie skorzystało w 2006 roku ponad 7,6 tys.

Informacja o funkcjonowaniu Centrum Edukacji jest wysyłana do przedszkoli, szkół podstawowych, gimnazjum, zespołów szkolno-gimnazjalnych, szkół zawodowych i liceum, szkół specjalnych, urzędów miast i gmin, starostw. Razem do 41 jednostek. Prawie wszystkie informowane jednostki odwiedzają Centrum bądź zapraszają leśnika do siebie. Szkoły zapraszane są do wzięcia udziału w konkursach, akcjach, imprezach okolicznościowych.

Podpisano porozumienie o trwałej współpracy pomiędzy Nadleśnictwem a Oddziałem PTTK w Zawadzkim. Dzięki niemu kilka razy w roku odbywają się wspólnie organizowane rajdy rowerowe o charakterze rekreacyjno-edukacyjnym. Należy wspo-

CENTRUM EDUKACJI w Nadleśnictwie Zawadzkie

ogrodem czuwa w grocie figurka Matki Boskiej-Patronki Ogrodu.

Oferta edukacyjna

Centrum Edukacji Przyrodniczo-Leśnej oferuje szeroki program zajęć. Mogą to być zajęcia terenowe (m.in. obserwacje, wypełnianie kart pracy, dyskusja, gry i zabawy) na ścieżkach edukacyjnych, gdzie ustawione są tablice z wiadomościami ogólnoprzyrodniczymi jak i typowo leśnymi, a także mówiącymi o zagrożeniach lasu (pożary i śmieci), praca leśnika itp.

Inne formy zajęć to: pogadanki, prelekcje, pokazy multimedialne, które organizowane są w Sali Konferencyjno-Edukacyjnej czy w Izbie Leśno-Przyrodniczej przy leśniczówce Jażwin. Tematyka w zależności od grupy wiekowej i zainteresowań dotyczy np. ochrony przyrody, funkcji lasu, łowiectwa.

Co roku odbywają się akcje sprzątania lasu, konkurs "Chroń las przed pożarem",

osób. Wśród uczestników dominują dzieci i młodzież szkolna. Najbardziej popularną formą edukacji są prelekcje i pogadanki oraz akcje ekologiczne organizowane na terenie nadleśnictwa.

mniej również o współpracy z proboszczem parafii Św. Rodziny w Zawadzkim.

Małgorzata Kuźmińska-Kurczyk

Zdjęcia: Tomasz Kurczyk

Udostępnianie i kontakt

Nadleśnictwo Zawadzkie w ramach Centrum Edukacji Przyrodniczo-Leśnej udostępnia następujące obiekty: Izbę Leśno-Przyrodniczą przy biurcu Nadleśnictwa*, Salę Konferencyjno-Edukacyjną, Ogród Edukacyjno-Przyrodniczy, Ścieżkę Przyrodniczo-Edukacyjną „Nad Małą Panwią” w Leśnictwie Rytwiny, Ścieżkę Przyrodniczo-Edukacyjną „Świerkle” w Leśnictwie Świerkle, Izbę Przyrodniczo-Leśną przy leśniczówce Jażwin*, Leśne arboretum przy leśniczówce Jażwin*, Dostrzegalnię przeciwpożarową z platformą widokową* (odpłatnie) (*obiekty nieczynne dla zwiedzających w okresie od 1 listopada do 31 marca).

Obowiązuje uzgodnienie terminu przyjazdu i warunków korzystania z obiektów z koordynatorem grup zorganizowanych mgr inż. Małgorzatą Kuźmińską-Kurczyk, tel. kom. 0 508 348 366. Nadleśnictwo oczekuje pisemnego zgłoszenia grup. Wskazany jest kontakt przynajmniej 14 dni przed planowanym przyjazdem.

Adres: Nadleśnictwo Zawadzkie, ul. Strzelecka 6, 47-120 Zawadzkie, tel. 077 404 96 55, 404 96 56, 404 96 60; e-mail: zawadzkie@katowice.lasy.gov.pl, www.katowice.lasy.gov.pl/zawadzkie/

Ogród edukacyjno-przyrodniczy im. Jana Pawła II

W sali edukacyjnej Nadleśnictwa Zawadzkie

Ośrodek HRENDÓWKA w Nadleśnictwie Rymanów

Wychodząc naprzeciw oczekiwaniom szkół i społeczności lokalnej Nadleśnictwo Rymanów powołało do życia Ośrodek Edukacji Ekologicznej Hrendówka. Zlokalizowany jest on w Odrzechowej, 12 km od Rymanowa na terenie Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Krośnie.

Ośrodek Edukacji Ekologicznej Hrendówka we władanie dzieci i młodzieży szkolnej został oddany 1 czerwca 2004 roku. Mieści się w drewnianym budynku wzniesionym w 1935 roku. Wewnątrz starej leśniczówki znajduje się izba edukacyjna z eksponatami przyrodniczymi. Ośrodek przeznaczony jest głównie do celów dydaktycznych. Na jego wyposażeniu znajdują się m.in. zbiory zielnikowe, entomologiczne, geologiczne oraz szereg przyrządów i urządzeń przydatnych do prowadzenia zajęć z zakresu ekologii, biologii, ochrony przyrody oraz ochrony środowiska, zaś istniejąca obok duża wiata daje możliwości prowadzenia lekcji w plenerze.

Cele edukacji

Celem Ośrodka jest przede wszystkim prowadzenie działalności w zakresie edukacji leśnej, ochrony przyrody i środowiska, biologii i ekologii. Ponadto celem naszym jest propagowanie walorów przyrodniczych Nadleśnictwa Rymanów, zapoznanie z nimi dzieci i młodzieży, nie tylko z okolicznych szkół, lecz również regionu, uwrażliwianie społeczeństwa na piękno otaczającej przyrody, zapoznanie z gatunkami roślin i zwierząt, funkcjonowaniem różnych typów ekosystemów, biologii zwierząt leśnych itp.

Leśny Dzień Dziecka

Otwarcie Ośrodka Edukacji Ekologicznej Hrendówka 1 czerwca, stało się pretekstem do corocznych spotkań z młodzieżą i obchodzenia tzw. Leśnego Dnia Dziecka. W ramach tych spotkań w 2005 roku oddano do użytku ścieżkę edukacyjno-przyrodniczą Hrendówka, a w roku 2006 nowe urządzenia edukacyjne, między innymi tzw. tropologa - do nauki rozpoznawania tropów oraz leśny ksylofon. W tych spotkaniach biorą udział czteroosobowe reprezentacje z 20 szkół znajdujących się w terytorialnym zasięgu działalności Nadleśnictwa Rymanów oraz niepełnosprawna młodzież z Warsztatów Terapii Zajęciowej.

Akcje i projekty

"Pomagamy leśnym zwierzętom przetrwać zimę" to cykliczny projekt organizowany przez Nadleśnictwo Rymanów we współpracy z okolicznymi szkołami. Akcja polega na zbieraniu jesienią przez dzieci kukurydzy, kasztanów, żołądź i innych nasion (corocznie są to ponad 3 tony), którymi zimą wspólnie z pracownikami nadleśnictwa dokarmiają zwierzyne leśną. Pracowita młodzież, ze szkół biorących udział w akcji, jest zapraszana przez Nadleśnictwo Rymanów do Ośrodka Edukacji Ekologicznej Hrendówka, gdzie bierze udział w dokarmianiu zwie-

rzyny. Czekają tam też nagroda w postaci kuligu i ogniska przygotowanego przez leśników.

W ramach akcji "Wakacje z lasem" dzieci i młodzież z okolicznych miejscowości, którzy z różnych powodów wakacje spędzali w swoim miejscu zamieszkania, w 2005 roku zostali zaproszeni do Hrendówki, gdzie czekali na nich leśnicy. Oprócz wyprawy do lasu, konkursów ekologicznych główną atrakcją stanowiły przejażdżki konne. Zostały one zorganizowane we współpracy z Zakładem Doświadczalnym Instytutu Zootechniki w Odrzechowej i dzięki temu przekształciły się w "Wakacje z lasem i koniem huculskim". W roku 2006, kontynuując ten projekt, Nadleśnictwo Rymanów było współorganizatorem "Familijnych zawodów rowerowych".

Corocznie Ośrodek staje się także centrum regionalnym ogólnokrajowych akcji. Współpraca z Zarządem Karpackich Parków Krajobrazowych zaowocowała organizacją Dnia Ziemi, wraz z Towarzystwem Przyjaciół Lasu przeprowadziliśmy konkurs Czysty Las, a z klubem ekologicznym Gaja obchodziliśmy Święto drzewa.

Wszystkie projekty i akcje prowadzone w Ośrodku, przy współudziale nauczycieli, mają za zadanie kształtować umiejętność samodzielnego obserwowania przyrody, rozwijanie spostrzegawczości, budzenie wrażliwości na otaczający świat, wzbudzenie zainteresowań zagadnieniami związanymi ze środowiskiem, kształtowanie właściwych zachowań i postaw wobec środowiska naturalnego. Mają one także przekonywać o konieczności racjonalnego korzystania z zasobów przyrody. Co najważniejsze cieszą się dużym zain-

teresowaniem ze strony młodzieży, dzieci oraz lokalnej społeczności.

W roku 2004 Ośrodek Edukacji Ekologicznej odwiedziło ponad 1000 osób, a rok później, dzięki uatrakcyjnieniu oferty o ścieżkę edukacyjno-przyrodniczą liczba odwiedzających wzrosła do 2500 osób.

Leśne ścieżki edukacyjne

Ścieżka edukacyjno-przyrodnicza Hrendówka prowadzi przez lasy Leśnictwa Pastwiska. Przedstawia ciekawe fragmenty lasu, różnorodność zbiorowisk przyrodniczych. Na dziesięciu stanowiskach można zaobserwować bogactwo fauny i flory Beskidu Niskiego, rośliny chronione (m.in. wawrzynka wilczelyko, skrzypa olbrzymiego). Uważny obserwator może zauważyć ślady bytowania takich zwierząt jak: jeleń, sarna, wilk i inne. Długość trasy wynosi około 2,5 km, czas przejścia ok. 2,5 godziny, różnica wzniesień 80 m. Wydano folder przewodnik dotyczący ścieżki.

Wiedzę przyrodniczą odwiedzający Ośrodek, mogą poszerzyć na pozostałych ścieżkach znajdujących się na terenie Nadleśnictwa Rymanów.

Ścieżka W przełomie Jasiołki - wiedzy atrakcyjną trasą wzdłuż przełomowego odcinka rzeki Jasiołki oraz przez rezerwat przyrody, w którym występuje sporo botanicznych osobliwości. Długość trasy wynosi 4 km, czas przejścia około 2 godziny. Różnica poziomów do pokonania 250 m.

Ścieżka Rymanów Zdrój ma za zadanie zaprezentowanie walorów przyrodniczych lasów położonych w Leśnictwie Rymanów Zdrój. Ścieżka ta ukazuje również wpływ człowieka, w tym pracę leśników, na wygląd i funkcjonowanie biocenoz leśnych. Trasa ścieżki przebiega między innymi przez punkty widokowe i miejsca historyczne, np. Górę Zamczyńska, Cerkwisko.

Długość trasy wynosi około 5,5 km, czas przejścia 2-4 godziny. Różnica poziomów do pokonania ok. 160 m.

Ścieżka W dolinie Wisłoka - zlokalizowana na terenie Leśnictwa Puławy, prowadzi przez buczynę karpacką, na jej trasie znajdują się drzewa pomnikowe. Prezentuje także procesy naturalnej sukcesji, na terenach polemkowych wiosek wysiedlonych w okresie wojennej pożogi. Długość trasy wynosi około 10 km, czas przejścia 3-5 godzin. Różnica poziomów do pokonania ok. 250 m.

Przebieg ścieżek: Hrendówka i W dolinie Wisłoka oraz ich najważniejsze punkty są opisane w folderach-przewodnikach. Zostały one wydane nakładem Nadleśnictwa Rymanów. W przygotowaniu są kolejne publikacje dotyczące ścieżki Rymanów Zdrój oraz prospekt informacyjny dotyczący działalności tutejszego nadleśnictwa i Ośrodka Edukacji Ekologicznej Hrendówka.

Tekst i zdjęcia: **Maciej Szpiech**

Hrendówka jest przystosowana do przyjmowania osób niepełnosprawnych

Konkurs ekologiczny w trakcie obchodów Leśnego Dnia Dziecka

Udostępnianie i kontakt

Z oferty edukacyjnej Ośrodka mogą korzystać bezpłatnie grupy zorganizowane, wycieczki szkolne, turyści indywidualni i wszystkie zainteresowane osoby, po wcześniejszym uzgodnieniu w Nadleśnictwie Rymanów. Zainteresowane grupy uzyskują wsparcie ze strony leśniczego, który sprawuje pieczę nad Ośrodkiem Edukacji Ekologicznej Hrendówka, jak również istnieje możliwość oddelegowania pracownika nadleśnictwa (ds. edukacji ekologicznej) do przeprowadzenia zajęć terenowych.

W leśniczówce jest 9 miejsc noclegowych, pokoje 1, 2 i 4 osobowe, kuchnia, wyżywienie - możliwość przygotowania we własnym zakresie. Więcej szczegółów na stronie internetowej nadleśnictwa: <http://www.krosno.lasy.gov.pl/rymanow/>

Adres: Nadleśnictwo Rymanów, ul. Dworska 38, 38-480 Rymanów, tel. 013 435 50 15, e-mail: rymanow@krosno.lasy.gov.pl

Centrum Edukacji w Bierówce*

Centrum Edukacji Ekologicznej na terenie Leśnictwa Bierówka w Nadleśnictwie Dukla, działającego w granicach Regionalnej dyrekcji Lasów Państwowych w Krośnie, zostało utworzone w 2003 roku. Zlokalizowane jest 10 km od Jasła, w miejscowości Bierówka. Jest to wyjątkowe miejsce, przygotowane do wypoczynku, rekreacji, lepszego poznania lasu i praw natury, śladów historii i dziejów narodu polskiego.

Zajęcia z edukacji leśnej prowadzone są w dwóch salach dydaktycznych oraz na trzech trasach edukacyjno-turystycznych zlokalizowanych w sąsiedztwie Centrum. Na placu zabaw odbywają się zabawy połączone z nauką i odpoczynkiem. Na polanie w otoczeniu domku ustawione są tablice dydaktyczne i przygotowane miejsce na ognisko. Przy Centrum utrzymywany jest duży parking.

Salę dydaktyczną wyposażono w ekspozycje przyrodnicze, trofea myśliwskie, zdjęcia, biblioteczkę, tablice edukacyjne, gry edukacyjne, klucze do rozpoznawania roślin i zwierząt, podstawowe narzędzia stosowane w leśnictwie.

W terenie edukacja prowadzona jest na trzech trasach edukacyjno-turystycznych. Trasa I (znaki zielone) "Las - różnorodność biocenotyczna, a gospodarcze użytkowanie". Czas przejścia wynosi ok. 1,5 godziny. Prowadzi po rozmaicie ukształtowanym terenie, przez typowe dla pogórza zbiorowiska buczyny, grądów, borów, jedlin oraz, zlokalizowane w dolinach potoków, łągi. W czasie przejścia zaobserwować można wszystkie fazy rozwoju drzewostanów. Trasa II "Najstarsze zabytki kultury materialnej - stanowisko archeologiczne" (znaki niebieskie) polecana jest jako rowerowa. Czas przejazdu to około 0,5 godziny. Celem wyprawy jest sta-

nowisko archeologiczne - kurhany, kryjące mogiły sprzed 4600 lat. Trasa III "Pamiętki tragicznej historii" (znaki czerwone). Czas przejścia wynosi około 1 godziny. Trasa piesza polecana jako przejście jednokierunkowe podczas wycieczki autokarowej. Łatwa, wręcz spacerowa droga pozwala na przejście do cmentarza z okresu II wojny światowej, położonego u zbiegu dróg do miejscowości Lubla-Warzyce-Bierówka.

Formy edukacji

Na terenie Centrum Edukacji Ekologicznej w Bierówce prowadzone są różne formy edukacji: zajęcia kameralne i terenowe z dziećmi, młodzieżą ze szkół podstawowych i ponadpodstawowych, organizacja konkursów, wystaw pokonkursowych, prelekcje. Również dorośli chętnie przyjeżdżają na wycieczki z zakładu pracy, niedzielne, rekreacyjne spotkania rodzinne na ścieżkach. Średniorocznie z różnych form edukacji korzysta około 1500 osób, 90% z nich to dzieci i młodzież z okolicznych szkół i przedszkoli, z którymi Nadleśnictwo Dukla współpracuje. Ośrodek obsługuje 3 osoby: leśniczy, podleśniczy Leśnictwa Bierówka oraz specjalista Służby Leśnej, z działu technicznego Nadleśnictwa. Dzieci i młodzież najchętniej uczestniczą w lekcjach z leśnikiem na ścieżce przyrodniczej. Przy niesprzyjają-

cych warunkach pogodowych bardzo przydatne są sale dydaktyczne. Młodsze dzieci przyjeżdżają na całodniowe wycieczki i wtedy dużym powodzeniem cieszy się plac zabaw i miejsce na ognisko.

Wiesława Żywiec

Zdjęcia: Roman Owczarski

Udostępnianie i kontakt

Zajęcia prowadzone są w okresie całego roku kalendarzowego. Należy jednak wcześniej uzgodnić z pracownikami nadleśnictwa ich termin. Tel.: 013 442 80 22, kom. 668 110 483 lub 662 235 049. Zajęcia prowadzone są również we własnym zakresie przez nauczycieli lub opiekunów, z wykorzystaniem zaplecza Ośrodka. Wszystkie formy działalności edukacyjnej są prowadzone przez pracowników nadleśnictwa bezpłatnie.

Szczegółowe informacje dotyczące działalności Centrum Edukacji Ekologicznej w Bierówce można uzyskać w biurze Nadleśnictwa Dukla, ul. Bieszczadzka 2, 38-400 Krosno, tel. (013) 43 30 006, e-mail: dukla@krosno.lasy.gov.pl

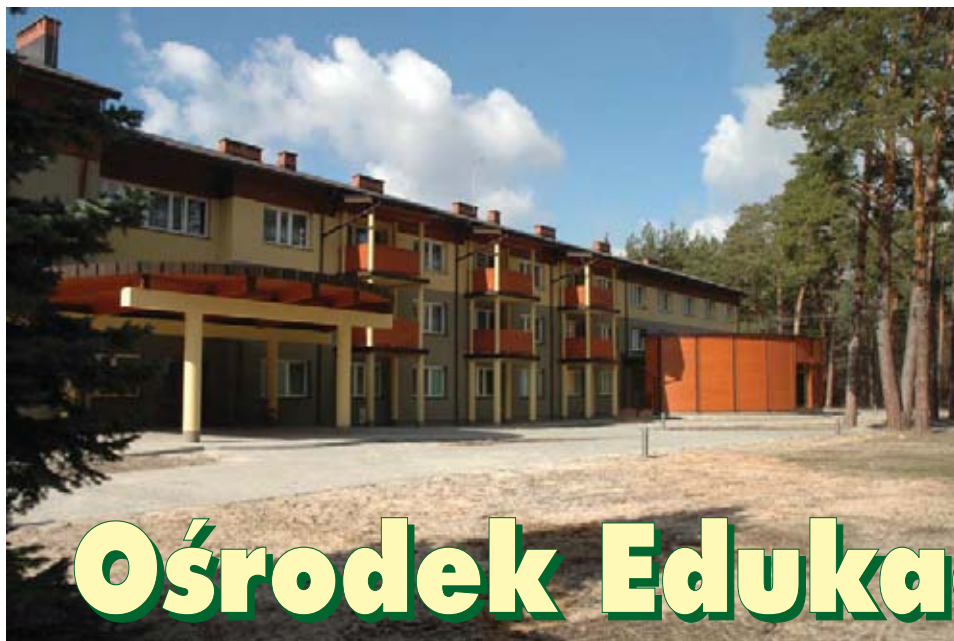
*** Centrum Edukacji w Bierówce od 1 stycznia 2008 r. znajdzie się w granicach administracyjnych nowo utworzonego Nadleśnictwa Kołaczyce.**

Centrum Edukacji Ekologicznej w Bierówce

Sala dydaktyczna Centrum Edukacji w Bierówce

◀ Ośrodek Edukacji Ekologicznej w Janowie Lubelskim. Fot. Andrzej Wediuk

Ośrodek Edukacji w Janowie Lubelskim

Ośrodek Edukacji Ekologicznej Leśnego Kompleksu Promocyjnego Lasu Janowskiego położony jest na terenie Nadleśnictwa Janów Lubelski w Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Lublinie. Budynek Ośrodka znajduje się w Janowie Lubelskim na przedmieściu Obrówka, w kompleksie zabudowań nadleśnictwa położonym na skraju Lasów Janowskich.

Blisko stąd jest do centrum miasteczka, a także nad zalew z plażą, ośrodkami turystycznymi, kąpieliskiem - czynnymi w sezonie letnim. W odległości ok. 500 m. od Ośrodka znajduje się mała stadnina koni, gdzie można korzystać z jazdy konnej, wynająć bryczkę, czy sanie. Ośrodek został powołany w 1997 roku jako placówka realizująca zadania Leśnego Kompleksu Promocyjnego Lasu Janowskiego. Obiekt znajduje się w budynku byłego Leśnego Ośrodka Szkoleniowego, który wzniesiono w latach 1972-1974. Jesienią 2006 r. przeprowadzono szeroko zakrojone prace modernizacyjne, które poprawiły funkcjonalność budynku, standard części mieszkalnej i formę architektoniczną. Dobudowano pomieszczenie sali wystawowej, która wcześniej znajdowała się w budynku biurowym nadleśnictwa.

Noclegi i wyżywienie

W Ośrodku znajdzie się 100 miejsc noclegowych w pokojach dwuosobowych i tzw. studiach, które stanowią dwa pokoje dwuosobowe połączone pokojem dziennym z balkonem oraz w apartamentach. Wszystkie pokoje wyposażone są w łazienki, a część z nich przystosowana jest dla osób niepełnosprawnych (w budynku znajduje się winda).

Ośrodek wyposażony jest w jadalnię na około 100 miejsc, z możliwością podziału na dwie mniejsze sale oraz dobrze wyposażone zaplecze kuchenne.

Pomieszczenia i obiekty edukacyjne

Na część edukacyjną składają się: sala edukacyjna wyposażona w pomoce dydaktyczne, biblioteka, pracownia komputerowa na 16 stanowisk, sala na parterze wykorzystywana do wystaw czasowych, warsztatów, spotkań, dyskotek (sprzęt na miejscu), czy też jako mała sala konferencyjna na około 50 osób. Duża sala konferencyjna, wyposażona w sprzęt audiowizualny mieści się na drugim

piętrze i może pomieścić od około 80 do 100 osób.

W części frontowej budynku przygotowywana jest nowoczesna wystawa o tematyce przyrodniczo-leśnej. Na przyległym do Ośrodka terenie zaprojektowano arboretum, które w przyszłości będzie pełnił szereg funkcji edukacyjnych, a zarazem jest miejscem wypoczynku i rekreacji dla gości Ośrodka i osób zwiedzających wystawę. Uzupełnieniem ekspozycji jest skansen kolejowy znajdujący się około 300 metrów od budynku Ośrodka, gdzie wystawiono tabor leśnej kolei wąskotorowej pracującej niegdyś w Lasach Janowskich.

Przy Ośrodku ma swój początek trasa rowerowa prowadząca leśnymi drogami do Szklarni do ostoi konika biłgorajskiego. Trasa liczy około dwudziestu kilometrów. Ustawiono przy niej tablice opisujące zagadnie-

Spotkanie przy ognisku. Fot. Ewa Flis-Martyniuk

Finale konkursu Mój Las przed wiatą koło Ośrodka Edukacji. Fot. Andrzej Wediuk

Zajęcia na ścieżce przy Ośrodku w Janowie Lubelskim. Fot. Ewa Flis-Martyniuk

nia gospodarki leśnej. Po powrocie z wycieczki można spędzić czas przy ognisku pod dużym zadaszeniem znajdującym się w lesie w pobliżu budynku Ośrodka. Tutaj także znajduje się krótka trasa dydaktyczna z tablicami o tematyce ogólnie leśnej.

Edukacja i wypoczynek

Ośrodek jest placówką, której głównym zadaniem jest prowadzenie edukacji przyrodniczo-leśnej i promocja walorów przyrodniczych Lasów Lubelszczyzny oraz popularyzacja zagadnień związanych z gospodarką leśną. Ponadto odbywa się tu szereg spotkań, konferencji i warsztatów głównie związanych z tematyką przyrodniczo-leśną. Ponieważ Janów Lubelski jest miejscowością wypoczynkową nasz Ośrodek oferuje również dobre warunki do wypoczynku rodzinnego i zorganizowanego. Przyjeżdża tu młodzież na kolonie i zimowiska, a położenie Janowa sprawia, iż jest to znana baza wypadowa zarówno do poznania Lasów Janowskich i Lasów Roztocza, jak i wypraw krajoznawczych do Zamo-

ścia, Sandomierza, Baranowa Sandomierskiego, Lublina, Łańcuta, czy Lwowa.

Najważniejszą formą działalności edukacyjnej są kilkudniowe turnusy dla grup młodzieżowych, począwszy od najmłodszych, aż po licealistów. Proponujemy program pobytu trwający od jednego do pięciu dni. W tym czasie prowadzimy szereg zajęć przede wszystkim w terenie - w rezerwatach, na trasach przyrodniczych, prezentujemy walory przyrodnicze Lasów Janowskich i pokazujemy ciekawsze miejsca w regionie. Uczestnicząca w tych zajęciach młodzież, głównie z większych ośrodków miejskich wywozi od nas podstawy wiedzy o lesie, o sposobach gospodarowania w nim, formach ochrony przyrody i znaczenia lasu dla jakości życia. Tematykę zajęć staramy się dostosować do oczekiwań nauczycieli przywożących do nas swoich uczniów. Corocznie udział w turnusach 3-5 dniowych bierze udział około 500 osób. Natomiast w zajęciach jednodniowych uczestniczy około 600 osób. Przyjeżdżają także grupy na dwie czy trzy godziny, które zwiedzają wystawę lub idą na ścieżkę przy-

rodniczą na krótkie zajęcia. Podjęliśmy stałą współpracę z kilkoma nauczycielami szkół znajdującymi się w Janowie i okolicznych miejscowościach. Stale korzystają oni z Ośrodka prowadząc zajęcia samodzielnie i przy pomocy leśników.

Staramy się pomagać osobom piszącym prace licencjackie i magisterskie, prowadzącym badania naukowe w Lasach Janowskich i zbierającym informacje do różnorodnych opracowań.

Co roku staramy się wydać choć jedną publikację popularyzującą Las Janowski. Dotąd ukazało się kilka folderów i zestawów widokówek. Przygotowaliśmy także mapę turystyczno-przyrodniczą oraz wydawnictwo o charakterze albumowym na temat naszych lasów.

Frekwencja

Ogólna liczba zwiedzających Ośrodek w ciągu roku to około 10 tys. osób. Oprócz grup młodzieżowych przyjeżdżają do nas grupy studenckie, wycieczki i turyści indywidualni, korzystają z naszej oferty uczestnicy konferencji i spotkań odbywających się na terenie Janowa. Coraz większą grupę stanowią cudzoziemcy.

Współpraca

Największą grupą osób korzystającą z Ośrodka jest młodzież szkolna, dlatego też współpracujemy przede wszystkim z nauczycielami. Dla poszerzenia oferty i uatrakcyjnienia pobytu młodzieży korzystającej z kilkudniowych turnusów konieczna jest współpraca m. in. z Zarządem Parku Krajobrazowego Lasów Janowskich, samorządami oraz biurami turystyki z Lubelszczyzny, które organizują wycieczki edukacyjne korzystając z naszej oferty, a także letni i zimowy wypoczynek dzieci i młodzieży w naszym Ośrodku. Współpracujemy z uczelniami oraz organizatorami kursów i konferencji, dla których przygotowujemy wyjazdy w teren będące uzupełnieniem programu imprez przez nich organizowanych.

Andrzej Wediuk

Kontakt

Wszystkich interesujących się przyrodą, szukających odpoczynku wśród lasów zapraszamy do naszego Ośrodka Edukacji Ekologicznej w Janowie Lubelskim.

Adres: Nadleśnictwo Janów Lubelski; Ośrodek Edukacji Ekologicznej, ul. Bohaterów Porytowego Wzgórza 35, 23-300 Janów Lubelski. Tel. 015 8724 244, fax 015 8724 244.

Kontakt dla osób zgłaszających chęć wzięcia udziału w zajęciach edukacyjnych: Agnieszka Korzeniewicz, tel. 015 8724 244 w. 337, e-mail: kierownik.oeel@lublin.lasy.gov.pl, www.lublin.lasy.gov.pl/janow

Zajęcia w Ośrodku Kudypska Polana

Ośrodek Edukacji Leśnej KUDYPSKA POLANA

Ośrodek Edukacji Leśnej Kudypska Polana funkcjonuje przy Nadleśnictwie Kudypy na terenie Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Olsztynie. Został utworzony w 2004 roku.

Nadleśnictwo Kudypy to jedna z najstarszych na Warmii i Mazurach jednostek administracyjnych Lasów Państwowych. Jego początki sięgają czasów kiedy lasami kudypskimi zarządzała Kapituła Warmińska (były to lata 1250-1772). Po pierwszym rozbiórze Polski lasy kudypskie zostały przejęte przez administrację pruską i stały się lasami królewskimi a później państwowymi. Historia nadleśnictwa jest udokumentowana. Pokażne zbiory materiałów składające się na kilkaset teczek znajdują się w Archiwum Diecezjalnym w Olsztynie i Archiwum Państwowym. Nadleśnictwo Kudypy, którego lasy okalają Olsztyn to zasobne lasy ze słynną sosną kudypską, przepięknymi krajobrazami urozmaiconymi jeziorami i rzekami oraz bogactwem zasobów przyrodniczych i kulturowych. Jest to teren turystyczny i rekreacyjny licznie odwiedzany nie tylko przez mieszkańców Olsztyna. Sprawia to, że w działalności nadleśnictwa coraz częściej zaczynają dominować funkcje pozaprodukcyjne i społeczne. Nadleśnictwo od wielu lat stara się wychodzić naprzeciw oczekiwaniom społecznym. Z roku na rok poszerzana jest oferta turystyczna, rekreacyjna i edukacyjna.

Stąd celowym było powołanie w 2004 roku Ośrodka Edukacji Leśnej, który stał się koordynatorem i animatorem poczyną edukacyjnych. Leśnicy kudypscy przygotowali liczne parkingi, punkty edukacji przyrodniczej w leśnictwach, szlaki piesze i rowerowe, ścieżki konne. Nadleśnictwo wydaje własne foldery, przewodniki i materiały informacyjne.

Kudypska Polana

Ośrodek Edukacji Leśnej Kudypska Polana powstał w oparciu o już istniejące, bądź urządzone nowe obiekty edukacyjne. Większość z nich powstała w wyniku adaptacji istniejących obiektów gospodarczych nadleśnictwa. Ośrodek jest czynny cały rok, natomiast ogród botaniczny - Leśne Arboretum od kwietnia do końca października. Celem Ośrodka jest przybliżenie wiedzy o lesie i zasadach prowadzonej przez leśników gospodarki oraz idei zrównoważonego rozwoju. Prowadzi on swoją działalność w oparciu o własny program edukacyjny współpracując z wieloma podmiotami, głównie z Uniwersytetem Warmińsko-Mazurskim w Olsztynie, Uniwersytetem III Wieku, szkołami i organizacjami społecznymi. Ośrodek edukacji, którego niewątpliwą atrakcją jest jedyny w Polsce północno-wschodniej Ogród Botaniczny - Leśne Arboretum, stał się miejscem znanym i chętnie odwiedzanym. Ma on dzisiaj rangę atrakcji przyrodniczej i turystycznej regionu.

Obiekty edukacji

W skład Ośrodka Edukacji Leśnej wchodzi szereg obiektów:

1) Sala konferencyjno-wystawowa, która może pomieścić ponad 100 osób. Wyposażona jest w sprzęt audiowizualny oraz pomoce dydaktyczne. Odbývają się tu liczne zajęcia kameralne, konferencje, spotkania, narady robocze, szkolenia i seminaria oraz zebrania wiejskie organizacji społecznych i zawodowych współpracujących z nadleśnictwem. Jest to też

miejsce, gdzie znajduje się ekspozycja dotycząca historii lasów i nadleśnictwa oraz materiały informacyjne i edukacyjne o różnorodnej tematyce. W sali wstawiane są prace konkursowe. Jest też niewielka podręczna biblioteka a w niej: książki, czasopisma, scenariusze, foldery i filmy o tematyce przyrodniczej.

2) Izba edukacji przyrodniczej - jest to miejsce, w którym odbywają się ćwiczenia i zajęcia kameralne dla mniejszych grup, do 50 osób. Znajdują się tu liczne plansze pomocne w prowadzeniu zajęć.

3) Leśne Arboretum Warmii i Mazur im. Polskiego Towarzystwa Leśnego. Jest to profesjonalnie urządzone ogród botaniczny z bogatą kolekcją drzew, krzewów i roślin zielnych (ok. 1500 taksonów). Arboretum jest pięknie położone w wiekowym, przekształconym w leśny park, lesie warmińskim. Arboretum kudypskie posiada najliczniejszą w Polsce kolekcję rodzimych gatunków drzew i krzewów (ok. 300 taksonów) i ciekawą kolekcję roślin zielnych, w tym ponad 100 gatunków roślin prawnie chronionych. Poza tym arboretum jest wykorzystywane do prowadzenia zajęć edu-

kacyjnych o typowo leśnej tematyce. Na terenie arboretum znajduje się 20 przystanków przybliżających wiedzę o wszystkich działach gospodarki leśnej.

4) Bezpośrednio przy Ośrodku Edukacji znajdują się trzy ścieżki dydaktyczno-przyrodnicze:

a) Kudypska Polana - typowa ścieżka spacerowa biegnąca przez warmiński las wokół Kudypskiej Polany w kierunku Leśnego Arboretum. Przed wejściem na ścieżkę znajduje się plac rekreacyjno-sportowy, miejsce do grillowania, wiaty i stoły. Przy ścieżce są ustawione tablice przybliżające spacerującym wiedzę o lesie. W połowie trasy znajduje się zielona klasa Pod lipą, gdzie prowadzone są zajęcia i ćwiczenia terenowe. Atrakcją ścieżki jest niewątpliwie samo przejście przez zróżnicowany gatunkowo i wiekowo las i przepiękne widoki krajobrazowe

b) Z Olsztyna do Kudyp - ścieżka o długości ok. 5 km. Ma swój początek w miasteczku akademickim w Kortowie, a kończy się przy Leśnym Arboretum. Przebiega przez ciekawe przyrodniczo i krajobrazowo tereny. Pomocą służy przewodnik profesjonalnie opracowany przez botaników z Katedry Botaniki i Ochrony Przyrody Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego. Jest to ścieżka rowerowa i piesza.

c) Szlakiem grubego świerka i czarnej miodły - ścieżka piesza, na której można poznać bogactwo przyrodnicze lasu warmińskiego oraz wybrane elementy prowadzenia gospodarki leśnej

Przy siedzibie Nadleśnictwa Kudypy znajduje się zielona klasa Pod dębem.

Formy edukacji

Bogate zaplecze edukacyjne, bliskość Olsztyna oraz przebywanie na na-

szym terenie licznych gości i turystów skłoniło nadleśnictwo do przedstawienia bogatej oferty edukacyjno-rekreacyjnej. Stosujemy różne formy edukacji. Najczęściej są to: lekcje i zajęcia terenowe głównie z dziećmi i młodzieżą szkolną z terenu województwa warmińsko-mazurskiego (ponad 300 lekcji rocznie), szkolenia i warsztaty różnych grup zawodowych z elementami edukacji leśnej, konferencje naukowe organizowane samodzielnie, bądź wspólnie z innymi podmiotami, głównie Uniwersytetem Warmińsko-Mazurskim, warsztaty dla nauczycieli, prelekcje, pogadanki, seminaria, ćwiczenia terenowe ze studentami, wystawy, konkursy, zawody sportowe, akcje i imprezy, np. Święto Ziemi, Święto Drzewa, I ty posadź swoje drzewo, zawody rekreacyjne, grzybobranie, plenery fotograficzne i malarskie oraz spotkania integracyjne.

Frekwencja i współpraca

Każda z wymienionych form zawiera elementy edukacyjne i promocyjne. Z naszej oferty edukacyjnej, prowadzonej tylko przez Ośrodek Edukacji Leśnej, korzysta rocznie ok. 12 tys. osób. Prowadząc tak szeroki zakres działalności edukacyjnej jesteśmy znani nie tylko w środowisku Olsztyna, ale w regionie i kraju. Często są kontakty z mediami. Ukazują się liczne wywiady, reportaże i filmy. Bardzo dobrze układa się współpraca z samorządami i urzędami państwowymi. Bliskie więzi łączą nas z Uniwersytetem Warmińsko-Mazurskim, Uniwersytetem III Wieku, Pałacem Młodzieży, Muzeum Przyrody, Caritas Archidiecezji Warmińsko-Mazurskiej, Ośrodkami Edukacji Ekologicznej w Olsztynie, Elku, Elblągu i Działdowie. Blisko współpracujemy z Ośrodkiem Kultury Rodzinnej w Kudypach.

Tekst i zdjęcia: **Witold Szumarski**

Zwiedzanie Leśnego Arboretum Warmii i Mazur im. Polskiego Towarzystwa Leśnego

Zajęcia z grupą studentów w Leśnym Arboretum Warmii i Mazur

Udostępnianie i kontakt

Ośrodek jest obecnie prowadzony przez st. specjalistę Służby Leśnej ds. ochrony przeciwpożarowej, ochrony przyrody i edukacji leśnej. W wyjątkowych wypadkach jest on wspomagany przez pracowników biura nadleśnictwa.

Ośrodek Edukacji Leśnej w Kudypach czynny jest przez cały rok. Leśne Arboretum jest czynne od kwietnia do października, codziennie od 9⁰⁰ do 17⁰⁰.

Adres: Nadleśnictwo Kudypy, Kudypy 4, 10-001 Olsztyn
Ośrodek Edukacji Leśnej: tel. (089) 527 90 90, fax (089) 527 89 58
e-mail: kudypy.oel@olsztyn.lasy.gov.pl
www.lp.olsztyn.rdlp.gov.pl/kudypy/main.htm

◀ **Ośrodek Edukacyjny i Muzeum Leśne w Spychowie.** Fot. Urszula Nadolna

fea myśliwskie oraz ryciny przedstawiające sceny z polowań.

Całą górę budynku uzupełniają gabinet edukatora, kuchnia, hol, toalety i szatnia. Znajduje się tu również kącik poświęcony pamięci Melchiora Wańkowicza. Ten wielki pisarz i podróżnik w swojej książce pt. *Na tropach Smętka*, opisał piękną, mazurską przyrodę. Jest jednym z wielu, których pamięć kultywujemy w tej okolicy.

W odległości 15 km od Ośrodka, w sąsiednim Nadleśnictwie Strzałowo znajduje się leśniczówka Piersławek, w której urodził się i wychował Ernst Wiechert, znakomity niemiecki pisarz, piewca prostego życia w harmonii z przyrodą. To on właśnie zainspirował Wańkowicza do przyjazdu na Mazury.

Leśny Ośrodek Edukacyjny w Spychowie

Leśny Ośrodek Edukacji Ekologicznej w Spychowie jest doskonałym punktem, z którego można rozpocząć poznawanie niezwykle bogatych przyrodniczo terenów Puszczy Piskiej. Powstał w 1999 r. przy Nadleśnictwie Spychowo, na terenie Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Olsztynie. W 2002 roku powołano Leśny Kompleks Promocyjny Lasy Mazurskie, co dodatkowo zaktywizowało działalność edukacyjną Ośrodka.

Cuda natury

Leśny Kompleks Promocyjny Lasy Mazurskie - jest obszarem funkcjonalnym, grupującym pięć nadleśnictw: Spychowo, Mrągowo Strzałowo, Maskulińskie i Pisz oraz Stację Badawczą PAN w Popielnie. Obejmuje swym obszarem całą Puszcę Piską nadzorowaną przez regionalne dyrekcje Lasów Państwowych w Białymstoku i Olsztynie.

Tereny wokół Spychowa to rozległe lasy z licznymi jeziorami i rzekami a wśród nich Wielkie Jezioro Mazurskie i szlak Kruć. Jest to jeden z największych obszarów leśnych Polski północnej. O dawnych mieszkańcach tych terenów - Mazurach przypominają nam gęsto „rozsiane” w lasach, zapomniane, urokliwe ewangelickie cmentarze. Połączenie wartości przyrodniczych z elementami historii sprawia, że edukacja przyrodnicza właśnie tutaj ma swój pełny wymiar.

Kompleks edukacyjny

Wokół Ośrodka powstał kompleks edukacyjny, który tworzą: oddzielny budynek Muzeum Leśnego, amfiteatr na 800 osób z zadaszoną sceną i Leśna Ścieżka Dydaktyczna Niedźwiedzi Kąt. Całość po-

łożona jest malowniczo na brzegu jeziora Spychowskiego. Bezpośrednio przy ośrodku planowana jest budowa wieży widokowej, która będzie również pełnić funkcję dostrzegalni przeciwpożarowej.

Ośrodek Edukacji mieści się w wyremontowanym budynku gospodarczym. Jest to obiekt o bogatej historii. Kiedyś znajdowały się tutaj magazyny i biuro transportu, jeszcze wcześniej stajnie. Obecnie parter budynku zajmują garaże, które całe lato funkcjonują jako powierzchnie wystawiennicze. Prezentowane są tutaj wystawy czasowe m.in. poplenerowa wystawa malarstwa i wystawy fotograficzne.

Głównym pomieszczeniem w Ośrodku jest obszerna a zarazem przytulna sala podzielona przepierzeniami. Wnętrze zostało zaprojektowane przez znanego artystę i myśliwego Tomasza Konarskiego. Sala edukacyjna, gdzie jednorazowo może odbywać się spotkanie 50. osób, podzielona jest na dwie części: wystawieniową i konferencyjną. Części te łączą się wzajemnie tak, że uczestnicy konferencji słuchając prelekcji mogą jednocześnie podziwiać ekspozycję zwierząt z Puszczy Piskiej, obszerną kolekcję ptaków i ptasich gniazd. Na ścianach zawieszono są tro-

1. Ośr. w Spychowie
2. Izba w Nadl. Strzałowo
3. Izba w Nadl. Mrągowo

Dziesięciokilometrowa trasa wiodąca przez zwarty kompleks leśny puszczy prowadzi nas do Prania - leśnej pustelni Konstantego Ildefonsa Gałczyńskiego, gdzie poeta napisał jedno z najlepszych dzieł swojego życia.

Oferta dla rowerzystów

Rower jest najbardziej odpowiednim środkiem lokomocji do zwiedzania okolic Spychowa i korzystania z edukacyjnej oferty tutejszych nadleśnictw. W tym kierunku zmierza ostatnio propozycja Ośrodka Edukacji. Raz w tygodniu, w okresie wakacyjnym organizowane są wycieczki rowerowe pod przewodnictwem leśnika. Odkrywamy wtedy najatrakcyjniejsze zakątki puszczy. Wystarczy zgłosić się z własnym rowerem, lub skorzystać z rowerów dostępnych w nadleśnictwie.

Ścieżki rowerowe, wszystkie dobrze oznakowane, pokrywają gęstą siecią okoliczne lasy. Prowadzą one do wielu osobliwości Puszczy Piskiej. Jest tu kamień upamiętniający miejsce, gdzie w 1804

roku upolowano ostatniego niedźwiedzia na Mazurach. Można zobaczyć bunkry i umocnienia z I i II wojny światowej, niezliczoną ilość łąk i urokliwych torfowisk skrytych w leśnej guszy. Najciekawsza ze ścieżek rowerowych to 40-kilometrowy Szlak Juranda.

Formy edukacji

Najczęściej w Ośrodku odbywają się wykłady i prelekcje, których prowadzenie ułatwia sprzęt, w jaki wyposażona jest sala: rzutnik multimedialny, rzutnik slajdów, video, telewizor, ekran, komputer, system nagłaśniający. W Ośrodku organizowane są też konkursy dla młodzieży, projekcje filmów przyrodniczych, konferencje. Ośrodek posiada bogatą kolekcję filmów przyrodniczych. Odbywają się tu próby chóru dziecięcego "Niezapominajki", spotkania Spychowskiego Bractwa Strzeleckiego, a także seanse Dyskusyjnego Klubu Filmowego, czy spotkania brydżowe.

Prosto z ośrodka możemy przejść do Muzeum Leśnego, gdzie leśne eksponaty można dotknąć i zbadać, angażując swoje zmysły. Można też posłuchać głosów ptaków. Dostosowane do wieku zwiedzających gry i zabawy uczą rozróżniać gatunki drzew, owady leśne, warstwy lasu, drapieżne ptaki w locie itp. Tu na tle czterech pór roku ukazane są zmiany, jakie zachodzą w przyrodzie i ściśle związana z naturą praca leśnika.

Przy siedzibie nadleśnictwa ma swój początek Leśna Ścieżka Dydaktyczna Niedźwiedzi Kąt Ścieżka została zaprojektowana w taki sposób, aby pokazać bogactwo siedlisk leśnych i różne aspekty leśnego gospodarowania. Długość trasy wynosi ok. 4 km, wzdłuż ustawione są tablice edukacyjne. Na końcu ścieżki znajduje się wiata z miejscem na ognisko, pięknie położona nad jeziorem Cichym. Wokół jeziora rośnie 30 starych dębów, które stanowią grupowy pomnik przyrody nazwany im. Melchiora Wańkowicza.

Nadleśnictwo posiada cztery ścieżki edukacyjne utworzone z myślą o turystach i młodzieży szkolnej. Jedna z nich oddalona jest o 4 km od Spychowa i prowadzi przez rezerwat Pupy ukazując piękno puszczańskiej przyrody. Na jej trasie zachwycają nas stare, okazałe dęby i buki.

Frekwencja

W Leśnym Ośrodku Edukacji Ekologicznej rocznie edukujemy ok. 7 tys. osób. Jest to możliwe dzięki współpracy z okolicznymi szkołami, samorządami i stowarzyszeniami. Od kilku lat wspólnie z Bractwem Strzeleckim organizujemy Mazurski Konkurs Sygnalistów Myśliwskich, konkursy dla dzieci i młodzieży. Koła łowieckie i kościół wspomagają nas w organizacji obchodów Dnia św. Huberta.

Zajęcia w Muzeum Leśnym. Fot. Radosław Nadolny

Lekcja na trasie leśnej ścieżki dydaktycznej. Fot. Urszula Szypowska

Udostępnianie i kontakt

Edukacja leśna w Ośrodku Edukacji w Spychowie prowadzona jest przez dwóch pracowników nadleśnictwa posiadających wykształcenie wyższe leśne i podnoszących swoje kwalifikacje na warsztatach i kursach organizowanych dla edukatorów. Z oferty Ośrodka może skorzystać każda grupa do 50 osób, po wcześniejszym ustaleniu terminu i tematyki zajęć. Ośrodek jest czynny od poniedziałku do piątku w godzinach 7⁰⁰-15⁰⁰. Nie pobieramy opłat za prowadzone zajęcia.

Adres: Nadleśnictwo Spychowo, Spychowo 12-150, ul. Mazurska 3, tel. 089 622 50 82. Telefon do Ośrodka: 089 622 50 06; e-mail: spychowo@olsztyn.lasy.gov.pl, lkp@olsztyn.lasy.gov.pl

Bazą noclegową dla przybywających do nas turystów są gospodarstwa agroturystyczne, a dla liczniejszych grup Ośrodek Wypoczynkowy Na Cyplu, pensjonat Kipnicki oraz w pobliskiej wsi Kolonia pensjonat Racibór.

Edukacja w Nadleśnictwie MRĄGOWO

Na terenie Nadleśnictwa Mrągowo działa od początku 2005 roku Izba Edukacyjna. Została usytuowana w sąsiedztwie leśniczówki Leśnictwa Borowo na terenie LKP Lasy Mazurskie. Organizowane są w niej zajęcia edukacyjne dla młodzieży szkolnej tzw. zielonych szkół, sympozja, seminaria, konferencje, a także kursy z zakresu wiedzy o środowisku przyrodniczym, o ochronie różnorodności krajobrazowej i biologicznej, szkolenia dla służb związanych z ochroną środowiska, nauczycieli i wykłady specjalistyczne dla służby leśnej i rolnej. W Izbie Edukacyjnej powstała ekspozycja prezentująca różnorodność flory i fauny Mazur, maszyny i narzędzia używane dawniej do pracy w lesie, przegląd budek lęgowych dla ptaków. W pobliżu izby ulokowano wiatę do spotkań edukacyjnych i rekreacyjnych. Przygotowana jest leśna ścieżka dydaktyczna.

Na terenie Nadleśnictwa Mrągowo istnieje także popularna wśród turystów Ścieżka dydaktyczno-ekologiczna w Sor-

Wnętrze Izby Edukacyjnej w Borowie. Fot. Andrzej Sroczyński

kwitach. Powstała w obrębie wsi Sorkwity w kompleksie leśnym zwanym Parkiem. Zlokalizowana jest na półwyspie Jeziora Lampackiego, będącego początkiem Szlaku Krutyńskiego. Przygotowana została w celu ukazania zwiedzającym ekosystemu leśnego. Na szlaku znajdują się także elementy archeologiczne. Szlak rozpoczyna się majestatyczną aleją jesionową, która wprowadza wędrowców do starego mieszanego lasu. Można zobaczyć tam wiele pięknych strych drzew (w wieku do

250 lat), takich jak: dęby, buki, sosny, graby, świerki oraz modrzewie europejskie. W trakcie spaceru po ścieżce warto zwrócić uwagę na ekspozycję budek lęgowych dla ptaków, skarpę z kamieni, na której w połowie XIX wieku założono winnice, pomnik przyrody - grupę pięciu modrzewi rosnących bardzo blisko siebie o obwodach od 250 do 300 cm, pozostałości po grobowcu właścicieli pałacu w Sorkwitach oraz widok na panoramę rozciągający się ze ścieżki na Jezioro Lampackie.

Edukacja w Nadleśnictwie STRZAŁOWO

W Nadleśnictwie Strzałowo na Izbę Leśną zaadaptowano starą stodołę, która posiada zaplecze dydaktyczne. Izba Leśna oraz fragment ścieżki dydaktycznej przystosowane są dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich.

W edukacji wykorzystywane są dwie ścieżki edukacyjne i szkółka leśna Piersławek z domkiem edukacyjnym, który powstał w 2006 r.

Warto też zajrzeć do leśniczówki Piersławek. Jest tu Izba Pamięci poświęcona znakomitemu pisarzowi niemieckiemu - piewcy prostego życia w harmonii z przyrodą - Ernstowi Wiechertowi.

Izba Leśna w Nadleśnictwie Strzałowo. Fot. Barbara Kruczyk

Frekwencja ogółem

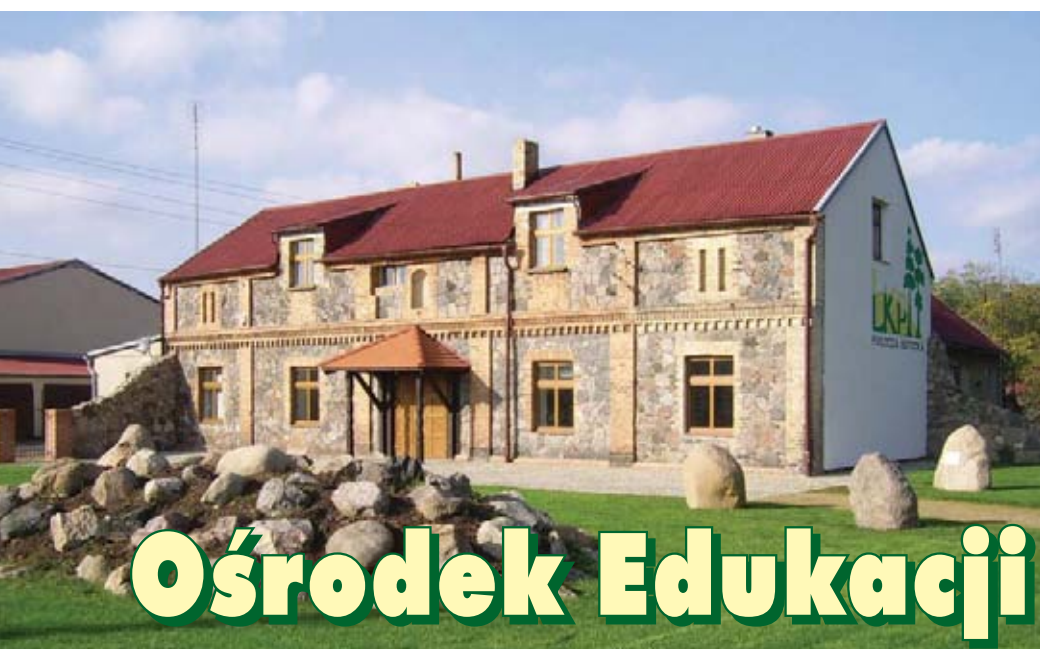
Frekwencja w obiektach edukacyjnych nadleśnictw Spychowo, Mrągowo i Strzałowo wyniosła w 2005 roku blisko 30 tys. osób, z tego na ścieżce edukacyjnej i w Izbie Pamięci E. Wiecherta - 10 tys. zwiedzających,

w tym wielu turystów z Niemiec. Wstęp do Izby Pamięci E. Wiecherta jest płatny - 4 zł osoby dorosłe, dzieci szkolne bezpłatnie. Czynna w godz. 9⁰⁰-17⁰⁰.

Pozostałe 20 tys. osób uczestniczyło w takich formach edukacji leśnej, jak: za-

jecia terenowe, prelekcje i pogadanki, spotkania w szkołach, konkursy, akcje i imprezy okolicznościowe.

Urszula Nadolna
Urszula Szypowska

Ośrodek Edukacji w Nadleśnictwie Potrzebowice

Nadleśnictwo Potrzebowice od 2004 r. wchodzi w skład Leśnego Kompleksu Promocyjnego Puszcza Notecka na terenie Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Pile. Ośrodek Edukacji Leśnej utworzony został w 2006 r. i zlokalizowany jest w zabytkowej oficynie z początku XX wieku, tak zwanej Staszycówce.

Ośrodek Edukacji

Ośrodek przystosowany jest do przyjęcia jednorazowo 50 osób. Posiada dużą salę z kominkiem, zaplecze socjalne, toaletę i szatnię. W przyszłości na piętrze budynku powstanie hotel. Ośrodek przystosowany jest dla osób niepełnosprawnych. Sala edukacyjna wyposażona jest w specjalistyczny sprzęt do prowadzenia zajęć z zakresu edukacji leśnej m.in. RTV, audio, notebook, projektor multimedialny, wizualizer, mikroskop badawczy, kamerę mikroskopową, zestawy preparacyjne, gotowe preparaty, model blokowy wewnętrznej budowy liścia, foliogramy, gabloty entomologiczne, gabloty z siewkami, próbkami drewna i nasionami, spreparowanymi zwierzętami oraz bogato wyposażoną

w książki i multimedia biblioteczkę. Do prowadzenia zajęć w terenie służą nam m.in. mikroskopy ręczne, lornetki, lupy, pudełko do odławiania i obserwacji owadów, kompas.

Ścieżka Przyrodnicza Dziewanna

Przy nadleśnictwie znajduje się leśna ścieżka przyrodniczo-edukacyjna Dziewanna, której głównym celem jest ukazanie walorów przyrodniczo-krajobrazowych wybranego fragmentu nadleśnictwa, przybliżenie roli leśnika i zadań jakie wykonuje prowadząc gospodarkę leśną, popularyzowanie wartości przyrodniczych i ekologicznych. Ścieżka ma długość 1,8 km i prowadzi m.in. przez fragment pożarzy-

ska z 1992 r., poletko łowieckie, oraz zabytkowy park. Na trasie rozmieszczonych jest 26 tablic informacyjno-poglądowych, zapoznających z licznymi występującymi tu gatunkami flory i fauny oraz pracą leśnika. W pobliżu ścieżki Dziewanna zlokalizowana jest wiata edukacyjna, w której można prowadzić zajęcia terenowe, odpocząć, czy posilić się, gdyż jest tu też miejsce na ognisko i grilla. Bezpośrednio do zabytkowego parku przylega nowo powstałe arboretum, które zajmuje powierzchnię 2 ha. Drzewa i krzewy posadzone zgodnie z koncepcją projektanta. Skomponowano je w grupy rodzajowe pokazujące różnorodność form, barw liści i kwiatów w obrębie rodzaju.

Formy edukacji

Dzięki Ośrodkowi możliwa jest realizacja różnych form zajęć edukacyjnych, m.in. lekcji przygotowywanych wspólnie z nauczycielami, spotkań uczniów z leśnikami, wykładów, pogadanek, spotkań uczestników biorących udział w konkur-

Wiata edukacyjna na Ścieżce Przyrodniczej Dziewanna. Fot. Piotr Kępa

Na wystawie edukacyjnej. Fot. Tomasz Adamczewski

sach i projektach ekologiczno-przyrodniczych, organizowanie wystaw tematycznych i pokonkursowych. Oferta skierowana jest przede wszystkim do uczniów szkół podstawowych, gimnazjów, szkół średnich, przedszkoli, ale także innych odbiorców: nauczycieli, turystów, grup zorganizowanych. W Ośrodku goszczą także studenci Akademii Rolniczej w Poznaniu, młodzież niepełnosprawna, a także młodzież z zagranicy w ramach wymiany międzyszkolnej. Najwyższą frekwencja przypada na okres kwiecień-czerwiec i wrzesień-październik. W różnych zajęciach edukacyjnych bierze udział corocznie około dwóch tysięcy osób.

Nadleśnictwo bierze cykliczny udział w konkursach: "Na tropach przyrody" organizowanym przez Regionalną Dyрекcję LP w Pile, "Nie wypalaj, nie śmieć" organizowanym przez Powiat Czarnkowsko-Trzcianecki, "I ty posadź swoje drzewko" organizowanym przez Dyрекcję Generalną LP, a także czynnie uczestniczy w akcjach Sprzątanie świata i obchodach Dnia Ziemi.

W celu przybliżenia walorów przyrodniczych Nadleśnictwa Potrzebowice wydano folder Ścieżka przyrodniczo-edukacyjna Dziewanna oraz folder przedstawiający Ośrodek Edukacji Leśnej.

Współpraca

Poza szkołami nadleśnictwo współpracuje z lokalnymi samorządami gmin Wieleń i Drawsko, Domem Kultury w Wieleń, LOP w Krzyżu Wlkp. Organizując rajdy, konkursy i imprezy pozalokalne współpracujemy również z sąsiednimi nadleśnictwami. Nadleśnictwo współpracuje z I Programem Polskiego Radia, z Gazetą Poznańską i Głosem Wielkopolskim promując gospodarkę leśną, czy zamieszczając ofertę edukacyjną w lokalnym informatorze szkolnym "Jaką wybrać szkołę i uczelnię" oraz promuje lasy i leśnictwo w informatorach wydawanych przez Gminę Wieleń, Gminę Drawsko oraz Powiat Czarnkowsko-Trzcianecki.

Monika Bartłomiejczyk-Pikuła

Udostępnianie i kontakt

Ośrodek Edukacji Leśnej przy Nadleśnictwie Potrzebowice obsługiwany jest przez dwóch pracowników - liderów edukacji leśnej posiadających wykształcenie wyższe leśne. Z Ośrodka można korzystać w dni powszednie w godz. 7⁰⁰-15⁰⁰, po wcześniejszym uzgodnieniu z osobami odpowiedzialnymi. Korzystanie z Ośrodka jest nieodpłatne.

Adres: Nadleśnictwo Potrzebowice, Potrzebowice 1, 64-730 Wieleń
Tel. (067) 256 10 38
e-mail: potrzebowice@pila.lasy.gov.pl
www.pila.lasy.gov.pl/potrzebowice

Ośrodek MORZYCÓWKA w Nadleśnictwie Wałcz

Ośrodek Edukacji Przyrodniczo-Leśnej i Ekologicznej Morzycówka Nadleśnictwa Wałcz został utworzony w 2004 r. Położony jest w uroczym otoczeniu lasów dębowo-bukowych i jezior, w niewielkiej odległości od miasta. Dojazd do Ośrodka Edukacji z Wałcza wiedzie ulicą Chopina.

Ośrodek Morzycówka

Piękny drewniany pawilon dydaktyczno-wystawienniczy oraz ścieżka przyrodniczo-leśna są otwarte dla wszystkich, którzy chcą poznawać i podziwiać ten malowniczy zakątek Pojezierza Wałeckiego. W Ośrodku mieści się sala dydaktyczna na 40 miejsc siedzących. Obiekt posiada zaplecze kuchenne i sanitariaty. Pomoce dydaktyczne: mikroskopy, lupy, tablice dydaktyczne, tablice magnetyczne, gabloty entomologiczne, próbki drewna, spreparowane zwierzęta, trofea myśliwskie, bogata biblioteczka, wideoteka i płytoteka z filmami i programami dydaktycznymi o tematyce przyrodniczej oraz sprzęt: ekran, projektor multimedialny, komputer z oprogramowaniem, urządzenie wielofunkcyjne (drukarka, skaner, kopiarka) video, DVD, nagłośnienie z mikrofonem bezprzewodowym.

Oferta edukacyjna

Oferta edukacyjna Ośrodka skierowana jest głównie do dzieci i młodzieży z przedszkoli i szkół wszystkich szczebli powiatu wałeckiego, osób dorosłych oraz turystów przebywających na terenie powiatu i miasta Wałcza.

W Ośrodku realizowane są zajęcia o tematyce przyrodniczej prowadzone zarówno w sali dydaktycznej jak również na trasie ścieżki przyrodniczo-leśnej i arbo-

retum. Tematyka zajęć uzależniona jest głównie od pory roku i wcześniej uzgadniana z nauczycielem. Nauczyciele prowadzą zajęcia z różnych przedmiotów programowych, szkół wszystkich poziomów nauczania, w oparciu o tematykę leśną, korzystając z pomocy merytorycznej osoby zajmującej się edukacją w Nadleśnictwie Wałcz.

Corocznie, w Ośrodku organizowane jest sympozjum ekologiczne uczniów ze szkół gimnazjalnych z miasta i gminy Wałcz, gminny konkurs wiedzy przyrodniczej i ekologicznej na poziomie szkół podstawowych, konkurs recytatorski "Wiosną pięknieje świat...", Światowy Dzień Ziemi, Sprzątanie Świata, Święto Pieczonego Ziemniaka, Wigilia w Lesie.

Dzieci sprawują opiekę nad ścieżką edukacyjną i arboretum. Nauczyciele nauczania początkowego w Wałczu prowadzą comiesięczne zajęcia realizując programy autorskie powstałe we współpracy z Ośrodkiem Morzycówka. W edukacji młodzieży ze szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych uczestniczy Straż Leśna prowadząc zajęcia o szkodnictwie leśnym. W sali pawilonu dydaktyczno-wystawienniczego, przy płomieniach ognia w kominku, odbywają się lekcje z wiedzy o lesie i pracy leśników, gry, zabawy i konkursy oraz projekcje prezentacji multimedialnych filmów przyrodniczych.

Wystawa prac dzieci w sali Ośrodka Edukacji Przyrodniczo-Leśnej

Laureaci Konkursu Ekologiczno-Przyrodniczego w sali dydaktycznej Morzycówki

Przystanek na ścieżce przyrodniczo-leśnej z platformą widokową na Jezioro Raduńskie

Ścieżka i arboretum

Obiekty towarzyszące Ośrodkowi Edukacji to ścieżka przyrodniczo-leśna i arboretum. Oferujemy zajęcia w lesie, na ścieżce przyrodniczo-leśnej o długości 3 km, na której znajduje się 13 przystanków z tablicami tematycznymi. Podczas spaceru przez bukowy i dębowy las poznajemy gatunki drzew i krzewów, budowę lasu, charakterystykę zwierząt zamieszkujących nasze lasy, prezentujemy pomnikowe dęby. W połowie drogi, nad jeziorem Raduń Mały znajduje się miejsce na ognisko.

Arboretum założone zostało w 2005 roku. Posadzono tu już ponad 100 gatunków roślin i ich odmian. Wyróżniamy 12 zbiorowisk roślinnych: drzewa i krzewy higrofilne, rośliny bagienne, byliny światłolubne, byliny znoszące półcień, rośliny okrywowe, alpinarium, kolekcję jałowców, pnącza, rododendrony i azalie, łąkę kwietną, rośliny wodne i drzewa.

Frekwencja i współpraca

Corocznie Ośrodek odwiedza około trzech tysięcy uczestników zajęć i imprez organizowanych i współorganizowanych przez Nadleśnictwo Wałcz. Uczestnikami najczęściej są dzieci ze szkół podstawowych a najchętniej wybieraną formą edukacji są zajęcia terenowe.

Ośrodek Nadleśnictwa Wałcz współpracuje ze szkołami na terenie powiatu wałeckiego w zakresie organizacji zajęć i imprez akcyjnych, Wojewódzkim Funduszem Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Szczecinie w zakresie refundacji wyposażenia Ośrodka oraz szkoleń w ramach Zachodniopomorskiej Sieci Ośrodków Edukacji Ekologicznej, prasą i telewizją w ramach promocji i reklamy, miejscowymi kołami łowieckimi w ramach organizacji i współfinansowania konkursów.

Magdalena Marchwiak

Zdjęcia: Magdalena i Dariusz Marchwiak

Udostępnianie i kontakt

Ośrodkiem zajmuje się osoba z wyższym wykształceniem leśnym. Z Ośrodka mogą korzystać zorganizowane grupy po wcześniejszym uzgodnieniu terminu pobytu, od poniedziałku do piątku w godzinach 7⁰⁰-15⁰⁰. Korzystanie z oferty edukacyjnej jest bezpłatne. Istnieje możliwość skorzystania z miejsca na ognisko. Koszt ogniska 40 zł (+VAT) dla grup szkolnych i pozaszkolnych do 15 osób, 80 zł (+VAT) dla grup powyżej 15 osób.

Adres: Nadleśnictwo Wałcz, ul. Kołobrzaska 1, 78-600 Wałcz tel. (067) 250 08 94, fax (067) 258 29 32, e-mail@pila.lasy.gov.pl. Osoba odpowiedzialna za edukację przyrodniczo-leśną: tel. kom. 660 448 871.

OŚRODEK EDUKACJI przy Nadleśnictwie Zdrojowa Góra

Ośrodek Edukacji Przyrodniczo-Leśnej przy Nadleśnictwie Zdrojowa Góra na terenie Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Pile powstał w 2005 roku. Spotkania leśników z grupami dzieci, młodzieży i dorosłych odbywają się w Ośrodku oraz w punkcie edukacji przyrodniczo-leśnej na terenie szkoły leśnej w Dobrzycy.

W Ośrodku Edukacji oraz w szkółce leśnej są 40-osobowe sale do prowadzenia zajęć, ścieżki z tablicami edukacyjnymi, niewielkie pomieszczenia kuchenne, w których można przygotować np. herbatę dla uczestników wyprawy oraz wiaty i miejsca na ogniska. Wprowadzono opłatę 20 zł brutto za opał na ognisko. Dla celów edukacyjnych wykorzy-

stywany jest również Rezerwat Krajobrazowy Kuźnik, który ze względu na swoje położenie i walory przyrodnicze, jest doskonałą bazą edukacyjną dla dzieci i młodzieży z Pily i okolic.

Edukacja leśna

Edukacja prowadzona jest w wymienionych wyżej obiektach edukacyjnych

oraz na terenach leśnych, w szkołach i przedszkolach. Tematykę dostosowuje się do zagadnień proponowanych przez nauczyciela, wcześniej uzgodnionych, uwzględniających wiek i możliwości dzieci oraz warunki pogodowe. Pracownicy nadleśnictwa starają się, aby uczestnicy czynnie brali udział w spotkaniu. W tym celu wprowadza się podział na grupy, dzieci angażują do pracy swoje zmysły: węch, wzrok, słuch, smak. Staramy się, aby każde dziecko miało do wykonania jakieś zadanie.

Wyposażenie dydaktyczne Ośrodka

Ośrodek posiada bogate wyposażenie dydaktyczne: pudełka z lupkami do obserwacji okazów, lupy, mikroskopy ręczne, mikroskopy szkolne, kompas, lornetki, testery pH, kolekcje skał, popularnych rud metali, skamieniałości. Posiadamy także kolekcję preparowanych zwierząt: królika, lisa, parę saren, łanię daniela, wilka, dziką, borsuka, kuny, tchórza, bażanty,

Sala dydaktyczna Ośrodka Zdrojowa Góra. Fot. Anna Kałka

Punkt edukacji w szkółce leśnej w Dobrzycy. Fot. Anna Kałka

labędzie i inne. W ramach współpracy Okręgowe Muzeum im. Stanisława Staszica w Pile udostępniło Ośrodkowi ekspozycje: kozicę, niedźwiedzia brunatnego, orla i gluszcza. Podczas spotkań z dziećmi i młodzieżą wykorzystywany jest sprzęt multimedialny (telewizor, wideo, DVD, komputer przenośny, rzutnik).

Współpraca i frekwencja

Współpracujemy z Zespołem Szkół Specjalnych w Rządzkowie, gdzie uczęszczają dzieci i młodzież z upośledzeniem w stopniu ciężkim. Realizowane programy są programami autorskimi wychowawców pracujących z dziećmi. Bierzemy udział w organizacji Aktywnej Majówki, razem z Lokalną Organizacją Turystyczną Dolina Gwdy, w Leśnym Rajdzie Rowerowym organizowanym przez pięć sąsiednich nadleśnictw oraz w corocznej edycji konkursu Na tropach przyrody.

Współpracujemy z Ośrodkiem Doskonalenia Nauczycieli w Pile. Organizujemy warsztaty dla nauczycieli, mające na celu przybliżenie wiedzy o lesie, uczestniczymy w międzyszkolnych turniejach ekologicznych, kształtujących postawy proekologiczne dzieci i młodzieży szkolnej. W wyniku współpracy z Młodzieżowym Domem Kultury w Pile wydaliśmy kalendarz z pracami dzieci ukazującymi piękno naszych lasów. Na wystawach MDK można zobaczyć zdjęcia z terenów naszego nadleśnictwa. Współpracujemy z Sanktuarium Maryjnym w Skrzatuszu.

Punkt i Ośrodek Edukacji Przyrodniczo-Leśnej przeznaczone są dla zorganizowanych grup. Przeciętnie w skali roku odwiedza nasze miejsca edukacyjne około 4500 osób, z czego: ośrodek - 2 tys. osób, punkt edukacyjny w szkółce leśnej - 2,2 tys. osób, rezerwat przyrody - 300 osób. Największą grupę odwiedzających stanowią dzieci z przedszkoli i szkół podstawowych.

Anna Kałka

Udostępnianie i kontakt

Ośrodek jest udostępniany zorganizowanym grupom od poniedziałku do piątku w godz. 8⁰⁰-15⁰⁰, po wcześniejszym uzgodnieniu terminu i tematu spotkania.

Zajęcia edukacyjne w Ośrodku i Punkcie Edukacji prowadzi trzech pracowników nadleśnictwa posiadających wykształcenie leśne, w tym pracownik, który posiada uprawnienia pedagogiczne.

Adres: Ośrodek Edukacji Przyrodniczo-Leśnej Zdrojowa Góra, Aleja Poznańska 126, 64-920 Pila.

Tel. (067) 214 26 67, fax (067) 214 26 68, e-mail: zdrojowa@pila.lasy.gov.pl

Ośrodek ZWIERZYNIEC w Nadleśnictwie Złotów

Ośrodek Edukacji Przyrodniczo-Leśnej i Ekologicznej Zwierzyniec w Nadleśnictwie Złotów na terenie Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Pile utworzono w 2002 roku. Na prowadzonych w nim zajęciach miejscowi leśnicy przekazują wiedzę o otaczającym środowisku przyrodniczym, metodach jego ochrony oraz uczą odpowiedzialności za jego stan.

Edukacja przyrodniczo-leśna jest jednym z ważnych zadań w pracy leśników. Aby społeczeństwo mogło lepiej współdziałać na rzecz ochrony i zachowania lasów potrzebne jest kształtowanie postaw przyjaznych naturze oraz wzbogacanie wiedzy o lesie i gospodarce leśnej.

Zielona Klasa

Zielona Klasa znajdująca się w siedzibie Nadleśnictwa Złotów może pomieścić do 40 osób. Posiada bogate wyposażenie do projekcji multimedialnej, specjalną kamerę edukacyjną do obserwacji przyrody, współpracującą z mikroskopem stereoskopowym i mikroskopami biologicznymi oraz aparat i kamerę cyfrową, a także: kompas, lornetki, specjalne pudełka do zbioru i obserwacji owadów, lupki i liczne przyrządy pomiarowe. Zaplecze dydaktyczne wzbogacają gabloty botaniczne, entomologiczne, kolekcje skał i minerałów, tablice, klucze i atlasy do oznaczania roślin, grzybów i zwierząt. Posiadamy liczne ciekawe okazy naturalne, w tym przekroje drzew, spreparowane zwierzęta, sezonowo zasiedlany szklany ul oraz punkt meteorologiczny do przepro-

wadzenia zajęć związanych z pomiarem stanu pogody i analizą pogodowych zjawisk.

Dla mniejszych grup odwiedzających Ośrodek utworzono, w oddzielnym pomieszczeniu, małe laboratorium, gdzie znajdują się mikroskopy z licznymi preparatami przedstawiającymi elementy świata roślin i zwierząt, zestawy preparacyjne, siła glebowe i inne.

Arboretum

Przy siedzibie Nadleśnictwa Złotów znajduje się także szkółka leśna z sadzonkami drzew liściastych i iglastych oraz arboretum leśne, w którym kolekcjonuje się rośliny drzewiaste i krzewiaste w celu ukazania ich różnorodności. Arboretum podzielone jest na kwatery stanowiące oddzielne typy siedliskowe z odpowiadającymi im zbiorowiskami roślinnymi, co jest pomocne w realizacji tematów z zakresu botaniki i dendrologii.

Ścieżki dydaktyczne

Atrakcyjność lekcji prowadzonych na terenie Parku Zwierzyniec podnoszą ścieżki dydaktyczne:

• **Ścieżka pierwsza LEŚNA** - przedstawia zagadnienia związane z gospodarką leśną i pracą leśnika. Na 11 przystankach, informuje o zasadach zachowania się w lesie, budowie i zagrożeniach lasów, o poszczególnych działach prowadzonej przez leśników gospodarki, do której należy hodowla, ochrona i użytkowanie lasu.

• **Ścieżka druga BOTANICZNA** - jest ścieżką pieszą i rowerową, która poprzez ponad 20 przystanków, prezentuje podstawowe gatunki rodzimych drzew.

• **Ścieżka trzecia ŁOWIECKA** - przedstawia podstawowe gatunki zwierząt leśnych, a także umożliwia lepsze zrozumienie zagadnień związanych z prowadzoną przez człowieka gospodarką łowiecką.

• **Ścieżka czwarta POZNAWCZA** - prezentuje ciekawostki ze świata przyrody, przedstawia charakterystykę przyrodniczą Parku oraz opisuje elementy kultury regionu.

przeżycia nie tylko dla uczestników zajęć w Ośrodku Edukacji ale także i dla miejscowej społeczności.

Współpraca i frekwencja

Ośrodek Edukacji współpracuje ze Stowarzyszeniem Przyjazna Edukacja, Miejską Biblioteką Publiczną oraz z władzami miasta. Poprzez techniki dramy, śpiewu i muzyki, współtworzy edukację regionalną. Ośrodek uczestniczy także w organizacji imprez kulturalnych m.in.

Euro Eco Meeting, Leśnego Rajdu Rowerowego oraz wielu konkursów np. fotograficznego, Cztery pory roku, Wypalanie traw, Rzeźba w parku, Na tropach przyrody.

Ośrodek Edukacji Zwierzyniec jest czynny przez cały rok. Średnio rocznie odwiedza nas około 4 tys. osób. Dominują dzieci z przedszkoli i szkół podstawowych stanowiąc 50 proc. frekwencji.

Adam Pulit

Udostępnianie i kontakt

Ośrodek funkcjonuje od poniedziałku do piątku, w godzinach 7⁰⁰-15⁰⁰. W ramach zajęć udostępniane są materiały i pomoce dydaktyczne. Zajęcia nie stanowią zamkniętej całości, jesteśmy elastyczni i otwarci na różne propozycje. Uczestnictwo w zajęciach jest bezpłatne, po wcześniejszym uzgodnieniu terminu osobiście lub telefonicznie z kierownikiem Ośrodka Adamem Pulitem pod nr. tel. 067 256 1134 lub 067 263 3471. Dla chętnych istnieje możliwość przygotowania ogniska za opłatą 31 zł.

Adres: Ośrodek Edukacji Przyrodniczo-Leśnej, Nadleśnictwo Złotów; al. P. J. Lenne 1, 77-400 Złotów; e-mail: zwierzyniec@pila.lasy.gov.pl, e-mail: zlotow@pila.lasy.gov.pl

W Parku przy ścieżkach znajduje się leśna klasa, która ułatwia prowadzenie zajęć w terenie. Dodatkowa atrakcja parku Zwierzyniec jest "ośmiornica" - skrzyżowanie ośmiu dróg zgodnie ze stronami świata oraz oryginalne rzeźby wykonane w zakorzenionych, ściętych pniach drzew. Przy siedzibie nadleśnictwa znajduje się także wiata, gdzie istnieje możliwość przygotowania ogniska, parking leśny oraz ławki i miejsca wypoczynku.

Zagroda dla zwierząt

Niewątpliwie największą atrakcją dla dzieci i młodzieży stanowi zagroda dla zwierząt, której celem jest prezentacja typowej dla naszych lasów zwierzyny dzikiej. W zagrodzie znajdują się dziki, danieli i muflony. Dodatkowo, w wykonanych czterech wolierach, znajdujących się w bezpośrednim sąsiedztwie siedziby nadleśnictwa, mieszkają przedstawiciele zwierzyny drobnej - zające, króliki i kuropatwy. Możliwość bezpośredniej obserwacji zwierząt jest ciekawym doświadczeniem i daje bogate

Zajęcia w Zielonej Klasie. Fot. Małgorzata Lorek

Na trasie ścieżki dydaktycznej. Fot. Małgorzata Lorek

OŚRODEK W JEDLNI

Ośrodek Edukacji Ekologicznej i Integracji Europejskiej Lasów Państwowych w Jedlni Letnisko rozpoczął działalność w 1978 roku. Zlokalizowany jest na terenie gminy Jedlnia Letnisko, powiat radomski, województwo mazowieckie, w odległości 12 km od Radomia. Ośrodek znajduje się na terenie zarządzanym przez Nadleśnictwo Radom w otulinie Puszczy Kozienickiej, która wchodzi w skład Leśnego Kompleksu Promocyjnego Puszcza Kozienicka na terenie Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Radomiu.

W skład Ośrodka w Jedlni wchodzi kilka obiektów: „Pod Dębem” (99 miejsc noclegowych), „Niezapominajka” (31 miejsc noclegowych), budynek administracyjny (4 wielofunkcyjne sale wykładowe wyposażone w najnowszy sprzęt audiowizualny, salę restauracyjną (130 miejsc) oraz Leśna Klasa do prowadzenia typowych zajęć edukacyjnych na świeżym powietrzu z możliwością rozpalenia ogniska.

Działalność edukacyjna Ośrodka

Działalność edukacyjna prowadzona w Ośrodku ma szeroki zakres jeśli chodzi o przekrój wiekowy i społeczny uczestników, a jej zasięg można określić jako lokalny, regionalny jak również ogólnopolski czy międzynarodowy.

Działalność lokalna prowadzona jest dla przedszkoli, szkół podstawowych, gimnazjów, szkół średnich oraz wyższych w formie pogadanek, prelekcji oraz lekcji terenowych na bazie ścieżek przyrodniczo - leśnych z wykorzystaniem rowerów, które są na wyposażeniu Ośrodka lub zaprzęgów konnych jeśli organizator sobie życzy.

Działalność regionalna i ogólnokrajowa to "Zielone Szkoły" w formie kilkudniowych zajęć prowadzonych dla dzieci szkół podstawowych, gimnazjów i liceów jak również organizowane przez nas konkursy przyrodnicze z wiedzy o lesie, festyny, pikniki, imprezy rocznicowe (jubileusze) z udziałem mediów (prasy, radia i telewizji). Do nich zaliczamy: Święto Polskiej Niezapominajki, Dzień Ziemi na Polach Mo-

kotowskich w Warszawie, Targi Turystyczne w Warszawie, Obchody Dni Lasu.

Działalność międzynarodowa to organizacja pobytu kolonijnego dla dzieci z Kazachstanu oraz pobyt grupy parafian z Wiednia. W programie m.in. zapoznanie z ochroną środowiska na przykładzie działalności LKP Puszcza Kozienicka oraz LKP Puszcza Świętokrzyska, zapoznanie się z funkcjami lasu tj. kulturowymi, historycznymi i społecznymi oraz poznanie walorów turystycznych regionu.

Dla osób odbywających szkolenia, sympozja i konferencje w Ośrodku organizujemy zajęcia rekreacyjne na terenie LKP Puszcza Kozienicka, podczas których prezentowane są walory przyrodnicze oraz pokazana praca leśnika i jej efekty na rzecz ochrony środowiska.

Przygotowujemy też wystawy tematyczne np.: stała ekspozycja obrazów o tematyce przyrodniczej i łowieckiej, wystawa o tematyce leśnej z okazji Święta Edukacji Narodowej, wystawa z okazji Święta Niepodległości pt. Jeszcze Polska nie zginęła..., wystawa "Walory turystyczne i edukacyjne Puszczy Kozienickiej" na targi turystyczne.

Inne działania edukacyjne: zaprezentowanie kultury regionu z okolic Puszczy

Kozienickiej w trakcie trwania festynu z okazji Dnia Ziemi na Polach Mokotowskich w Warszawie, edukacja przyrodniczo-leśna dzieci i dorosłych w LKP Puszcza Kozienicka zaprezentowana na "Królewskich Źródłach" przy Nadleśnictwie Kozienice, organizacja rowerowej akcji wakacyjnej pt. Śladami Królewskich Źródeł - co tygodniowe rajdy rowerowe dla dzieci z rodzin najuboższych i podopiecznych z Caritasu oraz dorosłych, miłośników turystyki rowerowej, organizacja akcji Sprzątanie Świata we współpracy z nadleśnictwami, LKP Puszcza Kozienicka, LOP, Urzędem Miasta Radom, CEE w Radomiu, cykl audycji w Radiu Rekord na temat walorów turystyki leśnej i środowiska przyrodniczego Puszczy Kozienickiej, wykonanie ścieżki edukacyjnej przyrodniczo-leśnej LKP Puszcza Kozienicka (tablica główna + 10 tablic tematycznych).

Tekst i zdjęcia: **Ośrodek Edukacji i Integracji Europejskiej Lasów Państwowych w Jedlni**

Udostępnianie i kontakt

W realizacji zadań edukacyjnych wykorzystujemy własne programy oraz wykwalifikowaną kadrę nadleśnictw wchodzących w skład LKP Puszcza Kozienicka, jak również pracowników Kozienickiego Parku Krajobrazowego i Centrum Edukacji Ekologicznej w Radomiu. Goście przebywający w naszym Ośrodku mają dostęp do książek, broszur, prasy oraz filmów o tematyce przyrodniczo-leśnej i ekologicznej.

Prowadzimy działalność edukacyjną przez cały rok oraz proponujemy ich uczestnikom dogodne formy płatności. Stwarzamy wyjątkową możliwość łączenia konferencji z aktywnym wypoczynkiem oferując szeroki zakres dodatkowych usług.

Adres: Ośrodek Edukacji Ekologicznej i Integracji Europejskiej LP, ul. Płuzańskiego 30, 26-630 Jedlnia – Letnisko.
Tel./fax: (048) 322 10 11, (048) 322 16 00, tel. kom. 0603 894 712
e-mail: olp@oeelp-jedlnia.com.pl
www.oeelp-jedlnia.com.pl

Sala wykładowa Ośrodka Edukacji Ekologicznej w Jedlni

Występ dzieci podczas Święta Polskiej Niezapominajki

Tablica informacyjna o LKP Puszcza Kozienicka

◀ Ośrodek Edukacji przy
przy Nadleśnictwie Kliniska

tyczną, czy też zakup pamiątek w punkcie handlowym. Ośrodek jest również organizatorem wielu konferencji, prelekcji,

OŚRODEK EDUKACJI przy Nadleśnictwie Kliniska

Ośrodek Edukacji Przyrodniczo-Leśnej przy Nadleśnictwie Kliniska w Leśnym Kompleksie Promocyjnym Puszczy Szczecińskiej na terenie Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Szczecinie funkcjonuje od czerwca 1997 roku. Ośrodek znajduje się przy siedzibie Nadleśnictwa Kliniska. Położony jest wśród borów sosnowych w sercu Puszczy Goleniowskiej, 30 km od centrum Szczecina, przy trasie międzynarodowej A3 Szczecin - Świnoujście i przy trasie kolejowej Szczecin - Goleniów.

W Ośrodku Edukacji znajduje się sala dydaktyczno-konferencyjna na 100 osób, wyposażona w sprzęt audiowizualny, komputer, z możliwością projekcji na dużym ekranie, dostępem do Internetu, a ponadto dwie sale wystawowe, w których prezentowane są czasowe wystawy o tematyce przyrodniczej. W skład Ośrodka wchodzi również biblioteka z czytelnia i punkt informacyjno-gastronomiczny.

Ośrodek w Kliniskach posiada bogate zaplecze dydaktyczne (m.in. gabloty botaniczne, entomologiczne, zielniki, lupy, mikroskopy, kompasy). Obiekt został wybudowany bez barier architektonicznych, dzięki czemu jest dostępny dla osób niepełnosprawnych.

Oferta edukacyjna Ośrodka

Ośrodek utworzony został głównie z myślą o dzieciach i młodzieży. Lekcje przyrody prowadzone są według hasła "poznać, przeżyć, zrozumieć" umożliwia-

jące przyswojenie wiedzy o lesie i leśnictwie w sposób niekonwencjonalny.

Zajęcia odbywają się przede wszystkim na świeżym powietrzu w formie gier i zabaw dydaktycznych. Bardzo często w programie znajduje się także prelekcja, projekcja filmu, zwiedzanie ekspozycji przyrodniczych, spacer ścieżką dydaktyczną, ognisko. Dla najmłodszych dużą atrakcją jest plac zabaw. Do dyspozycji uczestników są również dwie zadaszone "Zielone klasy".

Zainteresowane szkoły mogą wziąć udział w programie "Zbliżenia z lasem", w ramach którego organizowany jest m.in. cykl zajęć w czterech porach roku. Udział w tym programie dla uczestników kończy się uzyskaniem dyplomu "młodego leśnika", a dla opiekuna uzyskaniem certyfikatu "leśnego wtajemniczenia".

Turystom indywidualnym oferowane jest zwiedzanie stałych i czasowych ekspozycji przyrodniczych, prezentowanych zarówno w obiektach Ośrodka jak i w ich sąsiedztwie, spacer ścieżką dydak-

tyczną. Uczestniczy też w imprezach edukacyjnych w kraju i za granicą.

Nie tylko nauka

Wizyta w Ośrodku to także interesująca forma spędzenia wolnego czasu. Pobliskie lasy są atrakcyjne pod względem przyrodniczym, obfitują w jagody i grzyby. Dlatego, aby umożliwić korzystanie z tych walorów, utworzona została sieć ścieżek rowerowych (przy jednej z nich, w dolinie urokliwej rzeki Iny, znajduje się wieża widokowa), trasy konne, miejsca odpoczynku.

Obiekty towarzyszące

Przy Ośrodku Edukacji przygotowane inne obiekty służące edukacji. Są to: ścieżka spacerowo-dydaktyczna z 16 przystankami dydaktycznymi, na których można zapoznać się z funkcjonowaniem ekosystemu leśnego oraz działaniami leśników mającymi na celu ochronę, utrzymanie i racjonalne użytkowanie lasu, "Klasa bez ścian" - plac dydaktyczny z 12 tablicami edukacyjnymi oraz "Zielona sala" - zabudowana wiata edukacyjna z miejscem na ognisko, wyposażona w ławy i stoły. Wiele emocji wśród odwiedzających wywołuje też poznawanie lasu na "ścieżce zmysłów".

Wydawnictwa

Opracowania własne: folder "Nadleśnictwo Kliniska" (w trzech wersjach językowych: polskiej, niemieckiej, angielskiej),

"Leśne ABC" - broszury edukacyjne, album "Kraina Puszczy i Bagien", pocztówki przyrodnicze (16 wzorów), plakaty edukacyjne dotyczące zagrożeń wynikających z wypalania traw, przewodnik po ścieżce spacerowo-dydaktycznej, folder "Bliżej lasu" - oferta dydaktyczna Ośrodka Edukacji Przyrodniczo-Leśnej przy Nadleśnictwie Kliniska (wersja polska, niemiecka i angielska). Ponadto Ośrodek udostępnia zainteresowanym polskie i zagraniczne wydawnictwa przyrodnicze.

Frekwencja i współpraca

Każdego roku Ośrodek odwiedza blisko 100 tys. osób, z czego 50 tys. bierze udział w zorganizowanych formach zajęć. Takich jak zielone lekcje, warsztaty, konferencje, konkursy czy imprezy plenerowe.

Ośrodek współpracuje z licznymi instytucjami, organizacjami pozarządowymi, szkołami, uczelniami, jednostkami administracji państwowej i samorządowej realizującymi działania z zakresu edukacji ekologicznej. Przyjaciele Ośrodka, głównie pedagodzy tworzą grupę "twórczej edukacji". Z Wojewódzkim Funduszem Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Szczecinie oraz Gminą Goleńców zawarta jest wieloletnia umowa o współpracy. W 2006 roku Ośrodek był koordynatorem działań podejmowanych przez Sieć Ośrodków Edukacji Ekologicznej w ramach "Porozumienia zawartego na rzecz rozwoju edukacji ekologicznej i przyrodniczej w województwie zachodniopomorskim".

Arlęta Siarkiewicz-Hoszowska

Udostępnianie i kontakt

W Ośrodku zatrudnione są dwie osoby. W zakresie ich czynności oprócz edukacji leśnej wpisane są również obowiązki związane z ochroną przyrody, zagospodarowaniem turystycznym, leśnym kompleksem promocyjnym oraz public relations.

Biuro Ośrodka czynne jest w dni powszednie w godzinach od 7:00 do 15:00. Grupy zorganizowane przyjmowane są po uprzednim zgłoszeniu telefonicznym. Odpłatność (na dzień 30.10.2006r.): grupy szkolne uczestniczące w zajęciach dydaktycznych - 2,00 zł od uczestnika, 40,00 zł od grupy za przygotowanie ogniska.

Adres: Ośrodek Edukacji Przyrodniczo-Leśnej przy Nadleśnictwie Kliniska, Pucko 1, 72-123 Kliniska
Tel. (091) 4312130 lub (091) 4181470
wew. 30, fax (0-91) 418-15-60
e-mail: edukacja@szczecin.lasy.gov.pl,

Wystawa „Las dawniej i dziś” w Ośrodku w Kliniskach

Edukacja najmłodszych miłośników lasu

Zielona Sala – wiata edukacyjna w lesie

◀ Punkt Informacji Przyrodniczo-Leśnej w Glinnej

Informacji, siedzibie nadleśnictwa oraz powiatowych i gminnych centrach informacji turystycznej, a także sieci informacji turystycznych w Szczecinie.

ZIELONA KLASA w Nadleśnictwie Gryfino

Punkt Informacji w Glinnej

Punkt o charakterze zielonej klasy (zadaszona wiatka na 70 osób) wyposażony jest w drewniane ławy i stoły oraz wkom-

Punkt Informacji Przyrodniczo-Leśnej w Glinnej na terenie Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Szczecinie otwarty został w 1997 roku. Jego lokalizacja na obszarze jednego z najpiękniejszych polskich kompleksów leśnych - Puszczy Bukowej oraz sąsiedztwo Ogrodu Dendrologicznego w Glinnej decydują o dużym społecznym zainteresowaniu działaniami edukacyjnymi podejmowanymi tu przez gospodarza - Nadleśnictwo Gryfino.

Obręb Rozdoły Nadleśnictwa Gryfino, całe nadleśnictwa Trzebież i Kliniska, Ośrodek Dydaktyczno-Muzealny Świdwie oraz fragment Lasów Miejskich tworzą Leśny Kompleks Promocyjny Puszcze Szczecińskie. Kompleks ten obejmuje lasy położone wokół szczecińskiej aglomeracji miejskiej. Sąsiedztwo ponad 400 tysięcznej, szczecińskiej aglomeracji miejskiej oraz mniejszych miast ościennych sprawia, że choć przygotowana przez Nadleśnictwo Gryfino oferta edukacyjna adresowana jest w głównej mierze do zorganizowanych grup dzieci i młodzieży, nie brakuje w niej również propozycji kierowanych do osób dorosłych.

Edukacja dla wszystkich

Priorytetem działalności dydaktycznej nadleśnictwa jest – wynikająca z charakteru obiektów i ich dużej popularności wśród mieszkańców Szczecina – chęć dotarcia do jak najszerszej grupy osób odwiedzających je we własnym zakresie (np. w trakcie weekendowego odpoczynku). Stąd też tematyka i przekaz ścieżek czy placów dydaktycznych stworzone zosta-

ły w uniwersalnej konwencji - przydatnej zarówno w trakcie zajęć zorganizowanych jak i indywidualnych pobytów, w trakcie których prezentowaną na tablicach wiedzę uzupełnić można z przygotowanych dla tej grupy odbiorców mini przewodników.

Duży nacisk położono również na szeroką działalność popularyzacyjną i informacyjną, wspieraną licznymi wydawnictwami (foldery, ulotki, informatory, przewodniki, albumy) adresowanymi do wszystkich osób zainteresowanych lokalnymi zasobami przyrodniczymi obszaru nadleśnictwa, edukacją i turystyką. Nadleśnictwo opracowuje i wydaje również publikacje multimedialne (diaporamy, płyty edukacyjne, edukacyjny serwis internetowy). Działalność wydawnicza możliwa jest dzięki wsparciu Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Szczecinie, lokalnych samorządów oraz instytucji lub firm zainteresowanych tutejszą działalnością edukacyjną. Materiały i publikacje dostępne są w kasie ogrodu dendrologicznego, w Punkcie

ponowany we wnętrzu obiektu kominek. Dysponuje również niezbędnymi mediami (woda oraz energia elektryczna). Wydzielone zaplecze edukacyjne może pełnić rolę kuchni, co ma istotne znaczenie w przypadku organizacji szkoleń czy konferencji.

W bezpośrednim otoczeniu wiaty zlokalizowany jest parking dla samochodów osobowych i autokarów, plac zabaw dla dzieci, boisko oraz dodatkowa, zadaszona wiatka z miejscem na ognisko. Korzystanie z obiektu w ramach pobytów edukacyjnych lub turystycznych jest nieodpłatne. Opłatą objęte są natomiast pobyty okolicznościowe, na które istnieje możliwość jego wynajmu lub przygotowywane przez obsługę Punktu ogniska (kominek).

Z uwagi na specyfikę obiektu (jego ogólnodostępny charakter) nie ma tu możliwości gromadzenia zbiorów bibliotecznych czy organizowania wystaw stałych. Głównym profilem działalności Punktu są zajęcia terenowe prowadzone w oparciu o obiekty o charakterze dydaktycznym oraz sieć punktów terenowych zlokalizowanych w Puszczy Bukowej i Arboretum w Glinnej. Na odbywających się w Punkcie zajęciach kameralnych, stanowiących podsumowanie zajęć terenowych wykorzystywany jest nowoczesny sprzęt multimedialny i pomoce dydaktyczne (np. gry, zestawy tropów, mikroskopy, prezentacje multimedialne, filmy itp.), z których wiele wykonanych jest według pomysłów autorskich pracowników nadleśnictwa. Wpływa

to niewątpliwie na pełniejszą realizację głównego założenia programowego Punktu jakim jest nauka przez zabawę stanowiącą ciekawą alternatywę dla szkolnej ławy. Scenariusze zajęć wykorzystywane na zajęciach dostosowywane są każdorazowo do pory roku i wieku uczestników. Pomysł "wesołego" oceniania pracy zespołów (pieczątki z zabawnymi rymowaniami) oraz system każdorazowego nagradzania zwycięskich grup podgrzewają dodatkowo atmosferę zajęć, dopingując jednocześnie do efektywniejszej pracy. Zajęcia prowadzone są bezpłatnie.

Inne formy edukacji

Głównymi formami działalności dydaktycznej, realizowanymi z udziałem grup zorganizowanych są, obok wspomnianych zajęć terenowych i kameralnych:

1. Warsztaty i seminaria, w tym warsztaty dla kadry nauczycielskiej placówek oświatowych współpracujących z nadleśnictwem, czy wakacyjne warsztaty dla dzieci i młodzieży z okolicznych miejscowości, odbywające się pod hasłem "Lato Leśnych Ludzi", realizowane wspólnie ze Związkiem Harcerstwa Polskiego;
2. Plenery malarskie i fotograficzne dla dzieci i młodzieży szkolnej oraz słuchaczy Uniwersytetu Trzeciego Wieku;
3. Konkursy fotograficzne, plastyczne i wiedzy przyrodniczej, w tym realizowane wspólnie z Ośrodkiem Edukacji Przyrodniczo-Leśnej w Kliniskach, Zespołem Parków Krajobrazowych Doliny Dolnej Odry, Miejskim Domem Kultury w Gryfinie czy placówkami oświatowymi oraz konkursy o zasięgu krajowym. Przy ich realizacji nadleśnictwo obejmuje patronat i wspiera te placówki, które wyrażą chęć wzięcia w nich udziału (Czysty las, I ty posadź swoje drzewko);

4. Imprezy plenerowe, np:

- festyn Dni Otwarte Lasu organizowany w wybrany weekend czerwca dla wszystkich przyjezdnych połączony z prelekcjami (dotyczącymi myślistwa, uprawy roślin ozdobnych, sadownictwa), zwiedzaniem Arboretum pod opieką przewodnika, "dyżurem leśników" przybliżających zainteresowanym arkana swojej pracy, stoiskami konkursowymi "Tropem leśnych tajemnic" czy "Sprawdź czy byłbyś z Ciebie leśnik" oraz licznymi zabawami familijnymi;
- udział w imprezach ponadregionalnych, np. Targi Rolne w Barzkowicach, Szczecińskie Spotkania Organizacji Pozarządowych "Pod Platanami", a także lokalnych jak festyny i turnieje wsi;
- imprezy edukacyjno-turystyczne "Tropem tajemnic historii" i "Wędrówki śladami przyrody" adresowane do mieszkańców Szczecina odbywające się po trasach związanych z miejscami historycznymi i kulturowymi oraz ciekawymi pod względem przyrodniczym zakątkami Puszczy Bukowej.

Frekwencja

Z przygotowanej oferty korzysta co roku około 10 tys. osób. Warto nadmienić, że z uwagi na specyfikę utworzonych obiektów edukacyjnych realizacja wspomnianych form ma miejsce w ujęciu sezonowym, tj. od marca do listopada, a podana frekwencja dotyczy również działalności realizowanej w sezonie.

Edukacja zimą

W harmonogramie działań edukacyjnych znajdują się także propozycje realizowane przez nadleśnictwo w miesiącach zimowych. W tym okresie planowane są zazwyczaj bloki tematyczne prezentowane na terenie placówek oświatowych,

świetlic lub w siedzibie nadleśnictwa. W opracowywaniu merytorycznym i ich prowadzeniu biorą często udział przedstawiciele z zaprzyjaźnionych z nadleśnictwem kół łowieckich czy organizacji o charakterze pozarządowym. Przykładem może być tu cykl prelekcji "Tajemnice Lasu" (realizowanych wspólnie z myśliwymi) adresowanych do uczniów szkół podstawowych i gimnazjalnych, których celem jest prezentacja lasu i jego bogactwa w powiązaniu z zagadnieniami z zakresu gospodarki leśnej i łowieckiej. Zajęcia tego typu przeprowadzane są również dla mieszkańców Gryfina, a ich realizacja połączona z konkursami i mini festynem przyjmowana jest z dużym entuzjazmem. Z tej formy edukacji korzysta około 1000 osób.

Dzięki wdrożeniu programu "Leśny Patron", przyporządkowującemu wszystkim pracownikom terenowej Służby Leśnej placówki oświatowe z obszaru nadleśnictwa, zwiększył się również udział przedsięwzięć edukacyjnych realizowanych samodzielnie przez kadrę leśną. Ma to szczególne znaczenie z uwagi na przypisanie całości obowiązków związanych z szeroko pojętą działalnością edukacyjną i promocją nadleśnictwa oraz zagospodarowaniem turystycznym i ochroną przyrody jednemu pracownikowi merytorycznemu nadleśnictwa.

Arboretum

Jednym z najcenniejszych i najciekawszych obiektów o charakterze edukacyjnym, naukowym i społecznym, będącym pod opieką Nadleśnictwa Gryfino jest Ogród Dendrologiczny w Glinnej. Zgromadzona tu kolekcja drzew i krzewów głównie egzotycznych daje wyobrażenie o pięknie i ponadczasowej trwałości świata

Leśna gawęda przy kominku w Punkcie Informacji Przyrodniczo-Leśnej w Glinnej

Tablice edukacyjne przy Punkcie Informacji.
Fot. Tadeusz Chrzanowski

roślin. Kształt kolekcji liczącej obecnie ponad 600 gatunków i odmian jest wynikiem ponad 30 lat pracy opiekuna naukowego placówki prof. Jerzego Tumiłowicza. Obiekt, którego historia sięga lat 30-tych XIX wieku słynie w Polsce z największych okazów niektórych drzew obcego pochodzenia oraz z możliwości uprawy nowo wprowadzanych do polskich kolekcji gatunków drzew i krzewów sadzonych tu po raz pierwszy z uwagi na sprzyjającą uprawie klimat i mikroklimat. Do prawdziwych rarytasów dendrologicznych rosnących w arboretum zaliczyć można największy w Polsce okaz jodły olbrzymiej, egzemplarze: orzesznika pięciolistkowego, kuningamii i metasekwii chińskiej, cedrzyńców kalifornijskich, tulipanowców chińskich czy ponad 70 gatunków i odmian klonów.

Arboretum w Glinnej udostępniane jest zwiedzającym od 15 marca do 31 października w godzinach 9⁰⁰-18⁰⁰ w dni powszednie i 10⁰⁰-19⁰⁰ w weekendy. Wstęp na teren ogrodu objęty jest opłatą wynoszącą 2,50 zł (osoby dorosłe) i 1,50 zł (dzieci i młodzież).

Ścieżki i place edukacyjne

Edukacja terenowa prowadzona jest również w oparciu o utworzoną w roku 1997, ścieżkę dydaktyczną "W poszukiwaniu tajemnic Zielonego Łądu" prezentującą wybrane zagadnienia dotyczące ekosystemów leśnych, gospodarki leśnej oraz lokalnych zasobów przyrodniczych Puszczy Bukowej. W arboretum funkcjonuje ścieżka zatytułowana "Sekrety roślin". Dodatkowym uzupełnieniem zaplecza edukacyjnego są place dydaktyczne "Leśne ABC..." i "Drzewa naszych lasów" stanowiące alternatywę do prowadzenia zajęć z grupami nie dysponującymi wystarczającą ilością czasu do odbycia zajęć w Puszczy Bukowej. Ciekawostką jest plac dydaktyczny o charakterze wystawy cza-

sowej, na którym przy pomocy zestawów specjalnie opracowanych tablic zmieniających cyklicznie lub wykonywanych w razie potrzeb na bieżąco prezentowane są lokalne zasoby przyrodnicze obszaru Puszczy Bukowej (flora, fauna, ciekawostki historyczne) oraz efekty warsztatów i plenerów.

Razem łatwiej. Słowo o współpracy

Szerokie poparcie merytoryczne, organizacyjne i niekiedy finansowe dla inicjatyw edukacyjnych nadleśnictwa ze strony samorządów lokalnych (Urzędów Gmin Kołbaskowo, Gryfino, Stare Czarnowo), organizacji i instytucji pozarządowych o profilu edukacyjnym i przyrodniczym (Liga Ochrony Przyrody, Klub Przyrodników, Centrum Doradztwa i Doskonalenia Nauczycieli), uczelni (Uniwersytet Szczeciński, Akademia Rolnicza w Szczecinie) czy współpracujących na co dzień szkół stanowi niewątpliwie najlepszy dowód na celowość dalszego rozwoju tej niezwykle ważnej choć dodatkowej dziedziny pracy jednostek Lasów Państwowych. Bez odpowiednio dobranego zaplecza zaprzyjaźnionych fachowców i pedagogów nie miałyby sensu tworzone przez nadleśnictwo dla potrzeb działalności Punktu roczne plany czy Program Edukacji Leśnej Społeczeństwa. Dodatkowym aspektem motywacyjnym jest możliwość wymiany doświadczeń z kilkunastoma ośrodkami edukacji z terenu województwa zachodniopomorskiego, realizującymi podobny profil działalności, zrzeszonymi porozumieniem powołanym z inicjatywy Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Szczecinie.

Niezwykle istotna jest również współpraca z lokalnymi tygodnikami prasowymi. Dzięki ich uprzejmości stworzone zostały prowadzone przez nadleśnictwo

działy "Wieści z lasu" na łamach których prezentowana jest szeroko pojęta tematyka związana z lasami i leśnictwem w ujęciu lokalnym i ogólnopolskim.

Las w sieci czyli edukacja wirtualna...

Duże zainteresowanie działalnością edukacyjną prowadzoną przez nadleśnictwo zdecydowało o uruchomieniu w marcu 2006 roku strony internetowej, na łamach której prezentowana jest całość zagadnień związanych z edukacją. Pod adresem www.glinna.pl zapoznać można się z posiadaną przez Nadleśnictwo Gryfino bazą dydaktyczną i formami zajęć. Dodatkowym aspektem edukacyjnym są zakładki "zdjęcie, odgłos czy zakątek miesiaca". Dla nauczycieli stworzony został odrębny dział, w którym zamieszczane są karty pracy, scenariusze i pomysły na zajęcia prowadzone w oparciu o zaplecze edukacyjne nadleśnictwa. Naszą stronę w Internecie odwiedza miesięcznie – średnio – tysiąc osób. Jej obecność "w sieci" usprawniła zdecydowanie przepływ informacji, stając się jednocześnie doskonałym forum do lokalnej (choć nie tylko) wymiany doświadczeń, pomysłów i spostrzeżeń dotyczących edukacji i naszego "leśnego podwórka".

Lidia Kmiecńska

Zdjęcia: Dział LKP, Nadleśnictwo Gryfino

Kontakt

Adres: Nadleśnictwo Gryfino, ul. 1 Maja 4, 74-100 Gryfino
Tel./fax 091 416 22 59
lub 091 416 34 42 – Dział LKP
e-mail: gryfino@szczecin.lasy.gov.pl
www.glinna.pl,
www.szczecin.lasy.gov.pl/gryfino

W Ogrodzie Dendrologicznym

Dzieci na zajęciach terenowych

OŚRODEK EDUKACJI w Woźniwodzie

Ośrodek Edukacji Przyrodniczo-Leśnej przy Nadleśnictwie Woźniwoda w Leśnym Kompleksie Promocyjnym Bory Tucholskie na terenie Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Toruniu, powstał w 1996 roku. Centralną część obiektu zajmuje dwupoziomowa sala, w której znajdują się ekspozycje związane z lasem, gospodarką leśną, łowiectwem; jest także kącik wystawowy i projekcyjny.

Sala ekspozycyjna

Sala ekspozycyjna ma niepowtarzalną architekturę wnętrza z dominującą, drewnianą konstrukcją oraz bogatym wystrojem. W Ośrodku Edukacji znajduje się również salka z dziesięcioma stanowiskami komputerowymi i komputerem centralnym z urządzeniami peryferyjnymi: rzutnikiem

multimedialnym, TV plazmowym, kamerą i mikroskopem edukacyjnym oraz sprzętem nagłaśniającym. Ośrodek posiada podręczną biblioteczkę oraz wideotekę. Na potrzeby edukacji i udostępniania lasu opracowano i wydano zestaw folderów, a także ofertę edukacyjną w formie multimedialnej.

Oferta edukacyjna

Standardowa oferta edukacyjna obejmuje zwiedzanie Ośrodka i zajęcia na ścieżce dydaktycznej z przewodnikiem. W ramach działalności Ośrodek organizuje również: konkursy o tematyce leśnej, wystawy, warsztaty, cykl pt. Lekcja w lesie dla klas VI, zajęcia dla grup o rozszerzonych zainteresowaniach przyrodniczych, spotkania tematyczne. W sąsiedztwie Ośrodka znajduje się ścieżka dydaktyczna, Zielona Szkoła, ścieżka sportowa, dobrze wyposażone pole biwakowe oraz punkty edukacji: Klasa pod Dębem i Biologiczna oczyszczalnia ścieków.

Frekwencja i współpraca

Ilość osób odwiedzających Ośrodek kształtuje się na poziomie ok. 14-15 tys. rocznie. Jest to przede wszystkim młodzież szkół podstawowych i gimnazjalnych (ok. 50%), następnie młodzież szkół ponadgimnazjalnych (30%) oraz pozostali: dorośli, dzieci przedszkolne (20%). Najczęściej realizowane formy edukacji to

Zajęcia w sali komputerowej Ośrodka

Zajęcia w Ośrodku Edukacji Przyrodniczo-Leśnej

Zajęcia w terenie na ścieżce sportowej

lekcje w terenie (tematyka różna) i lekcje w Ośrodku Edukacji Przyrodniczo-Leśnej (propedeutyka wiedzy o lesie i gospodarce leśnej) na bazie ekspozycji ośrodka. Największa aktywność edukacyjna ośrodka przypada na okres od kwietnia do końca października.

W zakresie prowadzenia edukacji przyrodniczo-leśnej nadleśnictwo współpracuje przede wszystkim ze szkołami podstawowymi leżącymi na swoim terenie, Liceum Ogólnokształcącym i Zespołem Szkół Leśnych i Agrotechnicznych w Tucholi oraz Tucholskim Parkiem Krajobrazowym. Współpraca polega na organizowaniu wspólnych akcji, współuczestniczeniu w tworzeniu i realizacji projektów oraz współpracy w opracowywaniu i opiniowaniu planów edukacyjnych nadleśnictwa.

Tekst i zdjęcia: **Waldemar Wencel**

Udostępnianie i kontakt

Na etacie nadleśnictwa jest jedna osoba zajmująca się edukacją przyrodniczo-leśną. Ośrodek otwarty jest w godzinach 7⁰⁰-15⁰⁰ od poniedziałku do piątku. Przyjmuje przede wszystkim grupy zorganizowane, które wcześniej umówiły termin i uzgodniły tematykę zajęć. Korzystanie z usług nadleśnictwa w zakresie edukacji przyrodniczo-leśnej jest nieodpłatne.

Adres: Nadleśnictwo Woźiwoda,
89-504 Legbąd,
Tel. 052 336 09 10
e-mail: woziwoda@torun.lasy.gov.pl
www.woziwoda.torun.lasy.gov.pl
Ośrodek Edukacji Przyrodniczo-Leśnej
Tel. 052 336 09 35
e-mail: woziwoda.oep@torun.lasy.gov.pl

Ośrodek Edukacji Zielona Szkoła w Woźiwodzie w Leśnym Kompleksie Promocyjnym Bory Tucholskie na terenie Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Toruniu został oddany do użytku pod koniec 1998 roku. Od 1 stycznia 1999 roku, na dziesięć lat, obiekt został wydzierżawiony spółce cywilnej ED-EKO z Tucholi. Zgodnie z umową dzierżawca ma obowiązek prowadzenia działalności ekologiczno-edukacyjnej dla dzieci i młodzieży w zakresie oraz według tematyki wskazanej przez Nadleśnictwo Woźiwoda.

Wypożyczenie szkoły

Budynek Zielonej Szkoły położony jest na starej bindudze nad rzeką Brdą w sąsiedztwie pola biwakowego. Znajdują się w nim cztery sale noclegowe (łącznie 37 miejsc), sala wykładowa, zaplecze kuchenne oraz sanitariaty. Jest to obiekt całoroczny. Na wyposażeniu szkoły jest prosty sprzęt laboratoryjny oraz sprzęt obserwacyjny i turystyczny ułatwiający i uatrakcyjnijający prowadzenie zajęć terenowych.

W sali wykładowej znajduje się szereg pomocy dydaktycznych, w tym tablice edukacyjne oraz gabloty ze zbiorami przyrodniczymi.

Program i formy zajęć

Podstawą działalności edukacyjnej Zielonej Szkoły jest program pod nazwą "Obserwuj, ucz się i zostaw w spokoju". Istotą tego programu jest, jak podkreśla dzierżawca obiektu, jego elastyczność. Nie stanowi on zamkniętej całości lecz

Zajęcia na ścieżce dydaktycznej

◀ Budynek Zielonej Szkoły w Woźniwodzie usytuowany jest nad rzeką Brdą

podstawowych i gimnazjalnych (ponad 70%) i szkół średnich (ok. 20%). W zakresie edukacji przyrodniczo-leśnej Zielona Szkoła współpracuje głównie z Nadleśnictwem Woźniwoda, ale także z Tucholskim Parkiem Krajobrazowym i Muzeum Borów Tucholskich.

Tekst i zdjęcia: **Waldemar Wencel**

ZIELONA SZKOŁA w Woźniwodzie

jest otwarty na różne propozycje, jak i na dopisywanie nowych pomysłów, będących efektem praktycznej pracy z dziećmi i wzajemnych inspiracji twórczych.

Zgodnie z programem szkoła oferuje następujące formy zajęć: lekcje w terenie, prowadzenie pogadań, zajęcia laboratoryjne, organizację konkursów, plenerów, wystaw, zawodów, spotkania z ludźmi lasu oraz uczestnictwo w życiu gospodarczym Nadleśnictwa Woźniwoda. Najczęściej realizowaną formą zajęć są kilkugodzinne lekcje terenowe z godziną pogadanką w, położonym nieopodal,

Ośrodku Edukacji Przyrodniczo-Leśnej Nadleśnictwa Woźniwoda.

Edukacja i rekreacja

W okresie letnich i zimowych wakacji Zielona Szkoła organizuje kilkunastodniowe obozy ekologiczne, w ramach których realizowane są bloki edukacyjne z wykorzystaniem wszystkich ww. form edukacji. W połączeniu z edukacją Zielona Szkoła oferuje także zajęcia o charakterze rekreacyjnym, sportowym, kulturalnym i integracyjnym. Z oferty tej korzysta rocznie ok. 8-9 tys. osób, głównie młodzieży szkół

Udostępnianie i kontakt

Zajęcia prowadzą dwaj trenerzy edukacji - absolwenci leśnictwa. Przyjmowanie grup, w tym ustalenie organizacji zajęć, wymaga wcześniejszego (z kilkumiesięcznym wyprzedzeniem) uzgodnienia z dzierżawcą obiektu. Działalność usługowa Zielonej Szkoły w zakresie prowadzenia edukacji jest odpłatna.

Adres: Zielona Szkoła Woźniwoda, Woźniwoda, 89-504 Legbąd, tel. 052 336 09 37

Adres dzierżawcy Zielonej Szkoły: ED-EKO, ul. Świecka 15, 89-500 Tuchola, Tel.: 052 334 59 26, 052 334 34 08, kom. 0 602 243 932.

e-mail: ed-eko@tuchola.pl
www.ed-eko.tuchola.pl

Sala wykładowa w Zielonej Szkole

Lekcja w terenie dla odwiedzających Zieloną Szkołę

korzystać z zielników, kluczy do oznaczania roślin i zwierząt oraz innej literatury fałszywej. Można też korzystać z projektora multimedialnego i rzutnika pisma.

Letnia Klasa przeznaczona jest dla małych grup, gdyż może pomieścić jednocześnie do 24 osób. Jest przydatna do prowadzenia zajęć w dwóch podgrupach - jedna przebywa w terenie, druga w Klasie, po czym następuje zamiana. Dodatkowo organizowane są tutaj wystawy pokonkursowe, warsztaty i kameralne spotkania.

Obiekty towarzyszące

Korzystając z edukacji w Letniej Klasie można zapoznać się z obiektami edukacyj-

b. Ścieżka Przyrodniczo-Dydaktyczna Jelenia Wyspa przebiegająca urokliwymi zakątkami rezerwatu przyrody Bagna Nad Stążką. Długość ścieżki, w kształcie pętli, wynosi 3,5 km. Ścieżka prezentuje - na poszczególnych przystankach - charakterystyczne zbiorowiska roślinne występujące na terenie Borów Tucholskich oraz niektóre zagadnienia z zakresu ochrony przyrody i prowadzenia gospodarki leśnej. Ścieżka posiada bardzo atrakcyjne zagospodarowanie: mostki nad rzeczką, pomost ponad torfowiskiem, wieżę obserwacyjną z widokiem na największe w Borach Tucholskich torfowisko niskie oraz liczne urządzenia związane z zagospodarowaniem i ochroną lasu.

c. Izba leśna, mieszcząca się w odrestaurowanej piwnicy nadleśnictwa. Zgromadzono tu między innymi stary sprzęt

LETNIA KLASA przy Nadleśnictwie Tuchola

Letnia Klasa jest obiektem edukacyjnym Nadleśnictwa Tuchola. Powstała w 1999 roku. Położona jest przy siedzibie nadleśnictwa w Gołębku, w pobliżu szosy prowadzącej z Tucholi do Tlenia, w odległości 7 km od Tucholi. Znajduje się na terenie Leśnego Kompleksu Promocyjnego Bory Tucholskie, w Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Toruniu.

Letnia Klasa jest jednoizbowym, drewnianym budynkiem usytuowanym na terenie Parku Dendrologicznego Nad Stążką. Obiekt pozwala na łączenie zajęć terenowych z kameralnymi, prowadzonymi już "pod dachem", co służy utrwalaniu zdobytej w lesie wiedzy. W Letniej Klasie można

nymi Nadleśnictwa Tuchola znajdującymi się w najbliższym sąsiedztwie. Są to:

a. Park Dendrologiczny Nad Stążką z kolekcją ponad 150 gatunków drzew i krzewów. Na terenie Parku wytyczono alejki oraz wykonano kładkę ponad terenem podmokłym. Poszczególne gatunki drzew i krzewów są trwale oznakowane tabliczkami.

ręczny wykorzystywany dawniej do prac w lesie.

d. Sala edukacji w siedzibie nadleśnictwa, pełniąca również funkcję sali konferencyjnej z eksponatami, gablotami edukacyjnymi oraz podręczną biblioteczką.

Anna Wedel-Sala

Udostępnianie i kontakt

Letnia Klasa jest czynna w sezonie letnim gdyż nie jest to obiekt ogrzewany. Jest udostępniana od poniedziałku do piątku w godz. od 7⁰⁰ do 15⁰⁰. Z zajęć w Letniej Klasie można korzystać samodzielnie - rezerwując wcześniej obiekt lub skorzystać z pomocy leśnika. Zajęcia, na tematy proponowane i oczekiwane przez nauczyciela, prowadzi leśnik z przygotowaniem pedagogicznym. Wymagają one każdorazowo wcześniejszych uzgodnień. Na miejscu istnieje możliwość - odpłatnego - przygotowania ogniska w zadaszonej wiacie.

Adres: Nadleśnictwo Tuchola, z siedzibą w Gołębku, 89-500 Tuchola
Tel. (052) 334 80 05, 334 80 73, fax (052) 334 80 04
e-mail: tuchola@torun.lasy.gov.pl, www.tuchola.torun.lasy.gov.pl/

Przed budynkiem Letniej Klasy w Nadleśnictwie Tuchola. Fot. Anna Wedel-Sala

Na ścieżce Jelenia Wyspa. Fot. Tadeusz Chranawski

Izba Przyrodniczo-Leśna im. Jana Pawła II w Podzamczu w Nadleśnictwie Garwolin na terenie Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Warszawie powstała w 2005 roku. Położona jest przy trasie biegnącej wzdłuż prawobrzeżnej Wisły, 2 km od historycznej miejscowości Maciejowice.

Izba znajduje się w oficynie po dawnej posiadłości Zamoyskich w Zespole Parkowo-Palacowym w Podzamczu koło Maciejowic. Oficyna sąsiaduje z dworkiem z XVIII wieku i zabytkowym parkiem. Nieopodal znajdują się inne zabytki, m.in. drewniany młyn z 1850 roku, a także liczne pomniki przyrody oraz ponad dwudziestohektarowy kompleks stawów. Z uwagi na toczące się niegdyś w tym rejonie walki z udziałem Tadeusza Kościuszki przebiega tędy "Szlak Kościuszkowski", którym odbywają się coroczne jesienne rajdy. Obok dworku w Podzamczu znajduje się legendarne miejsce odpoczynku rannego Kościuszki.

Izba Leśna

W izbie wyodrębniono kilka części: główna sala wystawiennicza, aneks łowiecki i zaplecze techniczne. W sali wystawienniczej prezentowane są następujące zagadnienia przyrodnicze: przegląd głównych gatunków drzew i krzewów leśnych - przekroje pni, elementy zielnikowe, nasienne; rośliny chronione lasów garwolińskich - mini wystawa fotograficzna; mała rezerwa w Nadleśnictwie Garwolin - zdjęcia obiektów, akwarium z rodzimymi gatunkami roślin i zwierząt wodnych; drewno - przegląd gatunków, budowa drewna, ciekawostki; przegląd leśnych grzybów pasożytniczych; ochrona lasu - metody ochrony, owady leśne i ślady żerowania w drewnie, hodowla owadów w insektariach; przegląd narzędzi stosowanych w leśnictwie; diora-

IZBA LEŚNA w Podzamczu

ma - panorama lasu liściastego, z ekspozycją wybranych gatunków zwierząt.

W pomieszczeniu zainstalowany jest rzutnik multimedialny i ekran, umożliwiające pokazy filmów i prezentacji. W aneksie łowieckim zobaczyć można kolekcję trofeów łowieckich: wieńce danieli i jeleni, parostki sarny, oręza dzików, medaliony cietrzewi, a także łosia i jelenia. Ponadto znajduje się tu kolekcja ptaków leśnych (wróblaki, sowy bataliony i inne). Ozdobą aneksu jest kominek, rzeźba św. Huberta oraz rzeźbione meble w stylu myśliwskim.

Zaplecze techniczne wyposażone jest w pomoce dydaktyczne: biblioteczkę, magnetyczne tablice edukacyjne, zestaw akcesoriów do badania i obserwacji przyrody: lornetki, lupy, wagę elektroniczną, mikroskop z zestawem preparatów mikroskopowych i przyrządami do preparowania i inne. Mikroskop można podłączyć do rzutnika multimedialnego poprzez kamerę. W 2006 roku Nadleśnictwo Garwolin wydało folder promujący obiekty edukacji przyrodniczo-leśnej, w tym Izbę Przyrodniczo-Leśną w Podzamczu.

Oferta edukacyjna

W Izbie prowadzone są zajęcia kameralne obejmujące prezentację ekspozycji i prezentacji multimedialnych. Na wyposażeniu obiektu znajduje się również cyfrowy aparat fotograficzny umożliwiający tworzenie archiwum zdjęć przyrodniczych wykorzystywanych do tworzenia wystaw, prezentacji multimedialnych, wydawnictw, a także do strony internetowej nadleśnictwa.

W zależności od potrzeb i liczebności odwiedzających Izbę grup prowadzone są zajęcia terenowe: warsztaty i zajęcia z wykorzystaniem pomocy dydaktycznych, a także aktywne formy edukacji (np.: lista rzeczy do szukania, paleta barw przyrody i inne). Często formą są też wycieczki do pobliskiego lasu i nad stawy. Obiekt jest również wykorzystywany do prowadzenia spotkań z nauczycielami szkół znajdujących się w zasięgu terytorialnym Nadleśnictwa Garwolin.

Obiekty towarzyszące

Przy izbie znajduje się zagospodarowane miejsce na ognisko z ławami i stołami. Z powodzeniem mieści się tu grupa pięćdziesięcioosobowa. Miejsce to wykorzystywane jest m.in. jako punkt zajęć dydaktycznych z dziećmi i młodzieżą. Planowane jest zadaszenie obiektu oraz stworzenie "leśnej klasy" wyposażonej w tablice dydaktyczne.

W budynku znajduje się kancelaria Leśnictwa Małamówka oraz przeciwpożarowy punkt obserwacyjny (komputerowy zestaw obserwacyjny z kamerą zamontowaną na wieży przeciwpożarowej).

Frekwencja

Z uwagi na wysokie walory historyczne, a także atrakcyjne położenie i dogodny dojazd (bliskość trasy nadwiślańskiej relacji Warszawa - Puławy) Podzamecz jest odwiedzane przez mieszkańców z całego powiatu garwolińskiego, powiatów ościennych, mieszkańców Warszawy, a także (szczególnie w okresie letnim) innych rejonów Mazowsza i Polski.

Diorama prezentująca las liściasty i wybrane gatunki zwierząt

Na wystawie w Izbie Przyrodniczo-Leśnej w Nadleśnictwie Garwolin

Rocznie obiekt odwiedza około 1500 osób. Przeważają uczniowie szkół podstawowych (50%), gimnazjaliści stanowią 20% odwiedzających, przedszkolaki - 20%, a pozostali to młodzież szkół ponad gimnazjalnych i osoby dorosłe. Do izby przyjeżdżają przeważnie grupy pięćdziesięcioosobowe, najczęściej w okresie wiosennym (do końca czerwca) oraz jesienią. Większość odwiedzających to grupy ze szkół powiatu garwolińskiego, ale zdarzają się również grupy z Warszawy i okolic. Większe grupy dzielone są na dwie części, z których jedna zwiedza izbę, a druga

udaje się w tym czasie na wycieczkę lub uczestniczy w zajęciach terenowych prowadzonych przy Izbie.

W zasięgu terytorialnym Nadleśnictwa Garwolin znajduje się blisko 130 szkół, przy czym 80 placówek stale współpracuje z nadleśnictwem. W 2005 roku w izbie zostało zorganizowane spotkanie z przedstawicielami wszystkich szkół z obszaru Nadleśnictwa Garwolin, co skutkuje wysoką frekwencją zwiedzających i wykorzystaniem obiektu.

Tekst i zdjęcia: **Lucyna i Jakub Błędowscy**

Udostępnianie i kontakt

Izbą opiekują się leśniczy i podleśniczy Leśnictwa Małamówka. Oprowadzają oni wycieczki po obiekcie i organizują zajęcia. Specjalista ds. edukacji i ochrony lasu dba o wyposażenie obiektu w pomoce dydaktyczne oraz zapewnia pomoc merytoryczną przy opracowywaniu zajęć terenowych. Przy okresowej, dużej frekwencji bierze również udział w prowadzeniu zajęć dydaktycznych.

Obiekt jest udostępniony do zwiedzania przez wycieczki szkolne po uprzednim telefonicznym uzgodnieniu terminu, od poniedziałku do piątku w godzinach 8⁰⁰-16⁰⁰. Istnieje również możliwość organizowania zajęć terenowych i ogniska w sąsiedztwie Izby. Korzystanie z obiektu jest bezpłatne.

Leśniczy Leśnictwa Małamówka, Podzamcze 7; 08-480 Maciejowice, tel. (025) 682 60 03. Nadleśnictwo Garwolin, Miętne, ul. Główna 3, 08-400 Garwolin, tel. (025) 684 11 40, (025) 684 11 58. e-mail: garwolin@warszawa.lasy.gov.pl, www.garwolin.warszawa.lasy.gov.pl

Leśny Kompleks Promocyjny Sudety Zachodnie został powołany zarządzeniem dyrektora generalnego Lasów Państwowych z 14 października 2004 roku. Ten nowo powstały, kolejny w Polsce, a pierwszy na Dolnym Śląsku w Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych we Wrocławiu kompleks promocyjny obejmuje swoim zasięgiem całe Góry Izerskie.

Góry Izerskie - najdalej wysunięte za zachód pasmo Sudetów było w latach osiemdziesiątych XX wieku miejscem nie tylko wielkoobszarowego uszkodzenia drzewostanu, ale destrukcji i rozpadu całego ekosystemu leśnego. Zjawisko to zostało nazwane kłeską ekologiczną, choć bardziej trafna nazwa to choroba spiralna ekosystemu leśnego. Zespół synergicznych czynników, w którym antropocentryzm stanowił największą wagę, doprowadził do usunięcia chorego lasu z powierzchni ponad 15 tysięcy ha. Jeden z najmniejszych, ale bardzo bogaty w doświadczenia i urokliwy Leśny Kompleks Promocyjny Sudety Zachodnie, z jedynymi swego rodzaju atrakcjami przyrodniczymi w skali Europy, obejmuje lasy górskie nadleśnictw Szklarska Poręba i Świeradów. Dodatkową atrakcją Gór Izerskich jest bezpośrednie sąsiedztwo czeskiej części Izer i bliski dojazd do granicy z Niemcami.

Centrum Edukacji i Promocji

W marcu 2006 roku zostało przygotowane i oddane do użytku dla LKP Sudety Zachodnie Koordynacyjne Centrum Edukacji i Promocji Przyrodniczo-Leśnej w Nadleśnictwie Świeradów. Ten nowy obiekt, przeznaczony nie tylko do celów edukacyjnych, wyposażony jest w najnowszej generacji sprzęt multimedialny. Przy wsparciu Regionalnej Dyrekcji LP we Wrocławiu i Funduszu Strukturalnego Interreg IIIa w dwóch salach jest możliwe organizowanie i prowadzenie konferencji i warsztatów tłumaczonych dodatkowo metodą symultaniczną na dwa języki. Zastosowane najnowsze technologie umożliwią prowadzenie innowacji jedynej w Lasach Państwowych.

Poza nowoczesnymi komputerami i oprogramowaniem Koordynacyjne Centrum wyposażone jest w projektor, nagłośnienie, aparaty i kamerę cyfrową, GPS-y, mikroskopy z kamerą i możliwością wyjścia na rzutnik. W dwóch klimatyzowanych salach, z których jedna na piętrze przystosowana jest do prowadzenia warsztatów

stanowiskowych może przebywać łącznie około 60 osób. W bezpośrednim sąsiedztwie Centrum znajdującego się tuż przy Nadleśnictwie Świeradów, planuje się

CENTRUM EDUKACJI w Nadleśnictwie Świeradów

utworzenia ogrodu dydaktycznego. Będzie to miejsce wyposażone w wiatę, domek drwala (do poznawania i promowania drewna) oraz ścieżkę edukacyjną, na której uczestnicy będą mogli zapoznać się nie tylko z unikalną formą roślinną, ale ujrzeć kawałek torfowiska górskiego. Projektowany ogródek będzie ogniwem łączącym warunki przyrodnicze z nowinkami technologicznymi. Każdy zainteresowany tematyką lasów, a zwłaszcza lasów izerskich będzie mógł skorzystać z Zielonego Internetu.

Ścieżki edukacyjne

Będąc w Górach Izerskich warto wybrać się na spacer po ścieżkach edukacyjnych położonych w urokliwych górskich starodrzewach ze świerkami, bukami, jodłami. Na przystankach dydaktycznych dowiadujemy się np. do czego służą pułapki feromonowe, w jakim celu grodzi się siatką uprawy leśne, co to jest mikoryza? itp. Na tablicach informacyjnych zamieszczono opisy drzew, krzewów i roślin runa jakie widzimy przed sobą podczas zwiedzania ścieżki oraz fotografie zwierząt, ja-

kie przy odrobinie szczęścia sami możemy spotkać w górskim lesie. Jedną z tych ścieżek mieści się tuż przy przejściu granicznym z Czechami w Świeradowie (Czeraniowie) w Leśnictwie Czerniawa (2,2 km), druga przy siedzibie Nadleśnictwa Szklarska Poręba (1,5 km)

Miłośnikom dalszych wędrówek pieszych, amatorom rowerów górskich, proponujemy udanie się na kolejne ścieżki:

1. Na projektowaną, od Świeradowa do Schroniska na Stogu Izerskim o długości 3 km, na której wędrujemy lasem ▶

Warsztaty dla nauczycieli w Centrum przy Nadleśnictwie Świeradów

Warsztaty dla młodzieży na ścieżce edukacyjnej

w poprzek warstw pokonując prawie 500 m wysokości względnej. Chociaż spacer tą ścieżką może dla mniej wprawionych piechurów być męczący, to jednak niekiedy ilość zużytej energii rekompensuje panorama na punktach widokowych. Obejmują one swoim tematem zagadnienia związane z przebyciem w tych lasach chorobą spiralną i ochroną ekosystemów leśnych. Po odpoczynku w schronisku można udać się dalej około 2 km (w jedną stronę) na wieżę widokową na Smrek (po stronie czeskiej), skąd rozciąga się zapadająca na długo w pamięci panorama całych Izer oraz Pogórza. Będąc w tym miejscu pocujemy się Europejczykami, jesteśmy jednocześnie w trzech państwach. Na pełne przejście należy zabezpieczyć sobie około 5-6 godzin.

2. Na projektowaną rowerową przebiegającą około 60 km przez najciekawsze i bogate przyrodniczo miejsca. Każdy miłośnik spragniony wrażeń przyrodniczo-estetycznych przeżyje w Izerach niezapomniane chwile. Tylko tutaj można przeżyć swoistą formę podróży w czasie i przestrzeni, ujrzyć to co jest odległe o tysiące kilometrów i nieosiągalne no i poznać najzimniejsze miejsce w Polsce. Jest nią największa płaskodenna dolina górską znajdującą się w największych w Polsce, a jednym z większych w Europie rezerwatów torfowisk górskich - Hala Izerska. Tutaj właśnie znajdują się pełne uroku i tajemnicze, pełne mrocznych tajemnic rezerваты "Torfowiska Izerskie" oraz "Torfowiska Doliny Izery".

W trakcie tej wędrowki oprócz waleń przyrodniczych i edukacyjnych uczestnik ścieżki może zapoznać się z ciekawą historią regionu, chociażby odwiedzając schronisko znajdujące się w sercu Izer "Chatka Górzysta" lub "Orle". Dzięki włączeniu w ścieżkę wątków związanych ze szklarstwem, będzie można dowiedzieć się jak dalece przyroda od wieków steruje kierunkami rozwoju naszego regionu. Występowanie surowców mineralnych niezbędnych do uzyskiwania masy szklanej, spowodowało, że już w średniowieczu zakładano w górach huty, produkujące cenne i poszukiwane szkło.

3. Dla miłośników 4 kółek oferujemy dojazd do miejscowości Chromiec (25 km od Szklarskiej Poręby), gdzie na zboczach

Grzbietu Kamienieckiego umiejscowiona jest przepiękna ścieżka edukacyjna "Jeleniówka". Ścieżka została urządzona przez Koło Łowieckie "Jeleń" Jelenia Góra we współpracy z Nadleśnictwem Szklarska Poręba. Liczy około 4 km długości i na jej zwiedzanie, w spokojnym tempie, należy zaplanować około 2 godz. Przybliżyć tu możemy sobie tematykę leśną, a w szczególności zagospodarowanie łowieckie lasów górskich. Na początku ścieżki znajduje się Ośrodek Edukacji Ekologicznej "Jeleniówka" Koła Łowieckiego "Jeleń", gdzie prowadzone są zajęcia z przyrody dla dzieci, młodzieży, warsztaty dla nauczycieli. Ścieżkę średniorocznie odwiedza ok. 1500 uczestników.

Współpraca

Koordynacyjne Centrum współpracuje z Regionalnym Centrum Edukacji Ekologicznej w Lubaniu oraz z Południowo-Zachodnim Forum Samorządu Terytorialnego Pogranicze przy realizacji warsztatów międzynarodowych dla dorosłych i młodzieży "Nasze Izery" i "Spacer Wiosenne" organizowanych dla państw znajdujących się na styku trzech granic. Równie owocna jak i interesująca współpraca oparta jest na parkach narodowych, a zwłaszcza: Karkonoskim, Babiogórskim, Tatrzańskim czy też Gorczańskim, którego ogólnopolski program edukacyjny "Czym skorupka za młodu nasiąknie, ..." realizowany jest przez dwa nadleśnictwa wchodzące w skład LKP.

Nadleśnictwo Świeradów realizuje cykliczne swój autorski program edukacyjno-warsztatowy "Zielony Rower", który jednorazowo obejmuje 3,5 tysiąca osób. Są to warsztaty przygotowane głównie dla edukatorów leśnych, w których uczestniczą nauczyciele i uczniowie na różnym poziomie nauczania. Poza krajowymi partnerami do współpracy zapraszani są również partnerzy z Czech i Niemiec, w tym również leśnicy. W ramach Euroregionu Nysa organizowane są raz na kwartał spotkania leśników i przyrodników z państw znajdujących się na styku trzech granic.

Zbigniew Kamiński

Zdjęcia: Nadleśnictwo Świeradów

OŚRODEK

Ośrodek Edukacji Leśnej w Nadleśnictwie Łądek Zdrój na terenie Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych we Wrocławiu powstał w 2004 roku.

W budynku nadleśnictwa zagospodarowano pokój łowiecki, w którym zgromadzono trofea łowieckie oraz eksponaty zwierząt. Jest też sala edukacyjna wyposażona w pomoce dydaktyczne, przeznaczona do prowadzenia zajęć lekcyjnych. Kolejne pomieszczenie to pokój wystawowy wykorzystywany do organizowania wystaw prac dzieci i młodzieży uczestniczących w konkursach przyrodniczych organizowanych przez nadleśnictwo, bądź we współpracy ze szkołami. Integralną częścią Ośrodka jest korytarz, który wykorzystano do prezentacji zielników umieszczonych na ścianach.

Tematy edukacji leśnej

Nadleśnictwo Łądek Zdrój we współpracy ze szkołami realizuje kilka projektów edukacyjnych. Dzieci i młodzież szkół podstawowych uczestniczą w projekcie "Uczymy się kochać drzewa" oraz "Ożywić pola", natomiast młodzież gimnazjalna w ramach projektu "Ożywić pola" poznaje ptaki i ich rolę w przyrodzie.

Na bazie sali edukacyjnej realizowanych jest szereg tematów zajęć, które z reguły są uzgadniane z nauczycielami i opiekunami grup odwiedzających Ośrodek. Są to np.: Mieszkańcy lasu, Budowa i funkcje lasu, Rozpoznawanie gatunków drzew, Rola mrówek, ptaków i nietoperzy w ochronie lasu, Owady szkodliwe dla lasu, Zagrożenia lasu, Formy ochrony przyrody, czy Hodowla sadzonek w szkołach leśnych.

Udostępnianie i kontakt

Szacuje się, że Koordynacyjne Centrum w Nadleśnictwie Świeradów odwiedzi rocznie 5 tysięcy osób. Nadleśnictwo Świeradów nie dysponuje miejscami noclegowymi lecz może pomóc w ich organizacji w wielu ośrodkach i pensjonatach znajdujących się w bezpośrednim sąsiedztwie.

Z pomieszczeń Koordynacyjnego Centrum Edukacji i Promocji Przyrodniczo-Leśnej jak też kompleksowej obsługi w środowisku leśnym na wybranej trasie, będą mogły skorzystać zorganizowane grupy po wcześniejszym ich zgłoszeniu.

Obiekt prowadzi pracownik Nadleśnictwa Świeradów Zbigniewa Kamińskiego.

Adres: Nadleśnictwo Świeradów, ul. 11-go Listopada 1, 59-850 Świeradów Zdrój
tel. (075) 78 16 333, fax (075) 78 16 633, tel. na biurko: 075 78 16 333 wew. 25
e-mail: biuro.swieradow@wroclaw.lasy.pl, e-mail: zbigniew.kaminski@wroclaw.lasy.pl
www.wroclaw.lasy.gov.pl

Formy edukacji

Ośrodek Edukacji wyposażony jest w liczne pomoce dydaktyczne, w tym projektor multimedialny. Część zajęć ma charakter prezentacji bogato ilustrowanej fotografiami, schematami, rysunkami pokazwanymi na ekranie. Inne zajęcia to prelekcja, pogadanka lub dyskusja z wykorzystaniem filmu przyrodniczego, bądź eksponatów i tablic edukacyjnych. W utrwalaniu i sprawdzaniu wiedzy uczestników edukacji wykorzystywane są testy, zagadki, rozsypanki wyrazowe.

Część tematów z zakresu edukacji leśnej realizowana jest w formie zajęć prowadzonych na terenie lasu. Las jest też

EDUKACJI LEŚNEJ w Łądku Zdroju

miejszem akcji ekologicznych, takich jak np. Sprzątanie lasu, Dzień Ziemi, dokarmianie zwierząt.

Współpraca w edukacji

Edukacja leśna społeczeństwa w Nadleśnictwie Łądek Zdrój skierowana jest przede wszystkim do dzieci i młodzieży z przedszkoli, szkół podstawowych, gimnazjów oraz szkół średnich. Innymi grupami odbiorców są: leśnicy, turyści, nauczyciele, studenci, a także członkowie działających stowarzyszeń regionalnych.

Najpoważniejszym partnerem nadleśnictwa w prowadzeniu edukacji leśnej społeczeństwa jest Śnieżnicki Park Krajobrazowy. Realizując swą działalność statutową Śnieżnicki PK chroni środowisko przyrodnicze również poprzez podnoszenie świadomości ekologicznej społeczeństwa. Zadaniem nadleśnictwa korzystają-

cego z obecności administracji parku krajobrazowego jest wspieranie merytoryczne, logistyczne i niekiedy finansowe poprzez współorganizację akcji, konkursów, udostępnianie miejsca na ekspozycje pokonkursowe, pomoc w tworzeniu nowych projektów, fundowanie nagród itp.

Kolejnym ważnym partnerem są miejscowe przedszkola i szkoły, w tym przede wszystkim nauczyciele biologii i przedmiotów przyrodniczych, bowiem dzieci i młodzież są głównie odbiorcami treści z zakresu edukacji leśnej. Pogadanki tematyczne spotykają się z wielkim zainteresowaniem szczególnie młodszych słuchaczy. Takie spotkanie w klasie z leśnikiem „mundurowym” pozostaje na długo w pamięci dzieci. Efekt edukacyjny jest jeszcze większy, gdy dzieci i młodzież szkolna uczestniczą w zajęciach na terenach leśnych.

Ważnym partnerem w prospołecznej działalności nadleśnictwa jest wałbrzyski oddział Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej we Wrocławiu - jako sponsor wielu przedsięwzięć edukacyjnych.

Tekst i zdjęcia: Jan Chilarski

Udostępnianie i kontakt

Zajęcia dydaktyczne w Ośrodku prowadzone są przez dwóch pracowników Nadleśnictwa Łądek Zdrój oraz przez dwóch pracowników Śnieżnickiego Parku Krajobrazowego. Ośrodek jest czynny w godzinach pracy nadleśnictwa (7:00 - 15:00). Termin i tematykę zajęć należy wcześniej uzgodnić z pracownikami Nadleśnictwa Łądek Zdrój.

Adres: Nadleśnictwo Łądek Zdrój, Strachocin 42, 57-550 Stronie Śląskie
tel. 074 814 14 39
e-mail: jan.chilarski@wroclaw.lasy.gov.pl

Trofea w pokoju łowieckim Ośrodka Edukacji w Łądku Zdroju

Wystawa „Leśne zwierzęta” w Ośrodku Edukacji w Łądku Zdroju

Na terenie Nadleśnictwa Wołów w Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych we Wrocławiu, od 2000 roku, funkcjonuje Centrum Edukacji Ekologicznej z izbą edukacyjną zlokalizowaną na terenie szkoły leśnej w Tarchalicach.

IZBA EDUKACYJNA Nadleśnictwa Wołów

Aby utworzyć izbę edukacyjną nadleśnictwo zmodernizowało i zaadaptowało istniejący na terenie szkoły leśnej drewniany budynek. Przy budynku przygotowano miejsce na ognisko oraz rozmieszczono barwne tablice o tematyce przyrodniczo-leśnej. Izba jest wyposażona w tablice dydaktyczne o tematyce związanej z poszczególnymi działami gospodarki leśnej, fotografie przyrody ziemii wołowskiej oraz prezentację ciekawych eksponatów świata owadów, szczególnie motyli występujących na terenie naszego nadleśnictwa.

Formy edukacji

Stosujemy różne formy edukacji: zielone lekcje prowadzone przez leśników, odbywające się głównie w lesie i częściowo w izbie edukacyjnej, różnego rodzaju gry i zabawy mające na celu przybliżyć wiedzę ogólnoleśną, konkursy tematycznie związane z lasem... Metodyka zajęć dostosowana jest do grupy wiekowej uczestników. W ramach edukacji ekologicznej prowadzimy także prelekcje i pogadanki w szkołach oraz Akcje Sprzątania Świata.

Frekwencja i współpraca

Centrum Edukacji Ekologicznej corocznie odwiedzają uczniowie szkół podstawowych, gimnazjalnych i średnich, przedszko-

laki oraz osoby dorosłe. Łączna liczba uczestników tych spotkań wynosi średnio około 1500 osób.

Prowadząc edukację ekologiczną społeczeństwa współpracujemy m.in. ze szkołami, Parkiem Krajobrazowym "Dolina Jezierzycy", Domem Kultury, Polskim Związkiem Łowieckim, Ligą Ochrony Przyrody, mediami (prasa, telewizja), parafiami, samorządami oraz ze Strażą Pożarną, Policją, Stowarzyszeniem "Partnerstwo Doliny Środkowej Odry".

Ścieżki edukacyjne

Rolę edukacyjną pełni także ścieżka rowerowa "w Krainie Odrzańskich Łęgów" i ścieżka przyrodnicza "Żurawie Siedliska". Ścieżka rowerowa ma długość 43 km biegnie przez malownicze obszary Parku Krajobrazowego Dolina Jezierzycy i projektowanego Odrzańskiego Parku Krajobrazowego. Podczas przejazdu turyści mogą zatrzymać się przy 12 przystankach, na których pokazane są m.in.: użytek ekologiczny Dolina Juszki, Wydmy Śródlądowe, Stawy pod Dębem, Izba Edukacji Leśnej, Łęgi Odrzańskie, Czapliniec.

Ścieżka przyrodnicza Żurawie Siedliska ma długość 3,2 km i biegnie wśród lasów, pól, łąk przylegających do północy do wsi Głębowice. Ustawiono na niej ta-

blice przystankowe: Park podworski, stare drzewa, ekoton na styku pól, łąk i lasów, duże stawy, lasy gospodarcze oraz ciek wodne. Przy rezerwacie przyrody "Odrzyska" znajduje się punkt przyrodniczo-edukacyjny z tablicami dydaktycznymi służącymi ukazaniu bogactwa przyrody i piękna otaczającego krajobrazu, ławkami i wiatą. Wspólnie ze Stowarzyszeniem "Partnerstwo Doliny Środkowej Odry" tworzymy kolejną ścieżkę archeologiczno-dydaktyczną, która prowadzi od dymarków w Tarchalicach poprzez osiem przystanków do Izby Edukacyjnej w Tarchalicach. Powstaje również ścieżka edukacyjna, która rozpoczyna się przy siedzibie nadleśnictwa, a kończy w Centrum Edukacji Ekologicznej w Tarchalicach.

Marek Matus, Beata Cieniawska-Kołodziej
Zdjęcia : Jacek Czepik

Kontakt

Prowadzeniem edukacji ekologicznej zajmują się pracownicy biura i terenu Nadleśnictwa Wołów.

Adres: Nadleśnictwo Wołów, ul. Leśna 37, 56-100 Wołów, tel. (071) 380 9361
e-mail: biuro.wolow@wroclaw.lasy.gov.pl

Przed izbą edukacyjną w Nadl. Wołów

Zajęcia na terenie szkoły leśnej w Tarchalicach

OŚRODEK EDUKACJI w Jeziorach Wysokich

Ośrodek w Jeziorach Wysokich otwarty został w 1998 roku. Położony jest w Leśnym Kompleksie Promocyjnym Bory Lubuskie obejmującym teren Nadleśnictwa Lubsko w zasięgu Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Zielonej Górze, w odległości 8 km od przejścia granicznego Zasieki - Forst (Niemcy).

Ośrodek Edukacji

Ośrodek stanowi samodzielnie funkcjonujące, oddalone o 16 km od siedziby nadleśnictwa w Lubsku, "gospodarstwo" o powierzchni około 3 ha, składające się z kilku obiektów. W drewnianej leśniczówce z 1926 roku znajduje się pięć sal wystawowych: hodowli lasu, ochrony lasu,

ochrony przyrody, użytkowania lasu oraz sala poświęcona kulturowej roli lasu. Wyposażenie sal edukacyjnych stwarza dobre warunki do dyskusji na temat związków człowieka z lasem i zasad prowadzonej przez leśników gospodarki leśnej opartej na idei zrównoważonego rozwoju, ponieważ zwiedza się je zawsze w obecno-

ści leśnika, który udziela dodatkowych wyjaśnień i odpowiada na pytania. Można tu także obejrzeć m.in. kolekcję szyszek drzew iglastych z różnych stron świata, eksponaty zielnikowe i zbiory nasion, eksponaty zwierząt (np. bielika), a także poznać dawne i współczesne narzędzia służące do pracy w lesie oraz wiele innych, interesujących eksponatów.

W osobnym budynku, obok Ośrodka, znajduje się sala konferencyjna (na ok. 60 osób), wyposażona w nowoczesny sprzęt multimedialny, biblioteczkę, leśną filmotekę i liczne pomoce dydaktyczne: plansze poglądowe, zestawy foliogramów, lornetki, lupy, sprzęt do badania czystości wody i in. W 2005 r. Ośrodek został przystosowany dla osób niepełnosprawnych.

Wydawnictwa własne Nadleśnictwa Lubsko i Ośrodka Edukacji w Jeziorach Wysokich:

1) informatory: Ośrodek Edukacji Przyrodniczo-Leśnej w Leśnym Kompleksie Promocyjnym Bory Lubuskie (2000), Leśny Kompleks Promocyjny Bory Lubuskie (2003), Rezerwat Przyrody Mierkowskie Wydmy,

2) przewodniki: Leśna ścieżka dydaktyczna Park Lubski (2003), Leśna ścieżka dydaktyczna Na Wąwozach (2005).

Program edukacyjny

Ośrodek Edukacji Przyrodniczo-Leśnej w Jeziorach Wysokich realizuje Program edukacji leśnej społeczeństwa dla LKP Bory Lubuskie, oparty o cele i założenia edukacji leśnej prowadzonej przez Lasy Państwowe. Wiodące projekty edukacyjne: 1) autorskie: "Lekcja w lesie o lesie", "Kulturowa rola lasu", "Od Sasa do lasa" (w przy-

Budynek główny Ośrodka Edukacji Przyrodniczo-Leśnej w Jeziorach Wysokich

gotowaniu), 2) projekt dla całej Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Zielonej Górze - "Wiosna bez płomieni". Po spełnieniu określonych wymagań nauczyciele mają możliwość uzyskania Certyfikatu Leśnego Wtajemniczenia, który posiada akceptację Lubuskiego Kuratora Oświaty.

PLAN WYCIECZKI DYDAKTYCZNEJ W RAMACH PROJEKTU "LEKCJA W LESIE O LESIE":

I. Faza wstępna - ok. 15 - 20 min.

1. Przyjazd grupy. Autokar zatrzymuje się na parkingu przy wieży obserwacyjno-widokowej.

2. Organizacja zajęć. Grupa wraz z bagażami przychodzi na plac zabaw przy Ośrodku. Następnie gospodarze miejsca prowadzą grupę do drewnianej wiaty z paleniskiem, która będzie "bazą" uczestników wycieczki. Jest to miejsce odpoczynku w czasie przerwy w zajęciach. Tu na koniec zajęć uczestnicy spożywają posiłek przy ognisku. Po wyjściu z wiaty nauczyciele dzielą uczestników wycieczki na dwie grupy, ponieważ zajęcia na terenie ośrodka odbywają się na zmianę w dwóch grupach.

II. Faza realizacyjna - ok. 3 - 3,5 godz.

1. Zajęcia na terenie ośrodka - ok. 1 godz. 40 min.:

Grupa I: a) pogadanka z leśnikiem oraz projekcja filmu "Leśny Kompleks Promocyjny Bory Lubuskie" (lub innego - duży wybór), bądź prezentacja multimedialna na wybrany temat na sali konferencyjnej, b) wejście na taras widokowy wieży i obserwacja krajobrazu przez lunety i lornetki, c) zajęcia w ogrodzie dendrologicznym. Grupa II: zajęcia z leśnikiem w salach wystawowych o tematyce leśnej (leśne muzeum). Tematyka sal wystawowych: hodowla lasu, ochrona lasu przed zagrożeniami, ochrona przyrody w lasach, użytkowanie lasu oraz kulturotwórcza rola lasu.

2. Przerwa - 10 - 15 min.

3. Zajęcia terenowe na ścieżce dydaktycznej Na wąwozach - ok. 1 - 1,5 godz. Tematyka: a) zagadnienia przyrodnicze dotyczące ekosystemu lasu m. in. Warstwowa budowa lasu, Rozpoznawanie gatunków drzew i krzewów liściastych i iglastych, Rola ściółki, wody, grzybów, martwych drzew w lesie, Zwierzęta w lesie, b) zagadnienia dotyczące działań leśników zmierzających do zachowania i ochrony zasobów leśnych.

III. Faza podsumowująca - ok. 30 - 40 min.

1. Ewaluacja zajęć,
2. Pieczenie kiełbasek przy ognisku (prowiant własny uczestników wycieczki),
3. Pożegnanie z gospodarzami ośrodka i odjazd grupy.

Formy edukacji

Formy edukacji realizowane przez Ośrodek w Jeziorach Wysokich: 1) wycieczki dydaktyczne dzieci i młodzieży szkolnej, 2) wycieczki ekoturystyczne osób dorosłych oraz grup rodzinnych, 3) szkolenia i warsztaty dla leśników, 4) konferencje i warsztaty dla nauczycieli, 5) konferencje, seminaria, posiedzenia rad samorządowych, 6) międzynarodowe spotkania integracyjne, 7) wystawy, plenery: fotograficzne, malarskie, rzeźbiarskie, 8) konkursy, w tym 4 cykliczne: "Uczymy się lasu", "Poznajemy las", "Las w prozie i poezji", "Wiosna bez płomieni", 9) lekcje z leśnikiem w szkołach, 10) akcje i imprezy ekologiczne typu "Święto Drzewa", "Dzień Ziemi", 11) imprezy środowiskowe o charakterze edukacyjno-rekreacyjnym, 12) pomoc merytoryczna dla studentów i osób biorących udział w konkursach i olimpiadach.

Obiekty towarzyszące

Na terenie Ośrodka został założony od podstaw ogród dendrologiczny (ok. 2 ha), którego głównym celem jest zgromadzenie jak największej liczby różnych gatunków sosen. Są tu również prezentowane ciekawe gatunki drzew i krzewów z różnych stron świata np. mamutowiec olbrzymi, cedry, szydlica japońska, kłęk kanadyjski, tulipanowiec, kasztan jadalny.

Bezpośrednio przy Ośrodku utworzono leśną ścieżkę dydaktyczną Na wąwozach, która funkcjonuje w trzech wersjach, różniących się długością i stopniem trudności. Wersja najkrótsza - spacerowa - przeznaczona jest przede wszystkim dla młodszych dzieci i osób niepełnosprawnych (800 m). Drugą wersję (ok. 1500 m) stanowi ścieżka uniwersalna z kolorowy-

mi tablicami edukacyjnym (również w języku niemieckim), która posiada wyjątkowe walory krajobrazowe. Trzecią wersję stanowi tzw. ścieżka specjalistyczna (nie oznakowana), którą przemierza się tylko z pracownikiem Ośrodka, przeznaczona dla osób zaawansowanych w edukacji przyrodniczej. Ciekawa rzeźba terenu - głębokie wąwozy i wzgórza, dochodzące do 30 metrów nad poziom jeziora Brodzkiego - zastała ukształtowana podczas zlodowacenia bałtyckiego. Tu na początku XIX w. utworzono park, należący do założenia pałacowo-parkowego w Brodach rodziny Brühlów.

Ścieżka dydaktyczna Na wąwozach pozwala na poznanie zagadnień przyrodniczych i ekologicznych dotyczących ekosystemu lasu mieszanego i ekosystemu jeziora, a w szczególności bogactwa gatunków drzew i krzewów zarówno rodzimych jak i obcych oraz działań leśników zmierzających do zachowania i ochrony zasobów leśnych, w tym tematyki przeciwpożarowej. Służy temu m.in. murowana wieża przeciwpożarowo-widokowa o wysokości 41m, zbudowana na wzór latarni morskiej. Cieszy się ona dużą popularnością i stała się rozpoznawalnym w kraju symbolem LKP Bory Lubuskie. Z tarasu widokowego wieży można podziwiać "dach" lasu (lesistość okolicy - ok. 70 %), niebieskie oczka stawów hodowlanych, Jezioro Brodzkie, malowniczo położone miejscowości po stronie polskiej i niemieckiej. Przy wieży znajduje się duży parking.

Każda wersja ścieżki ma kształt pętli - zaczyna się i kończy przy siedzibie Ośrodka. Znajduje się tu tablica informacyjna o jej przebiegu oraz plac zabaw dla dzieci i miejsce do odpoczynku. W drewnianej wiacie z paleniskiem można przeprowadzić zajęcia na wolnym powietrzu, lub przygotować tradycyjne, pieczone kiełbaski.

Frekwencja

Ośrodek Edukacji Przyrodniczo-Leśnej odwiedza rocznie ok. 8 tys. osób, w tym: dzieci i młodzież szkolna - 45%, dorośli w grupach zorganizowanych - 13%, turyści indywidualni i grupy rodzinne - 42%. Poza siedzibą Ośrodka, w różnych formach edukacji leśnej prowadzonych przez jego pracowników, udział bierze ponad 2 tys. osób rocznie.

Współpraca w edukacji

Od początku powstania Ośrodka, dużą rolę odgrywa szeroka współpraca z lokalnym środowiskiem. Służy ona zarówno promocji leśnictwa jak i poszerzaniu działalności edukacyjnej wobec całego społeczeństwa. Ośrodek współpracuje z Ośrodkiem Doskonalenia Nauczycieli w Zielonej Górze w zakresie organizacji warsztatów dla leśników i nauczycieli oraz uczelniami wyższymi: Uniwersytetem Zie-

Wieża ppoż. z balkonem widokowym

lonogórskim, Wyższą Szkołą Zawodową w Sulechowie, Wydziałem Leśnym AR w Poznaniu, Wydziałem Geografii Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu w zakresie pomocy w pisaniu prac licencjackich i magisterskich oraz wspólnych działań edukacyjnych np. wystaw.

Ponadto dobrze rozwija się współpraca z mediami, m.in. w lokalnej prasie ukazują się artykuły dotyczące aktualnych spraw związanych z gospodarką leśną, ochroną środowiska, wydarzeniami na terenie LKP Bory Lubuskie. W Radiu Zachód prezentowana jest oferta edukacyjna Ośrodka, wywiady o tematyce przyrodniczej z gospodarzami Ośrodka oraz zaproszenia do odwiedzania lasu.

Ośrodek w Jeziorach Wysokich współpracuje też z miejscowymi urzędami gmin i placówkami oświatowymi m.in. współorganizując okolicznościowe imprezy i akcje środowiskowe, Lubskim Domem Kultury, z którym organizowane są konkursy np. recytatorski pod hasłem "Las w prozie i poezji" dla uczniów z terenu LKP Bory Lubuskie, imprezy plenerowe i wystawy np. z okazji Dni Lubuska, z organizacją Mosty z terenu Niemiec (Forst) w zakresie realizacji wspólnych projektów, służących integracji społeczności pogranicza polsko-niemieckiego, z organizacjami typu PTTK, LOP, ZHP, ośrodkami edukacji ekologicznej Polski Pd. - Zach., ośrodkami edukacji leśnej z całego kraju, Urzędem Leśnym w Peiz (Niemcy) w zakresie wymiany doświadczeń i podniesienia kompetencji, Parkiem Krajobrazowym Łuk Mużakowa w zakresie popularyzacji wiedzy o przyrodzie regionu oraz z gospodarstwami agroturystycznymi w Brodach (1 km) i Suchodole (4 km) w zakresie organizacji "zielonych szkół".

Pracownicy ośrodka

Ilona Mrowińska: mgr biologii - specjalizacja: biologia środowiskowa (Uniwersytet AM w Poznaniu), pedagog z 20-letnim doświadczeniem, posiada certyfikaty udziału oraz współorganizowania szkoleń i warsztatów w zakresie edukacji leśnej społeczeństwa dla leśników i nauczycieli.

Paweł Mrowiński - szef ośrodka: mgr inż. leśnictwa (AR Poznań), posiada certyfikaty udziału oraz współorganizowania szkoleń i warsztatów w zakresie edukacji leśnej społeczeństwa dla leśników i nauczycieli, a także public relations LKP Bory Lubuskie i członek Zespołu zadaniowego ds. edukacji leśnej społeczeństwa przy dyrektorze generalnym LP.

Ilona i Paweł Mrowińscy są współautorami publikacji „ABC edukacji leśnej” oraz kilku zeszytów w serii wydawniczej „Poradnik edukacji leśnej”.

Ilona Mrowińska

Zdjęcia: Paweł Mrowiński

Sala kulturowo-rolniczej roli lasu

Zajęcia w ogrodzie dendrologicznym przy Ośrodku Edukacji w Jeziorach Wysokich

Udostępnianie i kontakt

Ośrodek jest czynny dla grup zorganizowanych i turystów indywidualnych od środy do soboty w godz. 8⁰⁰-17⁰⁰, w niedzielę w godz. 11⁰⁰-17⁰⁰. Grupy zorganizowane proszone są o wcześniejszy telefoniczny bądź osobisty kontakt w celu zarezerwowania terminu wycieczki i ustalenia warunków jej przebiegu. Czas trwania zajęć: 2 - 6 godz. w zależności od wieku i zainteresowań.

Szkolna wycieczka dydaktyczna z ogniskiem trwa ok. 4 godzin.

Baza noclegowa: gospodarstwo agroturystyczne w Brodach (1 km, 10 osób) i Suchodole (4 km, ok. 20 - 30 osób), hotel w pałacu w Brodach (50 osób), pokoje w leśniczówce w pobliżu Ośrodka (4 osoby). Możliwości wyżywienia uczestników: 1) w Ośrodku: wiatra z paleniskiem umożliwia samodzielne przygotowanie tradycyjnych, pieczonych kielbasek; możliwość przygotowania kawy i herbaty; 2) posiłki w gospodarstwach agroturystycznych lub w restauracji pałacowej w Brodach.

Inne ważne informacje dla uczestników zajęć: strój terenowy, wygodne obuwie, latem - środki przeciw komarom, własny prowiant, notatniki, długopisy, ołówki. Odpłatność za korzystanie z infrastruktury ośrodka: 1) uczestnicy szkolnych wycieczek dydaktycznych - 3 zł od osoby; 2) dorośli w grupach zorganizowanych - 5 zł od osoby (bądź 200 zł + VAT za grupę), 3) turyści indywidualni: wejście na wieżę - 2 zł od osoby, zwiedzanie sal wystawowych - 2 zł od osoby, za korzystanie z wiatry z ogniskiem - 20 zł za grupę.

Adres: Ośrodek Edukacji Przyrodniczo-Leśnej, Jezioro Wysokie 22, 68-343 Brody. Tel. 068 371 26 44, e-mail: oepl@op.pl, Internet: www.zielonagora.lasy.gov.pl

